

Arviomuistio luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain muutostarpeista

Lausuntotiivistelmä

Mietintöjä ja lausuntoja 30/2018

Arviomuistio luvan saaneista
oikeudenkäyntiavustajista annetun lain
muutostarpeista

Lausuntotivistelmä

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-707-6
Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö
Julkaisutuotanto

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö lainvalmisteluosasto, rikos- ja prosessioikeuden yksikkö	4.9.2018
Tekijät	LsS Liisa Ojala	
Julkaisun nimi	Arviomuistio luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain muutostarpeista Lausuntotiivistelmä	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 30/2018	
Diaari/hankenumero	OM 1/42/2017	Teema Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN PDF	978-952-259-707-6	ISSN PDF 1798-7105
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:78-952-259-707-6	
Sivumäärä	138	Kieli suomi
Asiasanat	luvan saanut oikeudenkäyntiasiamies, asianajaja, oikeudenkäynti, prosessioikeus	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011) (jäljempänä lupalakimieslaki) on tullut voimaan 1.1.2013. Valtioneuvoston oikeuskansleri on toimittanut (26.1.2017) oikeusministeriöön aloitteen lupalakimieslain muuttamiseksi. Apulaisoikeuskansleri on täydentänyt aloitetta myöhemmin (13.6.2017). Lisäksi aloitteen lupalakimieslain muuttamiseksi ovat oikeusministeriölle tehneet oikeudenkäyntiavustajalautakunta (huhtikuussa 2016) ja Suomen Lakimiesliitto (kesäkuussa 2016). Myös oikeudenkäyntiavustajalautakunta on täydentänyt aloitettaan syksyllä 2017.</p> <p>Oikeusministeriössä on laadittu 28.2.2018 päivätty arviomuistio luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain muutostarpeista (OM 1/42/2017). Arviomuistiossa on tarkasteltu edellä mainituissa aloitteissa esiin tuotuja mahdollisia muutostarpeita. Samalla arvioitavana on ollut lakivaliokunnan (LaVM 40/2010 vp) edellyttämien tavoin valvonnan toimivuuden arviointi ja järjestelmän kehittämismahdollisuudet.</p> <p>Oikeusministeriö pyysi arviomuistiosta lausuntoa 66 eri taholta. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa lausunto. Pyydettyjä lausuntoja annettiin 44. Myös korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus toimittivat lausunnon.</p> <p>Lausunnonantajat pitävät yleisesti tärkeänä luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevan järjestelmän kehittämistä. Laajaa kannatusta saavat luvan myöntämisen ja luvan peruuttamisen edellytyksiä koskevien säännösten kehittäminen. Valtaosassa lausuntoja katsotaan, että puutteellinen ammattitaito tulisi ottaa huomioon lupaharkinnassa.</p> <p>Esitykset saavat myös osin jakautunutta palautetta. Lausuntopalaute on ristiriitainen esimerkiksi sen suhteen, tulisiko luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaa laajentaa nykyisestäään eli tulisiko valvonnan kattaa kaikki ammattitoiminta.</p>		
Kustantaja	Oikeusministeriö	
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet, lagberedningsavdelningen, enheten för straff- och processrätt	4.9.2018	
Författare	Liisa Ojala, lagstiftningssekreterare		
Publikationens titel	Bedömningspromemoria om ändringsbehoven i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd Remissammandrag		
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation 30/2018		
Diarie-/projektnummer	OM 1/42/2017	Tema	Betänkanden och utlåtanden
ISBN PDF	978-952-259-707-6	ISSN PDF	1798-7105
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:78-952-259-707-6		
Sidantal	138	Språk	finska
Nyckelord	rättegångsombud med tillstånd, advokat, rättegång, processrätt		
Referat	<p>Referat</p> <p>Lagen om rättegångsbiträden med tillstånd (715/2011) trädde i kraft den 1 januari 2013. Justitiekanslern i statsrådet har lagt fram ett förslag (26.1.2017) till ändring av lagen till justitieministeriet. Biträdande justitiekanslern har senare (13.6.2017) kompletterat förslaget. Därtill har rättegångsbiträdesnämnden (i april 2016) och Finlands Juristförbund (i juni 2016) lagt fram initiativ till ändring av den nämnda lagen. Också rättegångsbiträdesnämnden har kompletterat sitt initiativ under hösten 2017.</p> <p>Justitieministeriet har den 28 februari 2018 gett ut en bedömningspromemoria om ändringsbehoven i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd (OM 1/42/2017). I den bedöms de ändringsbehov som lyfts fram i de ovan nämnda initiativen. Samtidigt har man på det sätt som lagutskottet (LaUB 40/2010 rd) har förutsatt bedömt hur tillsynen fungerar och om systemet eventuellt behöver ses över.</p> <p>Justitieministeriet bad 66 olika instanser yttra sig om bedömningspromemorian. Dessutom gavs högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen tillfälle att lämna utlåtande. Utlåtanden inkom från 44 instanser. Också högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen yttrade sig om bedömningspromemorian.</p> <p>Remissinstanserna anser i allmänhet att det är viktigt att se över systemet med rättegångsbiträden med tillstånd. Också utveckling av bestämmelserna som gäller beviljande och återkallelse av tillstånd understöds i hög grad. I största delen av utlåtandena anses det att bristfällig yrkesskicklighet ska beaktas vid tillståndsprövningen.</p> <p>Åsikterna om förslagen är dock till en viss del delade. Remissinstanserna har motstridiga åsikter bland annat i fråga om behovet att utvidga tillsynen av rättegångsbiträdenas verksamhet, dvs. om tillsynen borde omfatta all yrkesverksamhet.</p>		
Förläggare	Justitieministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Arviomuistio.....	7
1.2	Pyydetyt ja saadut lausunnot	8
1.3	Lausuntojen keskeinen sisältö	10
2	Luvan myöntämisen edellytykset	11
2.1	Perehtyneisyyttä koskeva edellytys.....	11
2.1.1	Perehtyneisyyttä koskevan edellytyksen harkinnanvaraisuudesta	11
2.1.2	Perehtyneisyyden osoittamisesta yliopistossa tehdyllä opintosuoritteella	22
2.2	Rehellisyyttä koskeva edellytys.....	35
2.2.1	Rehellisyyttä koskevan edellytyksen harkinnanvaraisuudesta	35
2.2.2	Tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa rikostuomiosta	39
2.3	Sopimattomuutta koskeva säännös	48
2.4	Ulkomailla suoritettua tutkintoa koskeva säännös.....	59
2.5	Yläikärajan asettamisesta lupalakimiehille	59
3	Valvonta	64
3.1	Valvonnan laajuus.....	64
3.2	Valvonnan keinot.....	75
4	Tietojenantovelvollisuus	84
4.1	Tietojenantovelvollisuuden rikkominen valvonta-asiansa	84
4.2	Tietojenanto oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle	86
5	Valvonta-asian käsitteleminen oikeudenkäyntiavustaja- lautakunnassa	88

5.1	Luopuminen valvonta-asioiden käsittelystä oikeudenkäyntiavustaja-lautakunnassa	88
5.2	Tuomarin vastuulla toimiminen.....	96
6	Lupahakemuksen hylkäämistä tai luvan peruuttamista koskevan asian käsittely	99
6.1	Muutoksenhakuasian käsittelyn säätämisestä kiireelliseksi	99
6.2	Luvan peruuttamisesta ennen lainvoimaista rikostuomiota.....	102
7	Palkkioriihtojen käsittely	110
8	Oikeuskanslerin tehtävistä ja toimivallasta	114
8.1	Oikeuskanslerin oikeudesta vaatia toimenpiteitä	114
8.2	Oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeudesta	114
9	Julkisen oikeudenkäyntiavustajaluettelon sisältö ja muoto	118
10	Valvontamaksun kirjanpidollinen tilitystapa.....	123
11	Muita huomioita lain muutostarpeista	127

1 Johdanto

1.1 Arviomuistio

Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011) (jäljempänä lupalakimieslaki) on tullut voimaan 1.1.2013. Sääntelyn pääasiallisena tarkoituksena on ollut oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantaminen oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutasoa nostamalla. Lupalakimiesjärjestelmän säätämisen yhteydessä on pyritty löytämään tasapainoinen ratkaisu tavoitteiden ja kilpailunäkökohtien välillä.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on toimittanut (26.1.2017) oikeusministeriöön aloitteen lupalakimieslain muuttamiseksi. Apulaisoikeuskansleri on täydentänyt aloitetta myöhemmin (13.6.2017). Lisäksi aloitteen lupalakimieslain muuttamiseksi ovat oikeusministeriölle tehneet oikeudenkäyntiavustajalautakunta (huhtikuussa 2016) ja Suomen Lakimiesliitto (kesäkuussa 2016). Myös oikeudenkäyntiavustajalautakunta on täydentänyt aloitettaan syksyllä 2017.

Oikeusministeriössä on laadittu 28.2.2018 päivätty arviomuistio luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain muutostarpeista (OM 1/42/2017). Arviomuistiossa on tarkasteltu edellä mainituissa aloitteissa esiin tuotuja mahdollisia muutostarpeita. Samalla arvioitavana on ollut lakivaliokunnan (LaVM 40/2010 vp) edellyttämien tavoin valvonnan toimivuuden arviointi ja järjestelmän kehittämismahdollisuudet.

1.2 Pyydetyt ja saadut lausunnot

Oikeusministeriö pyysi arviomuistiosta lausuntoa 66 eri taholta. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa lausunto. Pyydettyjä lausuntoja annettiin 44. Myös korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus toimittivat lausunnon. Opetus- ja kulttuuriministeriö ilmoitti, ettei sillä ole asiassa lausuttavaa.

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta. Tähdellä (*) merkityt antoivat lausunnon.

Sisäministeriö*
Valtiovarainministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö*
Opetus- ja kulttuuriministeriö*

Eduskunnan oikeusasiamies*
Valtioneuvoston oikeuskansleri*

Korkein oikeus (varataan tilaisuus lausua)*
Korkein hallinto-oikeus (varataan tilaisuus lausua)*

Helsingin hovioikeus*
Itä-Suomen hovioikeus*
Rovaniemen hovioikeus*
Turun hovioikeus*
Vaasan hovioikeus*

Espoon kärjäoikeus
Helsingin kärjäoikeus*
Kainuun kärjäoikeus
Keski-Suomen kärjäoikeus
Lapin kärjäoikeus
Oulun kärjäoikeus*
Pirkanmaan kärjäoikeus*
Pohjois-Karjalan kärjäoikeus*
Pohjois-Savon kärjäoikeus
Päijät-Hämeen kärjäoikeus*
Satakunnan kärjäoikeus*
Vantaan kärjäoikeus*
Varsinais-Suomen kärjäoikeus

Markkinaoikeus
Työtuomioistuin

Helsingin hallinto-oikeus*
Hämeenlinnan hallinto-oikeus*
Pohjois-Suomen hallinto-oikeus

Valtakunnansyyttäjänvirasto*
Helsingin oikeusaputoimisto*
Kymenlaakson oikeusaputoimisto*
Pirkanmaan oikeusaputoimisto

Kilpailu- ja kuluttajavirasto*
Kuluttajariitalautakunta
Lapsiasiavaltuutettu
Tietosuojavaltuutettu
Tuomarivalintalautakunta
Oikeudenkäyntiavustajalautakunta*
Valvontalautakunta

Akava ry
Elinkeinoelämän Keskusliitto EK*
Eurooppalaisen Oikeusturvan Keskusliitto - EOK ry
Finanssialan Keskusliitto ry*
Julkiset oikeusavustajat ry*
Keskuskauppakamari*
Luottomiehet ry*
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry*
Suomen Asianajajaliitto*
Suomen Lakimiesliitto ry*
Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry*
Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry*
Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund r.y.*
Suomen Yrittäjät*
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK*
Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry*
Yksityisalojen lakimiehet
Auktorisoidut Lakimiehet - Auktoriserade Jurister - Authorized Attorneys at Law ry*
Nuoret Lakimiehet ry*

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta*
Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta
Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos*

Professori Dan Frände
Professori Mikko Vuorenpää*
Dosentti Laura Ervo*

1.3 Lausuntojen keskeinen sisältö

Lausuntotiivistelmä vastaa jaksotukseltaan lausuntopyyntöä. Alkuperäiset lausunnot sekä arviomuistio ja aloitteet ovat kokonaisuudessaan nähtävissä Lausuntopalvelu.fi -sivustolla.

Lausunnonantajat pitävät yleisesti tärkeänä luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevan järjestelmän kehittämistä. Laajaa kannatusta saavat luvan myöntämisen ja luvan peruuttamisen edellytyksiä koskevien säännösten kehittäminen. Valtaosassa lausuntoja katsotaan, että puutteellinen ammattitaito tulisi ottaa huomioon lupaharkinnassa. Lisäksi suuri osa lausunnonantajista katsoo, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien ja asianajajien sopivuutta tulisi arvioida samalla tavalla.

Pääosa lausunnonantajista periaatteessa kannattaa sitä, että riittävä perehtyneisyys oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviin voitaisiin asianajajatutkinnon lisäksi osoittaa yliopistossa tehdyllä opintosuoritteella. Pääosa lausunnonantajista ei kuitenkaan kannata kelpoisuusehtojen lieventämistä, vaan katsoo, että opintosuoritteen tulisi olla vaatimuudeltaan asianajajatutkintoon verrattava.

Lausuntopalaute on puolestaan ristiriitainen esimerkiksi sen suhteen, tulisiko luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaa laajentaa nykyisestä eli tulisiko valvonnan kattaa kaikki ammattitoiminta. Lausuntopalauteessa on toisaalta katsottu, ettei valvonta voi kohdistua kuin siihen toimintaan, johon elinkeinolupakin on myönnetty. Toisaalta lausunnoissa kiinnitetään huomiota nykyjärjestelmän rajanveto-ongelmiin, joita on syntynyt valvonnan kohdistuessa vain oikeudenkäyntiasioihin. Valvonnan keinojen osalta kannatetaan laajasti lain täydentämistä siten, että velvollisuutta ottaa ja ylläpitää vastuuvakuutus voitaisiin tehokkaasti valvoa.

Luopumista valvonta-asioiden käsittelystä oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa sekä kannatetaan että vastustetaan. Toisaalta kaksinkertaista lautakuntakäsittelyä ei pidetä tarkoituksenmukaisena ja järjestelmän kehittämistä kannatetaan. Käsittely pelkästään valvontalautakunnassa nopeuttaisi käsittelyä selvästi ja valvontalautakunnalla on myös käsittelyyn tarvittava asiantuntemus. Toisaalta nykyjärjestelmää pidetään perustuslaillisista syistä perusteltuna, koska perustuslain 124 §:n mukaan merkittävän julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Valvontalautakunta ei ole viranomainen, toisin kuin oikeudenkäyntiavustajalautakunta on.

2 Luvan myöntämisen edellytykset

2.1 Perehtyneisyyttä koskeva edellytys

2.1.1 Perehtyneisyyttä koskevan edellytyksen harkinnanvaraisuudesta

Oikeuskansleri (jäljempänä OKA) ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta ovat aloitteissaan katsoneet, että oikeudenkäynnin asianosaisten oikeusturva sekä asianmukaisen oikeudenhoidon turvaaminen edellyttäisivät säännöksen tarkistamista siten, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi harkintansa mukaan pyytää selvitystä hakijan työkokemuksesta ja käyttää harkintavaltaa luvan myöntämisessä.

Lausunnot, joissa puolletaan esitystä

Oikeuskanslerinvirasto/Oikeuskansleri (jäljempänä OKV/OKA) toteaa, että mahdollisuus arvioida hakijan perehtyneisyyttä edistäisi lupajärjestelmän tavoitetta oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutason nostamisesta eikä se juurikaan vaikeuttaisi alalle pääsyä. Yksittäistapauksissa luvan myöntäminen ammattitaidoltaan puutteelliselle hakijalle voi sen sijaan aiheuttaa paitsi vakavia oikeusturvaongelmia näiden asiakkaille, myös oikeudenkäyntien pitkittymistä ja kustannuksia.

Käytännössä luvan epääminen tulisi kyseeseen lähinnä sellaisissa yksittäistapauksissa, joissa hakija ei ole joko toiminut lainkaan tai pitkään aikaan oikeudenkäynteihin liittyvissä tehtävissä tai hakijan ammattitaidossa on havaittu vakavia puutteita.

Helsingin hovioikeus (jäljempänä Helsingin HO) toteaa, että lupalakimiesjärjestelmän tavoitteena on turvata oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturva ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten täyttyminen, mihin on pyritty osaltaan oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutasoa nostamalla. Hovioikeuden näkemyksen mukaan lain muutostarpeita on arvioitava ensisijaisesti näiden tavoitteiden toteutumisen kannalta.

Hovioikeuden kokemuksen mukaan luvan saaneina oikeudenkäyntiavustajina ja myös asianajajina toimii edelleen joitakin henkilöitä, jotka eivät tosiasiallisesti täytä niitä ammattitaitovaatimuksia, joita oikeudenkäyntiasiamiehiltä edellytetään. Mahdollisuutta

puuttua havaittuihin puutteellisuuksiin jälkikäteen valvonnan keinoin ei voida pitää riittävän tehokkaana asianosaisten oikeusturvan kannalta eikä jälkikäteinen valvonta voi korvata asianmukaista lupaharkintaa. Näillä keinoin ei myöskään voida parantaa avustajien puutteelliseksi osoittautunutta ammattitaitoa, joka voi käydä ilmi osaamattomuutena yksittäisessä asiassa. Hovioikeuden mielestä jatkovalmistelussa olisi syytä arvioida sitä, miten avustajan puutteelliseksi osoittautuneeseen ammattitaitoon voitaisiin tehokkaasti puuttua niin, että avustaja esimerkiksi olisi velvollinen kouluttautumaan ja osoittamaan koulutuksessa annettujen tietojen omaksuminen. Asianajajilla on kouluttautumisvelvollisuus, mutta sekään ei estä osaamistasoon verrattuna liian vaativien toimeksiantojen vastaanottamista. Luvan epäämisen tai esiintymiskiellon määräämisen ei pitäisi olla ainoita keinoja puuttua tällaisiin tilanteisiin.

Hovioikeus kannattaa mahdollisuutta selvityksen hankkimiseen luvanhakijan työkokemuksesta lain tavoitteiden paremmaksi toteutumiseksi. Lupaharkinnan ennakoitavuuden kannalta on suotavaa, että hakijan selvitysvelvollisuudesta ja sen laiminlyönnin seuraamuksista säänneltäisiin laissa. Hovioikeuden käsityksen mukaan ehdotus ei olennaisesti tiukenna luvan edellytyksiä. Avustajana toimiminen on vaativa tehtävä, jossa on mahdollista tehdä asiakkaalle suurta ja korjaamatontakin vahinkoa, joten on tärkeää eri keinoin pyrkiä varmistautumaan avustajien ammattitaidosta.

Rovaniemen hovioikeus (jäljempänä Rovaniemen HO) katsoo, että oikeudenkäynnin asianosaisten oikeusturva sekä asianmukaisen oikeudenhoidon turvaaminen edellyttävät säännöksen tarkistamista siten, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi harkintansa mukaan pyytää selvitystä hakijan työkokemuksesta ja käyttää harkintavaltaa luvan myöntämisessä. Kysymyksessä ei olisi kelpoisuusehdon kiristäminen, vaan sen täsmentäminen, mikä on katsottava riittäväksi perehtyneisyydeksi luvan hakemishetkellä.

Turun hovioikeus (jäljempänä Turun HO) pitää esityksiä perusteltuina. Turun HO yhtyy niihin näkökohtiin, joita esityksissä on esitetty. Kun tavoitteena on oikeudenkäyntiavustajien laatutason nostaminen, on perusteltua käyttää harkintaa sen suhteen, onko hakijalla riittävä ammattitaito ja perehtyneisyys. Ei voida pitää järjestelmän kannalta hyväksyttävänä, että lupa tulee myöntää ilman harkintavaltaa, mutta heti luvan myöntämisen jälkeen voidaan välittömästi ryhtyä toimenpiteisiin luvan peruuttamiseksi puuttuvan ammattitaidon vuoksi. Luvan myöntäminen tapauksissa, jossa hakijalla ei ole riittäviä edellytyksiä menestyksekkäästi hoitaa tulevia toimeksiantoja, vie järjestelmältä sen uskottavuuden.

Vaasan hovioikeus (jäljempänä Vaasan HO) toteaa, että mahdollisuus arvioida hakijan perehtyneisyyttä olisi kannatettava muutos lupajärjestelmän tavoitteen oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan työn laadun nostamisen saavuttamiseksi.

Lupalakimiesjärjestelmän edellytysten on kuitenkin tarkoitettu täyttyvän varsin helposti ja harkinnanvaran laajentaminen niissä edellytyksissä, jotka lainvalmistelun yhteydessä on tarkoitettu tarkkarajaisiksi, lisännee epävarmuutta ja mahdollisesti vaikeuttaa alalle pääsyä. Ratkaisumalli asettaisi myös eriaikoihin suoritettujen kelpoisuusvaatimusten täyttävät edellytykset eriarvoiseen asemaan. Tältä osin voitaisiin harkita otettavaksi täsmällinen aikaraja, jonka jälkeen hakijan tulisi esittää tuoreempaa selvitystä perehtyneisyydestään.

Helsingin käräjäoikeus (jäljempänä Helsingin käo) pitää aloitteita perusteltuina asianosaisten oikeusturvan sekä asianmukaisen oikeudenhoidon turvaamisen näkökulmasta. Helsingin käo toteaa, että lautakunnan harkintavaltaa tulisi tältä osin aloitteissa esitetyin tavoin laajentaa.

Kymenlaakson oikeusaputoimisto (jäljempänä Kymenlaakson OAsto) suhtautuu myönteisesti siihen, että hakijalta vaadittaisiin selvitystä myös työkokemuksesta.

Oulun käräjäoikeus (jäljempänä Oulun käo) kannattaa harkinnanvaraisuuden lisäämistä. Käytännössä on ilmennyt tapauksia, joissa oikeudenkäyntiasiamiehen työn laatu ei ole ollut riittävä perehtyneisyydessä olleiden puutteiden vuoksi. Jälkikäteen tapauksiin on vaikea puuttua.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus (jäljempänä Pohjois-Karjalan käo) kannattaa esityksiä. Lupalakimiesjärjestelmän tavoitteena tulee olla oikeudenkäyntiavustajien laatutason todellinen nostaminen, jolloin lupaedellytykset eivät saa jäädä vain muodollisiksi. Luvan myöntämisessä tulee olla mahdollista käyttää harkintaa hakijan perehtyneisyyden ja ammattitaidon riittävyyden osalta.

Satakunnan käräjäoikeus (jäljempänä Satakunnan käo) katsoo, että myös luvan saaneilta oikeudenkäyntiavustajilta vaaditaan päivitettyt tiedot asiamiehenä/avustajana toimimisesta.

Helsingin hallinto-oikeus (jäljempänä Helsingin HaO) pitää tärkeänä, että edellytykset oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan luvan myöntämiselle ovat jatkossakin mahdollisimman yksiselitteiset ja yhdenvertaiset. Oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan edistämisen kannalta on toisaalta perusteltua, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voi pyytää lisäselvitystä luvan hakijan työkokemuksesta, mikäli on syytä epäillä hakijan ammattitaidon vanhentumista tai muuta tähän rinnastettavaa puutetta hakijan ammattitaidossa. Lupamenettelyn selkeyden ja hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi lisäselvityksen pyytämisen perusteista tulisi säätää laissa. Luvan myöntämisen osittainen harkinnanvaraisuus ei hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan merkittävästi kiristä luvan saamisen edellytyksiä, kun otetaan huomioon, että

edellytykset täytyvät nykyiselläänkin verraten lyhytkestoisen työkokemuksen perusteella.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus (jäljempänä Hämeenlinnan HaO) toteaa, että harkinnanvaraisuuden lisääminen perehtyneisyyttä koskevan kelpoisuusehdon arvioinnin osalta on aloitteissa esiin tuoduista syistä kannatettavaa. Harkinnanvaraisuuden lisäämisen esitetyllä tavalla ei voida arvioida vaikuttavan kelpoisuusehdon tarkkarajaisuuteen taikka merkitsevän kelpoisuusehdon kiristymistä siinä määrin, ettei harkinnanvaraisuutta tästä syystä voitaisi lisätä.

Helsingin oikeusaputoimisto (jäljempänä Helsingin OAtsto) katsoo, että riittävän perehtyneisyyden selvittäminen pyytämällä epäselvissä tapauksissa selvitystä työkokemuksesta on ehdottoman tarpeellinen uudistus. Oikeusaputoimiston arjessa törmää valitettavasti aina silloin tällöin tapauksiin, joiden kohdalla on syytä epäillä, että henkilöllä ei ole riittävää perehtyneisyyttä oikeudenkäyntiavustajan tehtävistä ja näin ollen huoli siitä, että kansalaisten oikeusturva ei riittävällä tavalla toteudu.

Valtakunnansyyttäjänvirasto (jäljempänä VKSV) toteaa, että on ongelma, jos hakija voi lupaviranomaista sitovasti osoittaa riittävän perehtyneisyytensä tehtäviin pelkästään ns. vanhoilla ansioilla ilman, että hänellä tosiasiasa on enää tehtävän edellyttämää riittävää ammattitaitoa.

Jälkivalvonnalla ei ole tosiasiasa mahdollista puuttua niihin oikeudenmenetyksiin, joita tällaisen riittävää ammattitaitoa omaamattoman lupalakimiehen toiminta tai laininlyönnit voivat aiheuttaa päämiehille ennen lupalakimiehen toiminnan lopettamista. Sen vuoksi luvan epääminen tulisi olla mahdollista lupaviranomaisen harkinnan perusteella ainakin tilanteissa, joissa luvan hakijan aiempi työkokemus alalta selvästikään ei enää osoita tehtävän vaatimaa riittävää perehtyneisyyttä. Jos lupaedellytysten harkinnan pitää tässä olla korostetusti laillisuusharkintaa, harkittavaksi voisi tulla esimerkiksi lakisääteiset määräajat, joiden ylittymisen jälkeen automaattisesti täytyvät lupaedellytykset eivät enää olisi voimassa. Suotavaa olisi, että lupaviranomainen ylipäätään voisi olla myöntämättä lupalakimiehen lupaa sellaiselle henkilölle, jolla selvästikään ei ole riittävää ammattitaitoa kyseisten tehtävien suorittamiseen. Tämä kykenemättömyys tulisi voida käydä ilmi ja todentua aiemmasta ammattitoiminnasta, vaikka muodolliset kelpoisuusehdot täytyisivätkin.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta toteaa, että voimassa olevan lain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ”lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen myönnetään toistaiseksi henkilölle, joka on saavuttanut riittävän perehtyneisyyden oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään”. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta esittää, että lain sanamuoto muutetaan muotoon ”..henkilölle, jolla on riittävä

perehtyneisyys oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään”. Esitys ei merkitse kelpoisuusehtojen kiristämistä, vaan täsmentämistä.

Muutos tarkoittaisi sitä, että hakijalla tulisi olla riittävä perehtyneisyys oikeudenkäyntiavustajan tehtävään lupaa haettaessa. Tämä edistäisi merkittävästi lain säätämisen päätavoitetta parantaa oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvaa ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytyksiä oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutasoa nostamalla. Tällä hetkellä tavoitteen saavuttaminen jää kyseenalaiseksi, koska lautakunnalla ei ole mahdollisuutta selvittää, onko hakijalla yhä riittävä ammattitaito ja perehtyneisyys oikeudenkäyntiavustajan tehtävään lupaa haettaessa, jos jokin lain perehtyneisyysedellytyksistä on täytynyt jossakin vaiheessa hakijan lakimiesuraa mahdollisesti hyvinkin kauan ennen luvan hakemisajankohtaa.

On selvää, että esimerkiksi suoritettun tuomioistuinharjoittelun kautta saavutettu perehtyneisyys oikeudenkäyntiavustajan tehtävään heikkenee tai jopa häviää tietyn ajan kuluessa, mikäli henkilö toimii tuomioistuinharjoittelunsa jälkeen pitkän aikaa aivan muissa kuin oikeudenkäyntiasioihin liittyvissä tehtävissä. Tällaisissa tapauksissa voidaan kysyä, kummalla on tosiasiallisesti paremmat valmiudet oikeudenkäyntiavustajan tehtävään – nykyaikaisen tutkinnon suorittaneella, vastavalmistuneella oikeustieteen maisterilla, jolle ei voida myöntää lupaa ilman lisäedellytyksiä, vai sillä, joka on saavuttanut laissa tarkoitetun perehtyneisyyden esimerkiksi 1980-luvulla, mutta toiminut sen jälkeen esimerkiksi yksinomaan liike-elämässä.

Jotta lupaharkinta olisi hakijan kannalta läpinäkyvää ja ennakoitavaa, laissa tulisi säätää täsmällinen aikaraja, jonka jälkeen hakijan tulisi esittää perehtyneisyydestään tuoreempaa selvitystä. Lautakunnan näkemyksen mukaan sopiva aikaraja olisi 15 vuotta. Aikarajan tulisi koskea kaikkia lain 2 §:n 2 momentissa säädettyjä tilanteita eli tuomioistuinharjoittelun lisäksi myös suoritettua asianajajatutkintoa sekä vähintään yhden vuoden mittaista työkokemusta syyttäjänä tai muissa oikeudenkäyntiavustajan tehtävään perehdyttävissä tehtävissä. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta esittää, että lain 2 §:n 2 momentin alku muutetaan kuulumaan seuraavasti: ”Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu riittävä perehtyneisyys on henkilöllä, joka on lupahakemuksen jättämisestä edeltäneiden 15 vuoden aikana: [--]”.

Elinkeinoelämän keskusliitto ry (jäljempänä EK) katsoo, että yleisellä tasolla on asianmukaista vaatia selvitystä työkokemuksesta ja sen ajantasaisuudesta. On kuitenkin korostettava, että aina työsuhteessa asianosaiseen olevaa tulee pitää riittävästi perehtyneenä toimimaan oikeudessa ja ajamaan työnantajaansa koskevaa juttua. Olisi kohtuutonta, mikäli esimerkiksi jonkin teollisuusyrityksen oma lakimies joutuisi erikseen hakemaan lupaa voidakseen ajaa työnantajaansa koskevaa asiaa.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi harkintansa mukaan pyytää selvitystä hakijan työkokemuksesta ja käyttää harkintavaltaa luvan myöntämisestä.

Keskuskauppakamari kannattaa arviomuistiossa esitettyä siitä, että lautakunta voisi harkintansa mukaan pyytää selvitystä hakijan työkokemuksesta ja myös käyttää harkintavaltaa luvan myöntämisessä hakijan perehtyneisyyden osalta.

Luottomiehet - Kreditmännens ry (jäljempänä Luottomiehet) ja Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry (jäljempänä Perimistöimistöjen Liitto) kannattavat ajatusta, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi käyttää tiettyä harkintavaltaa luvan myöntämisen yhteydessä ja pyytää hakijoilta tarkempaa selvitystä työkokemuksesta. Harkintavallan käyttö ja selvityspyyntöjen tekeminen tulisi kuitenkin rajata mahdolliseksi ainoastaan tietyissä selvästi määritellyissä tapauksissa, jotta ne eivät johda tilanteeseen, jossa lakimiehen mahdollisuus harjoittaa ammattiaan vaarantuu. Luottomiehet lisäksi toteaa, että arviomuistiossa on todettu, että kelpoisuusehtoja ei ole tarkoitus kiristää, ja harkintavallan käyttäminen hakijan ammattitaidosta voisi käytännössä johtaa kelpoisuusvaatimusten kiristymiseen ja myös hakijoiden eriarvoiseen kohteluun, riippuen siitä, millä perusteella hakijat katsovat kelpoisuusehtojen täyttyvän ja missä tapauksissa oikeudenkäyntiavustajalautakunta olisi oikeutettu esittämään lisäselvityksiä.

Luottomiehet ja Perimistöimistöjen Liitto katsovat, että mikäli harkintakyvyn käyttämistä ja lisäselvitysten tekemistä ei voida selkeästi rajata tiettyihin tilanteisiin, ja varmistua siitä, että kaikkia hakijoita, riippumatta siitä, millä perusteella he katsovat kelpoisuusehtojen täyttyvän, kohdellaan tasa-arvoisesti, harkintavaltaa luvan myöntämisen osalta ei tule mahdollistaa. Luvan myöntämisen jälkeen lupalakimiehen toiminta ja perehtyneisyys voi tulla edelleen arvioitavaksi valitusten perusteella ja mikäli valitusten perusteella käy ilmi, että lupalakimies ei täytä luvalla asetettuja vaatimuksia, voidaan lupa perua kyseiseltä henkilöltä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö (jäljempänä SAK) kannattaa kelpoisuutta koskevien edellytysten harkintavallan lisäämistä hakijan todellisen perehtyneisyyden selvittämiseksi asiamiesten työn laatutason nostamiseksi ja kansalaisten oikeusturvan parantamiseksi tältä osin.

Nykyisessä sääntelyssä on pyritty löytämään tasapainoinen ratkaisu kelpoisuusehtojen osalta siten, ettei alalle pääsyä tarpeettomasti vaikeutettaisi eikä kilpailua rajoitettaisi ja siten nostettaisi oikeudenkäyntikulujen kustannuksia. Oikeudenkäyntikulujen jatkuva nouseminen on SAK:n näkökulmasta merkittävä ongelma, joka heikentää jo kansalaisten tosiasiallisia mahdollisuuksia hakea oikeusturvaa omassa asiassaan. Näin ollen varsinaisten kelpoisuusehtojen kiristäminen saattaa lakivaliokunnan lausumankin mukaisesti olla omiaan nostamaan oikeudenkäyntikuluja. Sen sijaan ehdotettu

lautakunnan harkintavallan lisääminen parantaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnan mahdollisuuksia arvioida luvan edellytysten täyttymistä, mikä lisää ns. lupalakimiesten ammattitaidon ja osaamisen selvittämisen mahdollisuuksia nykyisestä. Lisäksi SAK kannattaa, että lautakunta voisi pyytää harkintansa mukaan selvitystä sekä lupaa myönnettäessä että myöhemminkin, mikäli se on tarpeen sen selvittämiseksi vastaako ammattitaito ja osaaminen edelleen lupaedellytyksiä. Lupalakimiesten edellytysten kiristäminen ankarammaksi kuin asianajajilla ei ole perusteltua miltään osin, koska järjestelmä on luotu alun perin helpottamaan alalle pääsyä ja lisäämään työllistymistä.

Työmarkkinalakimiesten osalta SAK lausuu, että työmarkkinajärjestöjen lakimiesten tulisi voida toimia poikkeussäännön mukaisesti myös rikosasioissa (työoikeudellisten riitojen lisäksi kuten nykyään) tapauksissa, joissa epäilty rikos liittyy työ- tai virkasuhteeseen. Ammattiliittojen oikeusavun piiriin tulee säännöllisesti tapauksia, joissa työntekijän työsuhde on irtisanottu/purettu rikosepäilyyn/rikokseen työssä/vapaa-ajalla perustuen.

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä Asianajajaliitto) yhtyy oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ja OKA:n näkemykseen.

Valvontalautakunnan havaintojen mukaan voimassa olevan lain puitteissa mahdollisuudet jälkivalvontaan ovat hyvin rajalliset. Luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan perehtyneisyys ja ammattitaitovaatimuksen arviointi voivat tulla käytännössä arvioitaviksi sattumanvaraisesti ja ainoastaan silloin, jos luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan menettelystä tehdään kantelu. Jälkivalvontaa ja asian selvittämistä rajaa se, että luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ovat valvonnan alaisia ainoastaan oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtävässä.

Valvontalautakunnalle ei välttämättä ole toimitettu mahdollisista selvityspyynnöistä huolimatta sellaista selvitystä, jonka perusteella valvontalautakunta voisi tehdä arvionsa luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan ammattitaitovaatimusta koskevan velvollisuuden täyttämisestä.

Asianajajaliitto katsoo, että vaikka alalle pääsy onkin tärkeä asia, lähtökohtana tulisi kuitenkin ottaa huomioon se, että alun perin koko lupalakimieslain tarkoituksena oli varmistaa, että oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimisi ammattitaitoinen ja oikeudenkäyntiasioihin perehtynyt avustaja. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla tulisi olla mahdollisuus vaatia tarkempaa selvitystä hakijan työkokemuksesta ja työhistoriasta. Lautakunnalla tulisi myös olla harkintavaltaa luvan myöntämisessä, mikäli hakijalla ei ole riittävää perehtyneisyyttä ja ammattitaitoa tehtävään.

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry (jäljempänä Tuomariliitto) pitää oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan kannalta erittäin tärkeänä, että lupalakimiesten ammattitaitoa parannetaan nykyisestä tasosta. Vaikkakin pääosalla lupalakimiehistä on oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään riittävä ammattitaito, käytännön oikeuselämässä esiintyy liian paljon tilanteita, joissa lupalakimiehen ammattitaidon taso ilmenee selvästi riittämättömäksi. Tämän vuoksi lupalakimiesjärjestelmää on kehitettävä sen varmistamiseksi, että luvan saaneilla lakimiehillä on tehtävän edellyttämä ammattitaito.

Edellä todetuista syistä Tuomariliitto pitää perusteltuna tarkistaa lupalakimieslain 2 §:n 2 momentin säännöksiä lisäämällä siihen mahdollisuus selvittää hakijan työhistoriaa luvan myöntämisvaiheessa sekä käyttää harkintavaltaa luvan myöntämisessä.

Suomen Yrittäjät ry (jäljempänä Suomen Yrittäjät) pitää perusteltuna, että lautakunta voisi pyytää lisäselvitystä esimerkiksi auskultoinnista, joka on suoritettu vuosikymmeniä aikaisemmin. Suomen Yrittäjät painottaa kuitenkin, että vaatimuksia luvan saamiselle ei tulisi asettaa liian korkealle.

Suomen Yrittäjät kannattaa näkemystä, että yrityksessä toimiva juristi voisi ajaa yrityksen asiaa oikeudessa ilman lupaprosessin läpikäymistä.

Nuoret Lakimiehet ry (jäljempänä Nuoret Lakimiehet) pitää tärkeänä, että perehtyneisyyttä koskevat edellytykset ovat luvan hakijoille selkeitä ja ennustettavia. Tällä hetkellä luvan hakijalle ei ole täysin selvää esimerkiksi minkälainen työkokemus voidaan katsoa osoitukseksi riittävästä perehtyneisyydestä. Nuoret Lakimiehet katsoo, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi harkintansa mukaan pyytää selvitystä hakijan työkokemuksesta ja käyttää harkintavaltaa luvan myöntämisessä. Nuoret Lakimiehet ei näe, että harkinnanvaraisuus pelkästään kiristäisi kelpoisuusehtoa, vaan joissakin tapauksissa se voisi koitua myös hakijan eduksi.

Ervo Laura, Prosessioikeuden dosentti (jäljempänä dosentti Ervo) toteaa, että ilman muuta perehtyneisyyttä koskevan edellytyksen tulisi olla harkinnanvarainen ja lisäksi tulisi olla mahdollista prosessin aikana pyytää lisäselvitystä hakijalta, mikäli perehtyneisyys ei riittävästi ilmene hakemuksesta. Luvanvaraisuuden tarkoituksenahan on siilata perehtymättömät pois markkinoilta, jotta asiakkaiden oikeusturvaa ei vaaranneta, ja jotta oikeudenkäyntimenettely sujuu ammattitaitoisesti. Jälkivalvonta tarkoittaa aina sitä, että jotain ikävää on jo ehtinyt tapahtua ja asiakkaiden oikeusturva on vaarantunut taikka oikeudenkäyntimenettely ei ole sujunut toivotulla ammattitaidolla. Jälkivalvonta ei ole mukavaa kenellekään, ei edes lupalakimiehelle itselleen. Näin ollen paljon parempi, että perehtyneisyys tarkistetaan etukäteen, jolloin lupalakimies voi tarvittaessa hankkia riittävän päivityksen esim. vanhentuneisiin tietoihin ja taitoihin.

Lausunnot, joissa suhtaudutaan pidättyvästi tai esitetään näkökulmia puolesta ja vastaan

Työ- ja elinkeinoministeriö (jäljempänä TEM) toteaa, että harkinnanvaraiset luvan myöntämisen edellytykset olisivat ongelmallisia elinkeinovapauden kannalta. Perustuslakivaliokunta on korostanut oikeudellisesti sidotun harkinnan merkitystä arvioitaessa elinkeinon harjoittamisen luvanvaraisuutta koskevaa sääntelyä (ks. esim. PeVL 69/2014 vp).

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia (jäljempänä EOAK) toteaa, että ennen oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan riittävän perehtyneisyyden kriteerien muuttamista tai tarkentamista olisi pohdittava sitä, mitä ominaisuuksia ja valmiuksia perehtyneisyydellä itse asiassa tarkoitetaan. Arviomuistiossa perehtyneisyydellä on tarkoitettu ilmeisesti ennen muuta perehtyneisyyttä prosessuaalisiin menettelytapoihin kuten vaikkapa riidattomien ja riitaisten seikkojen erotteluun, todistelun teemoitteluun, asiaesittelyn pitämiseen ja todistajien kuulemiseen.

Nykyisessä laissa mainitut perehtyneisyyden kriteerit ovat kaavamaisuudesta huolimatta onnistuneita, vaikkakin tuomioistuinharjoittelun suorittamisen tai muun laissa mainitun kokemuksen hankkimisen ajankohdalla saattaa arviomuistiossa todetuin tavoin olla oma merkityksensä avustajan perehtyneisyyden kannalta – varsinkin, jos kokemus on hankittu ennen 1990-luvun prosessiuudistuksia.

Kun avustajaksi haluavan lakimiehen perehtyneisyyden arviointia ei voitane lupamennettelyssä ulottaa todellisen käytännön osaamisen objektiiviseen testaamiseen, ei EOAK näe välttämätöntä tarvetta laajentaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnan harkintavaltaa perehtyneisyydelle asetettujen kriteerien suhteen. Tarkastelu jää käytännössä joka tapauksessa muodolliselle tasolle.

Itä-Suomen hovioikeus (jäljempänä Itä-Suomen HO) ei ole havainnut, että arviomuistiossa esiintuotuja tilanteita, joissa kauan sitten tuomioistuinharjoittelun suorittanut henkilö olisi ryhtynyt toimimaan oikeudenkäyntiasiamiehenä, olisi käytännössä ilmennyt. Muutoin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

Pirkanmaan käräjäoikeus (jäljempänä Pirkanmaan käo) toteaa, että arviomuiston lähtökohtana vaikuttaisi olevan se, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle mahdollisesti annettava harkintavalta vaikeuttaisi tarpeettomasti alalle pääsyä. Näkökulmana tulisi kuitenkin olla asianosaisten oikeusturvan ja asiamiesten työn laatutason varmistamiseen tähtäävät seikat.

Oletettavaa on, että suurin osa hakijoista täyttäisi joka tapauksessa edellytykset pyydetyt lisäselvityksen jälkeen. Nythän riittää osoitukseksi se, että esimerkiksi auskultointi on suoritettu. Miksi siis esittää tuoreempaa selvitystä, kun luvan myöntämisen edellytykset täyttyvät yhden todistuksen osoittamisella. Suurin osa hakijoista kykenisi todennäköisesti esittämään riittävän lisäselvityksen. Tämä johtaa siihen, että kohdassa tarkoitettua harkintavallan lisääminen todennäköisesti koskisi vain hyvin harvoja yksittäistapauksia.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla on joka tapauksessa jo nyt harkintavaltaa riittävän työkokemuksen arvioimisen osalta arvioidessaan ”muuta tehtävää, joka perehdyttää oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään”. Montakaan hakemusta ei liene hylätty sen vuoksi, ettei työkokemusta sisällöltään olisi pidetty oikeanlaisena. Ongelman saattaisi muodostaa se, että miten esimerkiksi 70-luvulla auskultoinut hakija voisi osoittaa riittävän perehtyneisyytensä ja mitä pidettäisiin riittävänä lisäkoemuksena tai -koulutuksena.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on asiantuntijaelin ja sen tehtävänä ei ole estää riittävän perehtyneen luvanhakijan alalle pääsyä, vaan varmistua hakijan riittävästä ammattitaidosta. Tästä syystä harkintavallan lisäämistä voisi pitää perusteltuna. Toisaalta nyt lakiin kirjoitetut edellytysvaatimukset ovat selkeät, tarkkarajaiset ja ennakoitavat. Ehkä harkintavallan lisääminen muutaman yksittäistapauksen vuoksi ei olisi tarpeen.

Päijät-Hämeen käräjäoikeus (jäljempänä Päijät-Hämeen käo) toteaa, että mahdollisuus arvioida hakijan perehtyneisyyttä aiempaa harkinnanvaraisemmin edistäisi jonkin verran lupajärjestelmän tavoitetta oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutason nostamisesta. Toisaalta jälkivalvonnalla on mahdollista puuttua havaittuihin puutteellisuuksiin luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan toiminnassa, joten kelpoisuusehtojen kiristäminen harkinnanvaraisuutta lisäämällä ei ole välttämätöntä.

Vantaan käräjäoikeus (jäljempänä Vantaan käo) toteaa, että lupajärjestelmän tavoite oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutason nostamisesta puoltaa lupalakimieslain 2 §:n 2 momentin tarkistamista niin, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi harkintansa mukaan pyytää selvitystä hakijan työkokemuksesta ja käyttää harkintavaltaa luvan myöntämisessä. Se, että kelpoisuusehtojen kirittämisestä seuraisi alalle pääsyn vaikeutuminen, kilpailun väheneminen ja oikeudenkäynnin kustannusten nousuminen, on kuitenkin vakavasti otettava vaara, mikä puhuu kelpoisuusehtojen kirittämisestä vastaan. Kun jälkivalvonnalla on mahdollisuus puuttua lupalakimiehen toiminnan puutteellisuuteen, lienee syytä vakavasti harkita sitä, onko kelpoisuusehtojen kirittäminen nykyisestä kuitenkin välttämätöntä.

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry (jäljempänä Lakimiesliitto)

katsoo, että lupalakimiesjärjestelmää kehitettäessä tulee edelleen korostaa tasapainoa elinkeinonvapauden ja oikeusturvan välillä. Kehittämisessä tulee myös huomioida käytännön kokemukset lainsäädännön toimivuudesta. Kokemus tuomioistuimista osoittaa, että lupia on myönnetty sellaisille hakijoille, joilla ei ole ollut riittävää perehtyneisyyttä oikeudenkäyntiasiamiehenä toimimiseen. Erityisesti tämä on noussut esiin tilanteissa, jossa perehtyneisyyttä koskevan edellytyksen täyttymisestä on kulunut vuosia tai jopa vuosikymmeniä.

Toisaalta on selvää, että perehtyneisyyttä koskevien edellytysten tulee olla selkeitä ja ennustettavia luvan hakijoiden kannalta. Oikeudenkäyntiavustajalupaa tavoittelevan henkilön tulee tietää mitä kokemusta tai koulutusta hänen tulee hankkia luvan saamiseksi.

Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry:n (jäljempänä SPAY) näkemyksen mukaan nykyisen lainsäädännön mukaiset kriteerit ovat selkeät ja ennakoitavat, mutta riittävän joustavat. SPAY katsoo, ettei harkinnanvaraisuutta tule lisätä. Tiettyä harkinnanvaraisuutta luvan myöntämisen suhteen on jo. Järjestelmä on ollut voimassa viiden vuoden ajan, eikä SPAY:n tietoon ole tullut kyseisenä aikana vastaan tilanteita, joissa kauan sitten tuomioistuinharjoittelun suorittanut henkilö olisi yksin ryhtynyt toimimaan oikeudenkäyntiavustajana vanhoilla tiedoilla ilman minkäänlaista sen jälkeistä perehtyneisyyttä, kokemusta tai koulutusta.

SPAY yhtyy arviomuistiossa esitettyyn käsitykseen siitä, että yksittäiset ongelmatapaukset tulisi hoitaa jälkivalvonnassa, jota tarvittaessa tulisi tehostaa. Yksittäisten tapauksien vuoksi ei ole perusteltua kiristää nykyisiä ehtoja. Tilannetta voidaan verrata esim. siihen, että lähes kaikki asianajajatkaan eivät asianajajatutkinnon suorittuaan tee töitä oikeudenkäyntien parissa, vaan saattavat erikoistua esim. sopimusasioiden hoitamiseen. Tästä huolimatta heiltä ei evätä oikeutta edustaa päämiestään tuomioistuimissa.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry toteaa, että taito (perehtyneisyys) saadaan hoitamalla käytännön lakiasioita riittävän pitkän ajan. Vara- ja Oikeusnotaariliiton mielestä luvan saamisen edellytyksenä olisi kolmen vuoden toimiminen lakiasiaintoimistossa tai vastaavissa tehtävissä. Harkinnanvaraisuus olisi pohdintaa, minkälaisissa tehtävissä toimiminen kerryttäisi vaadittavaa kolmen vuoden kokemusta.

Auktorisoidut Lakimiehet - Auktoriserade Jurister - Authorized Attorneys at Law ry (jäljempänä Auktorisoidut Lakimiehet) katsoo, ettei kelpoisuusehtojen kiristykseen ole aihetta.

Itä-Suomen yliopisto, Oikeustieteiden laitos, professori Matti Tolvanen (jäljempänä Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos) ei pidä säännösten muuttamista tältä osin tarpeellisenä. Järjestelmässä eivät ole olleet pulmana ne lupalakimiehet, joita vaatimusten kiristäminen kenties koskisi. Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitoksen käsitys perustuu professori Tolvasen pitkäaikaiseen jäsenyyteen valvontalautakunnassa. Kantelut eivät pääsääntöisesti kuvaa taidon puutetta vaan välinpitämättömyyttä.

2.1.2 Perehtyneisyyden osoittamisesta yliopistossa tehdyllä opintosuoritteella

Lakimiesliitto on esittänyt, että asianajajatutkinnon lisäksi riittävä perehtyneisyys oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviin voitaisiin osoittaa yliopistossa tehdyllä opintosuorituksella.

Lisäksi Lakimiesliitto on ehdottanut, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta hyväksyisi opintosuorituksen vaatimukset, koska lautakunnalla on parhaat valmiudet määritellä taso, jota oikeudenkäyntiasiamiehiltä ja -avustajilta tulee vaatia.

Sisäministeriö (jäljempänä SM) toteaa, että vastavalmistuneiden ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneiden työllistymisen edistäminen ei poliisiosaston näemyksen mukaan ole lupalakimieslain säätämisen olennainen tarkoitus tai ratkaiseva peruste säädösmuutoksille. Sen sijaan sekä asianajajalain että lupalakimieslain säätämisen perimmäinen tarkoitus on luoda yhdenmukaiset ja oikeusjärjestelmän luotettavuutta kokonaisuutena tukevat edellytykset asianmukaisine valvontajärjestelmineen. Lupalakimiesjärjestelmän houkuttelevuus ja kilpailukyky muihin ammatteihin verrattuna tulee rakentaa muilla tavoin kuin osaamisen tai pääsyvaatimusten kriteerejä heikentämällä. Oikeudenhoidon kustannustehokkuuden arvioinnissa tulisi huomioida, että puutteellisilla edellytyksillä toimiva voi aiheuttaa myös ylimääräisiä kustannuksia ja prosessin viivästyksiä.

TEM toteaa, että perehtyneisyyden osoittaminen opintosuoritteella lisäisi erityisesti nuorten juristien työllistymismahdollisuuksia. Jotta lupalakimiesjärjestelmällä tavoitellut päämäärät saavutettaisiin, tulisi kuitenkin huolehtia siitä, että opintosuoritus olisi riittävän laaja, jotta sillä saavutettaisiin tarvittava perehtyneisyys.

EOAK pitää tätä ehdotusta periaatteessa mahdollisena. Opintosuoritus voisi painottua nimenomaan oikeudenkäyntiin ja tältä osin vastata asianajajatutkinnon oikeudenkäyntiosaa. Asianajajatutkintohan käsittää nykyisin kolme osaa: kirjallisen kokeen, eettisen

osan sekä oikeudenkäyntiosan. Eettinen osa sisältää kaksipäiväisen koulutustilaisuuden asianajotoiminnan eettisistä ja käytännön kysymyksistä. Oikeudenkäyntiosan kokonaiskesto on noin 12 viikkoa koostuen etukäteistehtävistä ja kaksipäiväisestä koulutustilaisuudesta.

Helsingin HO ei pidä ehdotusta lupalakimieslain tavoitteiden kannalta perusteltuna. Hovioikeuden käsityksen mukaan hakijan ammattitaidolle asetettavia vaatimuksia tulisi pikemminkin tiukentaa kuin helpottaa. Yliopistoilla ei liene resursseja järjestää sellaista käytännön koulutusta, joka olisi rinnastettavissa asianajajatutkintoon tai joka voisi korvata työkokemuksella hankittavaa perehtyneisyyttä oikeudenkäyntiasiamiehen tehtäviin. Vaarana on myös, että koulutus ei ajoitu optimaalisesti tulevia työtehtäviä ajatellen.

Itä-Suomen HO pitää kannatettavana oikeudenkäyntitaitojen koulutuksen kehittämistä ja yhtenäistämistä sekä nuorten lakimiesten työllistymisen edistämistä. Opintosuorituksen tulisi kuitenkin olla laajuudeltaan kattava ja asianajajatutkintoon verrattava.

Rovaniemen HO katsoo, että Lakimiesliiton aloite on kannatettava ja erittäin perusteltu erityisesti opiskelijoiden ja vastavalmistuneiden yhdenvertaisuuden ja työllistymisen kannalta. Asianajajatutkinnon maksut ja muualta kuin pääkaupunkiseudulta tulevien tutkintoa suorittavien matka- ja majoituskustannukset voivat muodostua kohtuuttoman tai jopa ylipääsemättömän suuriksi vielä opiskeleville. On tärkeää, että kaikki oikeustieteen opiskelijat ovat yhdenvertaisessa asemassa työllistymiseen vaikuttavien mahdollisuuksien osalta.

Turun HO toteaa, että kuten arviomuistossa todetaan, asianajajatutkinnon suorittaminen on hakijalle verrattain kallis. Lakimiesliiton esittämä yliopistossa suoritettava opintosuoritus voisi siten olla vaihtoehto asianajajatutkinnolle. Opintosuorituksen tulisi kuitenkin olla samalla tasolla asianajajatutkinnon kanssa. Tällainen opiskelijoiden piirissä mahdollisesti suosittu opintosuoritus saattaisi kuitenkin sitoa varsin paljon oikeustieteellisten tiedekuntien voimavaroja ja tavoittaisi lähtökohtaisesti henkilöitä, jotka ovat suorittamassa oikeustieteen maisterin tutkintoa. Kun kyse Lakimiesliiton esityksessä on ammatillisesta erityiskoulutuksesta voisi siten olla luontevampaa, että yliopistot tarjoaisivat koulutuksen täydennyskoulutuksena, jolloin se olisi kaikkien jo oikeustieteen maisteritutkinnon suorittaneidenkin saatavissa. Tällöin täydennyskoulutus olisi myös maksullinen, eikä lähtökohtaisesti rasittaisi yliopistojen perusrahoitusta. Kurssimaksun asettuessa oikealle tasolle, syntyisi myös aito kilpailutilanne suhteessa asianajajatutkintoon.

Vaasan HO pitää kannatettavana muistiossa esitetyn ehdotuksen tarkoitusta nuorten lakimiesten työllisyyden edistämisestä.

Kuitenkin yliopistossa suoritettavan perehtyneisyyttä osoittavan opintosuoritteen tulisi vastata vaatimustasoltaan ja sisällöltään muita pykälässä säädettyjä edellytyksiä. Hovioikeus suhtautuukin varovaisesti sanottuun ehdotukseen ottaen huomioon yliopistojen mahdollisuudet järjestää tällaiset edellytykset täyttävää opintojaksoa. Kuten muistiossa tuodaan esiin, luvan edellytyksenä olevalla perehtyneisyydellä viitataan nimenomaisesti työkokemukseen. Ilman työkokemusta edellytykset täyttävä perehtyneisyys on mahdollista saavuttaa ainoastaan asianajotutkinnolla, mihin verrattuna nyt ehdotettu opintosuoritus toisi lievennyksen. Esimerkiksi tuomioistuinharjoittelun aikana kärjänotaarille tulee ratkaistavaksi lukuisa määrä rikosjuttuja niin kirjallisesti kuin pääkäsittelyssä sekä siviili- ja hakemusasioita. Lisäksi tuomioistuinharjoitteluun sisältyy valtakunnallinen koulutus, jonka tarkoituksena on perehdyttää entistä paremmin tuomioistuintyöskentelyyn.

Oikeudenkäyntiavustajien ja -asiamiesten työn laadun takaaminen on tärkeä peruste myös hovioikeusmenettelyn sujuvuuden kannalta. Tämä on lakia valmisteltaessa arvioitu saavutettavan nimenomaan riittävän perehtyneisyyden vaatimuksella. Perehtyneisyyden osoittaminen yliopistossa suoritettulla opintosuoritteella saattaisi merkitä tämän tason osittaista laskemista. Yliopistojen tarjoaman opintokokonaisuuden tulisivat vastata sisällöltään asianajajatutkintoa ainakin oikeudenkäyntiosuuden ja ammattietiikan osalta.

Helsingin käo toteaa, että kelpoisuusehtoja ei ole aihetta lieventää nykyisestä. Helsingin käo katsoo, että ehdotettu yliopistossa suoritettu opintokokonaisuus voitaisiin hyväksyä osoitukseksi perehtyneisyydestä sillä edellytyksellä, että opintokokonaisuus olisi sisällöllisesti laajuudeltaan asianajajatutkintoa vastaava.

Oulun käo kannattaa sitä, että perehtyneisyyden voisi suorittaa myös yliopistossa. Opintosuoritteen tulisi kuitenkin laajuudeltaan vastata asianajajatutkinnon vaatimuksia.

Pirkanmaan käo toteaa, että asianajajatutkinnon suorittamien on kallista ja se asettaa pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvat henkilöt eriarvoiseen asemaan jo pelkien matka- ja majoituskustannusten vuoksi. Lisäksi moni vastavalmistuva suorittaa kokeen vain varmuuden vuoksi parantaakseen mahdollisuuksiaan työnhaussa. Riittävän perehtyneisyyden osoittaminen asianajajatutkinnon suorittamisella jää ohueksi.

Lupalakimieslain tavoitteet eivät toteudu sillä, että perehtyneisyydedellytyksen tasoa laskettaisiin nykyisestä. Mahdollista muutostarvetta ei voida toteuttaa siten, että yliopistossa tehdyn suoritteen vaatimustaso olisi suppeampi. On otettava huomioon se, että suurin osa tutkinnolla/opintosuoritteella lupaa hakevista henkilöistä on sellaisia, joilla on vähän tai ei lainkaan työkokemusta oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan

tehtävistä. Kokeen tai kurssin vertaaminen vuoden työkokemukseen esimerkiksi tuomioistuinharjoittelussa tai syyttäjän tehtävissä on jo nyt jonkin verran epäsuhtainen. Tästä syystä vaatimustasoa ei saisi laskea nykyisestä.

Lakimiesliiton esitys yliopistossa tehtävästä opintosuoritteesta on harkinnan arvoinen, mutta vaatii tarkempaa esitystä ja selvittelyä. Erityistä huomiota kiinnittää se toteamus, ettei yliopistoilla välttämättä ole voimavaroja antaa koulutusta suurelle määrälle sekä se, että karsintaa tehtäisiin opintomenestyksen ja opintotopisteiden määrän perusteella. Aiheuttaisiko liiallinen karsinta sen, että suurin osa kurssin suorittajista olisi sittenkin niitä ”varmuuden vuoksi” suorittajia eikä niitä, jotka ovat tosiasiasa hakeutumassa oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviin, jolloin tällä menettelyllä ei saavutettaisi sitä tarkoitusta ja hyötyä vastavalmistuvien työllistymiseen, jota sillä haetaan.

Kelpoisuusehtoja ei ole tarpeen lieventää nykyisestään. Sen sijaan tulisi arvioida, että olisiko jollakin muullakin taholla kuin asianajajaliitolla - esimerkiksi yliopiston täydennyskoulutuksella - mahdollisuudet ja edellytykset järjestää edullisemmin/muullakin kuin Helsingissä nykyistä tutkintoa vastaavaa koulutusta.

Pohjois-Karjalan käo kannattaa mahdollisuutta osoittaa riittävä perehtyneisyys myös yliopistossa tehdyllä opintosuoritteella. Opintosuorituksen tulee kuitenkin tällöin olla riittävän laaja ja kattava. Sen tulee painottua nimenomaan oikeudenkäyntiin ja oltava vertailukelpoinen Asianajajatutkinnon sisältöön ja laajuuteen.

Päijät-Hämeen käo toteaa, että esityksen työllisyyttä lisäävän tavoitteen lisäksi sen tavoitteena on selvitetty olevan kehittää yliopistojen antamaa ylempään oikeustieteelliseen loppututkintoon johtavaa koulutusta niin, että se antaa valmistuvalla oikeustieteen maisterille aikaisempaa paremmat valmiudet toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana, mitä voidaan pitää hyvänä lähtökohtana. Käytännön tuomioistuintyön näkökulmasta perehtyneisyyttä koskevan vaatimuksen lieventämistä ei kuitenkaan voida pitää perusteltuna.

Satakunnan käo kannattaa esitystä.

Vantaan käo näkemyksen mukaan sitä, että asianajajatutkinnon lisäksi riittävä perehtyneisyys oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviin voitaisiin osoittaa yliopistossa tehdyllä opintosuorituksella, puoltavat nuorten lakimiesten mahdollisuus työllistyä valmistumisensa jälkeen nopeammin sekä oikeudenkäyntitaitojen koulutuksen kehittämisen ja yhtenäistämisen tavoitteet. Se, että ilman työkokemusta luvan myöntämisen edellytyksenä oleva perehtyneisyys olisi saavutettavissa asianajotutkintoa sup-

peammalla opintokokonaisuudella ja tästä seuraava ammattitaitovaatimuksen laske-
minen, ei edistä lupalakimiesjärjestelmän tavoitteita. Kelpoisuusehtojen lieventäminen
esitetyin tavoin voinee tulla kysymykseen varauksin. Vaikka yliopistossa tehtävä opin-
tosuorite olisikin asianajotutkintoa suppeampi, sen olisi syytä olla resurssien puitteissa
mahdollisimman kattava.

Helsingin HaO pitää sinänsä hyvänä tavoitteena ylempään oikeustieteelliseen tutkin-
toon johtavan koulutuksen kehittämistä siten, että se antaa paremmat valmiudet toi-
mia oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävissä. Luvan myöntämisen mahdol-
listaminen asianajajatutkintoa suppeamman opintokokonaisuuden suorittamisen pe-
rusteella tilanteessa, jossa luvan hakijalla ei ole lainkaan tosiasiallista käytännön ko-
kemusta oikeudenkäyntimenettelystä, merkitsisi kuitenkin lupalakimieslain 2 §:n 1 mo-
mentin 2 kohdan mukaisten edellytysten lieventämistä. Esitys ei tämän vuoksi ole yh-
teensopiva lupalakimiesjärjestelmää koskevan sääntelyn tavoitteiden kanssa. Riittä-
vänä yksinomaisena perusteena edellytetyn perehtyneisyystason laskemiselle ei
voida pitää nuorten lakimiesten mahdollista parempaa työllistymistä.

Sikäli kuin oikeudenkäyntiavustajan kelpoisuusehtoja kuitenkin katsotaan tarpeel-
liseksi tältä osin lieventää, hallinto-oikeus toteaa, että lupalakimiehet esiintyvät myös
hallinto-oikeuksissa käytävissä prosesseissa, joten koulutuksen tulisi sisältää riita- ja
rikosasioiden sekä sovittelun lisäksi myös perehtymistä hallinto-oikeusprosessiin.

Hämeenlinnan HaO suhtautuu varauksellisesti mahdollisuuteen osoittaa perehtynei-
syys yliopistossa osana OTM-tutkintoa tehtävällä opintosuoritteella. Pikemminkin tulisi
harkita mahdollisuutta toteuttaa tällainen opintosuoritus irrallaan OTM-tutkinnosta, jul-
kisin varoin kustannettuna oikeustieteellisten koulutusyksiköiden antamana opetuk-
sena.

VKSV toteaa, että periaatteellista syytä vastustaa sitä, että perehtyneisyys voitaisiin
osoittaa yliopistossa tehdyllä opintosuoritteella, ei ole.

Käytännössä opintojen tulisi tältä osin vastata muita perehtyneisyyden kriteerejä (vas-
tata asianajotutkinnon suorittamista tai tuomioistuinharjoittelun suorittamista tai toimi-
mista vuoden ajan esimerkiksi syyttäjän tehtävissä). Muutoin perehtyneisyyden osoit-
taminen opintosuoritteella olisi liian kevyt tapa verrattuna muihin laissa säädettyihin
kriteereihin, eikä se täyttäisi järjestelmän tarkoitusta. Vertailun vuoksi, esimerkiksi
aloittelevat syyttäjät ratkaisevat ja ajavat oikeudessa ensimmäisen vuoden aikana it-
senäisellä virkavastuullaan hyvin lukuisan määrän rikosjuttuja (jopa satoja), ja saavat
samalla useiden viikkojen pituisen koulutuksen ja käytännön perehdytyksen työhönsä.
Tutkinnon ja erilaisten kurssien ongelma on, että käytännön harjoituksilla lienee tosi-
asiassa vaikea saavuttaa sitä oikeudenkäyntien hoitamisen osaamistasoa ja var-
muutta, jotka ajan kuluessa syntyvät alan työtehtävissä. Harjoituksia tekemällä lienee

myös vaikea lopulta todella sisäistää sitä korostettua vastuuta, joka toisten ihmisten oikeudellisten asioiden hoitamiseen sisältyy.

Jos on mahdollista luoda yliopistossa toteutettava koulutus, joka sisällöltään vastaa lähinnä asianajotutkinnon suorittaneiden henkilöiden osaamistasoa, ei estettä esitylle muutokselle liene.

Helsingin OAtsto toteaa, että Lakimiesliiton esitys yliopistossa tapahtuvasta oikeudenkäyntitaitoja tai oikeudellisen avustajan työssä tarvittavia taitoja lisäävästä koulutuksesta on sikäli kannatettava ehdotus, että nuoret lakimiehet saisivat jo ennen työelämäänsä astumistaan käsityksen työn sisällöstä ja jonkinlaista perehtyneisyyttä alalle. Ja kuten Lakimiesliiton lausunnossa on todettu se saattaisi helpottaa nuorten työllistymistä. Helsingin OAtsto katsoo kuitenkin, että pyrkimyksenä olisi hyvä olla yhden yhtenäisen vaatimustason ja tutkinnon suorittaminen. Helsingin OAtston mielestä Suomen Asianajajaliiton vaatimuksena oleva riittävä käytännön työkokemus ennen liiton jäseneksi hyväksymistä on perusteltu vaatimus. Tätä työtä ei valitettavasti opi pelkäänsä teoriassa.

Kymenlaakson OAtsto kannattaa esitystä. Opintosuorituksen tulisi kuitenkin olla laajuudeltaan kattava ja asianajajatutkintoon verrattava.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta puoltaa Lakimiesliiton tekemää esitystä. Lakimiesliiton esitys ei merkitse kelpoisuusehtojen lieventämistä. Tarkoituksena on, että yliopistojen tarjoama opintokokonaisuus vastaisi sisällöltään asianajajatutkintoa lukuun ottamatta sitä tutkinnon osuutta, joka ei liity luvan saaneilta oikeudenkäyntiavustajilta laissa edellytettävään ammatilliseen perehtyneisyyteen (esimerkiksi markkinointi, palkkio-ohje). Koulutuksen eettinen osuus ja oikeudenkäyntiosuus olisivat yhtä laajat kuin asianajajatutkinnossa. Kouluttajina toimisivat yliopiston opettajien lisäksi ulkopuoliset kouluttajat, kuten asianajajat ja tuomarit. Näin voitaisiin varmistaa opintokokonaisuuden käytännölläheisyys.

Lakimiesliiton esityksessä esiin tuodut seikat ovat tärkeitä hakijoiden yhdenvertaisuuden kannalta. Asianajajatutkinnon eri osien tutkintomaksut ovat tällä hetkellä yhteensä noin 1 500 euroa, minkä lisäksi voi tulla matka- ja majoituskustannuksia. Esimerkiksi Lapin yliopistossa Rovaniemellä opiskeleva voi joutua maksamaan yhdestä edestakaisesta lentomatkasta Helsinkiin yli 500 euroa. Kaikilla ei ole varaa suorittaa asianajajatutkintoa, minkä vuoksi saman sisältöinen opintokokonaisuus tulisi olla mahdollista suorittaa myös niin, että sen järjestämisestä huolehditaan julkisin varoin osana oikeustieteen maisterin tutkintoa. Asianajajatutkinnon suorittamisen keskittyminen pääkaupunkiseudulle on eriarvoistavaa myös siinä mielessä, että muualla Suomessa asuville tulee maksettavaksi lisäksi matka- ja majoituskustannuksia. Opintokokonaisuuden suorittamiseen tulisi olla kaikille yhtäläinen valtakunnallinen mahdollisuus.

Lakimiesliiton esitys myös edistäisi nuorten vastavalmistuneiden lakimiesten työllistymistä. Työllistymistä edesauttaa merkittävästi, jos vastavalmistunut on jo saanut luvan oikeudenkäyntiavustajan tehtävään. Tulevaisuudessa tuomioistuinharjoittelupaikat tulevat entisestään vähenemään, mikä supistaa harjoittelun mahdollistamaa pätevöitymistä kyseiseen tehtävään. Myös lain 2 §:n 2 momentin 4 kohdassa säädetty vähintään vuoden työkokemus muissa tehtävissä on vastavalmistuneen haasteellista saavuttaa, koska mikä tahansa työkokemus ei riitä, vaan hakijalla tulee olla oikeudenkäynteihin liittyvää työkokemusta, esimerkiksi avustavia valmistelutoimia asianajotoimistossa.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on valmis ottamaan sille opetuskokonaisuuden osalta suunnitellut tehtävät.

EK toteaa, että kyse on kannatettavasta ehdotuksesta. Opintosuoritteessa tulisi olla kuitenkin jonkinlaista käytännön harjoittelua tai simuloitua tuomioistuinharjoittelua, jossa perehdytään oikeudenkäynnin yksityiskohtiin ja prosessiin. Pelkkä teoriapohjainen opiskelu ei tässä ole riittävää.

Keskuskauppakamari kannattaa sinänsä ajatusta siitä, että perehtyneisyys voitaisiin osoittaa myös yliopistossa suoritettuna opintokokonaisuuden avulla. Opintosuorituksen on kuitenkin oltava riittävän kattava kokonaisuus eikä ole tarkoituksenmukaista, että se olisi vaatimuksiltaan asianajotutkintoa suppeampi.

Luottomiehet kannattaa esitystä, että perehtyneisyys voitaisiin osoittaa asianajajatutkinnon lisäksi myös yliopistossa suoritettulla opintokokonaisuudella tai osa tällaisesta opintokokonaisuudesta voitaisiin huomioida perehtyneisyyttä arvioitaessa. Lupalakimiehen perehtyneisyydelle asetettujen vaatimusten hankkiminen jo yliopistossa lisäisi niiden henkilöiden määrää, jotka voisivat välittömästi valmistumisen jälkeen alkaa harjoittaa ammattia lupalakimiehenä. Mahdollisuus suorittaa tutkintokokonaisuus osana yliopisto-opintoja tai avointa yliopistoa mahdollistaisi perehtyneisyydelle asetettujen vaatimusten täyttämisen myös maantieteellisesti laajemmalla alueella, kuin vain asianajajatutkinnon suorittamisella.

Suomalaiset yliopistot tarjoavat tällä hetkellä laadukasta opetusta ja useat yliopistot järjestävät opintokokonaisuuksia yhteistyössä lakiasian- ja asianajotoimistojen kanssa. Lupalakimiehen ammatillisia vaatimuksia koskevan kokonaisuuden järjestäminen osana valinnaisia opintoja olisi luonnollinen osa oikeustieteellistä koulutusta. Erilaisten yhteistyöhankkeiden perusteella lupalakimieskokonaisuuden järjestäminen tehokkaasti ja laadukkaasti pitäisi olla mahdollista kaikissa ylempää oikeustieteellistä tutkintoa kouluttavissa yliopistoissa. Osassa yliopistoja järjestetään jo tällä hetkellä opintokokonaisuuksia oikeudenkäyntien osalta, jotka vastaavat sisällöltään asianajajatutkinnon oikeudenkäyntiosiota. Yliopistoilla on mahdollisuus toteuttaa tasoltaan ja

vaativuudeltaan samantasoinen asiamiehen perehtyneisyyteen tähtäävä koulutus, kuin mitä asianajajatutkinnolla on saavutettavissa.

SAK kannattaa lähtökohtaisesti Lakimiesliiton esitystä. Lakimiesliiton esitys on omiaan parantamaan nuorten työllistymistä. Toisaalta Lakimiesliiton esitys kaipaa täsmennystä siltä osin, että yliopistossa suoritettavalla tutkinnolla täytetään nimenomaan tuon perehtyneisyyden vaatimus. Voimassa olevan lupaedellytyksen mukaan tuo perehtyneisyys saavutetaan työkokemuksella tai asianajajatutkinnon suorittamisella. Yliopistossa suoritettava tutkinto korvaisi tämän perehtyneisyyden, jolloin esityksen voidaan toisaalta sanoa laskevan lupalakimiesten edellytyksiä toteutuessaan. Lakimiesliitto on tuonut esille, että ko. tutkinnossa pitäisi nimenomaan olla tutkinnon osana myös käytännön prosessiosaamisen ja tuomioistuintoiminnan osaamisen selvittäminen. Tämä taas tarkoittaa lupalakimiesten yliopisto-opintosuorituksen sisällölle varsin laajaa sisältöä, mikä taas tarkoittaa korkean laatutason vuoksi merkittäviä kustannuksia järjestävälle yliopistotaholle. Ehdotus, että näitä tutkintoja järjestettäisiin vain oikeustieteen perusopintoja antavissa yliopistoissa, on perusteltu. Tällöinkin tulisi kuitenkin huolehtia, että tutkinnot ovat yhteneväiset eli tutkinnoilla on eri yliopistoissa samat edellytykset. Jatkovalmisteluissa on myös varmistettava, että yliopistoilla on tosiasialliset resurssit järjestää ko. tutkintoja eikä tutkintojen järjestäminen heikennä yliopiston normaalia opetustoiminnan resursointia.

Asianajajaliitto toteaa, että Lakimiesliiton mielestä saattaisi olla tarkoituksenmukaista, että oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan kelpoisuuden tuottava opintosuoritus korvaisi osan asianajajatutkinnon vaatimuksista: opintosuorituksen tehneet voisivat tällöin suorittaa asianajajatutkinnon täydentävällä suorituksella ilman, että heiltä vaaditaan koko asianajajatutkinnon suorittamista. Tämä asia jäisi Asianajajaliiton päätettäväksi.

Asianajajaliitolla ei ole huomauttamista sen suhteen, että riittävän perehtyneisyyden osoittamiseksi hakija voisi suorittaa yliopistossa erillisen opintosuorituksen, joka antaisi valmiuksia lupalakimiehen tehtävään. Asianajajaliitto ei tule kuitenkaan hyväksymään, että tällaisella opintosuorituksella voisi korvata osan asianajajatutkinnosta. Asianajajatutkinto on asianajajan ammattiin pätevöittävä ammattitutkinto, jonka sisällön suunnittelee Asianajajaliiton tutkintolautakunta. Tutkinnon sisältö suunnitellaan siten, että se antaisi mahdollisimman hyvät valmiudet asianajajan ammattiin ja kouluttajina toimivat kokeneet asianajajat. Asianajajakunnan riippumattomuus edellyttää, että asianajajatutkinto on Asianajajaliiton hallinnoimaa. Asianajajaliitolla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa yliopistojen mahdollisen erillisen opintosuorituksen sisältöön. Asianajajatutkinto on kokonaisuus eikä sen pilkkominen ole tarkoituksenmukaista.

Lakimiesliitto toteaa, että se on tehnyt asiassa aloitteen, koska pitää tärkeänä, että vastavalmistuneille lakimiehille on tarjolla vaihtoehtoisia tapoja saavuttaa kelpoisuus

toimia oikeudenkäyntiavustajana tai -asiamiehenä. Tällainen vaihtoehto voisi olla yliopistossa tehty opintosuorite. Lakimiesliitto on seurannut huolestuneena esimerkiksi sitä, että mahdollisuus perehtyneisyyden saavuttamiseen tuomioistuinharjoittelun kautta on supistunut.

Lakimiesliitto toivoo, että ne tiedekunnat ja yliopistojen muut yksiköt, joilla on oikeustieteen maisterin tutkintoa koskeva tutkinnonanto-oikeus, voisivat järjestää esimerkiksi valinnaisiin aineopintoihin kuuluvan työelämälähtöisen opintojakson, joka laadultaan ja laajuudeltaan (esimerkiksi 10 opintopistettä) antaisi valmiudet esiintyä oikeudenkäynnissä asiamiehenä tai avustajana.

Tarvittavaa yhtenäisyyttä opintosuoritteeseen toisi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan myöntämä hyväksyntä sille, että tiedekuntien kulloinkin esittämä opintosuorituksen sisältö vastaa niitä vaatimuksia, jotka luvan saaneille oikeudenkäyntiasiamiehille tulee asettaa (esim. kurssin rakenne ja luettava materiaali).

Mukana tulisi olla aidosti käytännön valmiuksia kehittäviä tehtäviä, kuten oikeudenkäyntiasiakirjojen laatimista, käytännön ”salitoiminnan” harjoittelua sekä oikeustapausten ratkomista. Oikeudenkäyntiavustajaa ja -asiamiestä koskevien eettisten sääntöjen tulisi olla merkittävässä asemassa. Tiedekunnat voisivat toteuttaa opintojakson yhteistyössä eteviksi tunnettujen tuomareiden, syyttäjien ja asianajajien kanssa.

Opintojakson käytännön lähempi toteuttaminen tulee jättää tiedekuntien tehtäväksi. Vaikka Lakimiesliitto pitää tärkeänä opintosuorituksen saatavuuden alueellista kattavuutta, tiedekunnille ei tule asettaa opintojakson järjestämistä pakolliseksi tehtäväksi, koska käytettävissä olevat resurssit saattavat vaihdella.

Lakimiesliitto katsoo, että puheena oleva opintojakso kuuluu vasta opintojen loppuvaiheeseen. Opintojaksoon hyväksyttäisiin ainoastaan oikeusnotaaritutkinnon suorittaneita opiskelijoita. Yhtenäisyyttä ja laatukontrollia edesauttaisi se, jos tiedekunnat voisivat keskenään sopia siitä, mitkä ovat valintakriteerit opintojaksoon.

Lakimiesliitto luottaa siihen, että tiedekunnat ja muut tutkinnonantoon oikeutetut yksiköt kykenevät huolehtimaan puheena olevan opintojakson toteuttamisesta yhteistyössä oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kanssa.

SPAY katsoo, ettei perehtyneisyyttä voida osoittaa pelkällä opintosuoritteella osana yliopisto-opintoja. SPAY:n näkemyksen mukaan tietynasteinen perehtyneisyys alaan on tarpeen ja työkokemus tulee säilyttää osana luvan myöntämisen edellytyksenä.

SPAY pitää suoritettua tuomioistuinharjoittelua, avustavana oikeudenkäyntiavustajana tai avustavana lakimiehenä tai syyttäjänä toimimista tärkeänä perehtyneisyyden osoittajana. Tämän vuoksi SPAY pitää tuomioistuinharjoittelupaikkojen ja muiden harjoittelupaikkojen lisäämistä tai riittävän määrän ylläpitämistä erityisen tärkeänä, jotta alalle pääsyä ei tarpeettomasti rajoitettaisi.

Vaihtoehtoisesti riittävän perehtyneisyyden voi saavuttaa myös suorittamalla asianajajatutkinnon. Tutkinnon (tai osan siitä) voi suorittaa jo maisteriopintojen aikana heti kun on valmistunut oikeusnotaariksi, ja siten parantaa työllistymismahdollisuuksiaan. Osa tutkinnon osista muodostavat kuitenkin kahden peräkkäisen päivän kokonaisuuksia, joten tutkinnon suorittaminen voi olla haastavaa aikataulusyistä. Muut ongelmat liittyen kustannuksiin ja siihen, että sen painopiste on pääkaupunkiseudulla pitäisi olla ratkaistavissa muuten kuin luomalla päällekkäinen kilpaileva tutkintojärjestelmä, jonka perustaminen on kallista ja työlästä. Vaihtoehtoisen ”kevyemmän” tutkinnon suorittaminen osana yliopisto-opintoja, tarkoittaisi vääjäämättä, että kehittyisi kaksi erillistä tutkintojärjestelmää. Tämä aiheuttaisi turhia lisäkustannuksia ja vaikeuttaisi henkilöiden siirtymistä työmarkkinoilla. Tämä ei ole kenenkään etu. Tutkinnon tulisi laajuudeltaan vastata muita tapoja osoittaa riittävä perehtyneisyys, eli vähintään vuoden työkokemus. Ei ole perusteita luoda erillinen tutkinto luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia varten. Myös asianajotoimistoissa työskentelee luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia, ja asianajajatutkinto antaa SPAY:n käsityksen mukaan hyvät valmiudet toimia luvan saaneena oikeudenkäyntiavustajana. Lisäksi on kyseenalaista olisiko yliopistoilla riittävät resurssit, valmiudet ja käytännön osaaminen riittävän korkealaatuisen tutkinnon järjestämiseksi ja riittäisikö tutkinnon suorittajia.

Perimistöimistöjen Liitto kannattaa esitystä. Lupalakimiehen perehtyneisyydelle asetettujen vaatimusten hankkiminen jo yliopistossa lisäisi niiden henkilöiden määrää, jotka voisivat välittömästi valmistumisen jälkeen alkaa harjoittaa ammattia lupalakimiehenä. Perimistöimistöjen Liitto kannattaa, että yliopistoille mahdollistettaisiin opintokokonaisuuden kouluttaminen, joka voitaisiin hyväksyä riittäväksi perehtyneisyydeksi arvioitaessa lupalakimiesluvan edellytysten täyttymistä.

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry (jäljempänä STTK) katsoo, että oikeustieteen perusopintoihin tulisi saada muutaman kuukauden opintopisteitä tuottava osio (mukaan luettuna käytännön harjoittelu), jolloin perehtyneisyyden lupalakimieheksi voisi saada jo suoraan osana opintoja.

Tuomariliitto pitää erittäin tärkeänä, että lupalakimiesjärjestelmää kehitettäessä keskeinen painoarvo annetaan oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan varmistamiselle. Tästä näkökulmasta luvan myöntämisen edellytysten keventäminen ei ole oikeansuuntaista kehitystä. Asianosaisten oikeusturvan varmistamiseksi olisi pikemminkin

pyrittävä tiukentamaan luvan myöntämisen edellytyksiä. Tuomariliitto suhtautuu epäilevästi siihen, onko yliopisto-opintoihin sisältyvän kurssin kautta mahdollista saavuttaa riittäviä tiedollisia ja käytännöllisiä valmiuksia oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen. Tuomariliitto ei tämän vuoksi kannata sitä, että lupalakimieheltä vaadittava perehtyneisyys voitaisiin osoittaa yliopistossa tehdyllä opintosuorituksella.

Siinä tapauksessa, että puheena olevan tyyppiseen ratkaisuun kaikesta huolimatta päädyttäisiin, on ehdottoman välttämätöntä huolehtia siitä, että lupalakimiehen kelpoisuusehdot eivät tosiasiallisesti ainakaan lievenny nykyisestä. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että yliopistojen oikeustieteellisillä tiedekunnilla tulisi olla tosiasialliset resurssit ja tahtotila toteuttaa ehkäpä hyvinkin käytännön läheinen koulutus. Lisäksi sitä, että koulutus myös tosiasiaassa täyttäisi lupalakimiehen ammattitaidolle asetettavat vaatimukset, olisi voitava valvoa jollakin tavoin. Tuomariliitto kiinnittää vielä huomiota siihen, että koulutuksessa on syytä ottaa huomioon eri prosessilajien ominaispiirteet. Koulutuksen tulisi antaa riittävät valmiudet oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen myös hallintoprosessuaalisessa järjestyksessä käsiteltävissä asioissa. Tämä edellyttää koulutuksen suuntaamista riittävässä määrin myös hallintoprosessuaalisten säännösten sisällön ja käytännön hallintolainkäytön tunnetuksi tekemiseen.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry toteaa, että maamme yliopistojen oikeustieteellisissä tiedekunnissa annetaan riittävä teoreettinen tieto (perehtyneisyys) hoitaa lakiasioita yleisissä tuomioistuimissa ja hallintotuomioistuimissa prosessioikeuden opintojaksolla jo tutkinnon ensimmäisessä osassa, oikeusnotaarin tutkinnossa. Todelliset edellytykset esiintyä oikeudessa on siis sekä oikeustieteen maisterin että oikeusnotaarin tutkinnon suorittaneilla. Näin ollen Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry esittää, että myös oikeusnotaari voisi saada luvan toimia oikeudessa sellaisissa riita-asioissa, joissa sovinto on sallittu ja rikosasioissa, joissa lain mukaan rangaistuksena on vain sakkorangaistus.

Suomen Yrittäjät kannattaa esitystä. Suomen Yrittäjät katsoo kuitenkin, että koulutukseen sisältyisi teoriaopintojen lisäksi jonkinlainen käytännön harjoittelu.

Auktorisoidut Lakimiehet kannattaa Lakimiesliiton ehdottamaa muutosta. Oikeudenkäyntiavustajan kelpoisuus tulee voida saavuttaa Asianajaliitosta riippumatta.

Nuoret Lakimiehet kannattaa vahvasti Lakimiesliiton esittämää uudistusta. Esitetty opintosuoritus yliopistossa tarjoaisi vastavalmistuneille nuorille lakimiehille uuden vaihtoehdoisen tavan osoittaa perehtyneisyytensä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään. Etenkin kun tuomioistuinharjoittelupaikkojen määrä on viime vuosina vähentynyt samaan aikaan kun valmistuneiden oikeustieteen maistereiden määrä on noussut, tarjoaa esitetty ehdotus valmistumisen kynnyksellä oleville ja vastavalmistuneille varteenotettavan tavan osoittaa perehtyneisyytensä. Ehdotus myös lisäisi oi-

keusnotaarien ja oikeustieteen maistereiden yhdenvertaisuutta, sillä tällä hetkellä monelle ainoa keino hankkia tarvittava perehtyneisyys, on suorittaa asianajajatutkinto, joka on kokonaishinnaltaan varsin kallis ja jonka voi suorittaa käytännössä vain pääkaupunkiseudulla. Nuorien Lakimiehien mielestä oikeustieteen maisterin tulisi, ainakin tietyllä opintokokonaisuudella, olla kelpoinen hoitamaan valmistuttuaan oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviä.

Opintosuoritus todennäköisesti vaikuttaisi positiivisesti vastavalmistuneiden lakimiesten työllisyyteen, mutta vastaavasti se voisi parantaa myös oikeudenhoidon asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Jollei vastavalmistunut ole suorittanut jo opiskeluaikanaan asianajajatutkintoa, hän ei käytännössä voi työllistyä pienemmässä asianajotoimistossa, koska tällaiseen toimistoon ei ole taloudellisesti mahdollista palkata lakimiestä, jolla ei ole oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan kelpoisuutta. Oikeudenhoidon asiakkaiden oikeusturvaan tämä vaikuttaa siten, että pienempien paikkakuntien lakiasia- ja asianajotoimistoihin on entistä vaikeampi löytää työntekijöitä tai näille toimistoille jatkajia.

Vaikka arviomuistiossa on esitetty, että ehdotettu opintokokonaisuus lieventäisi nykyisiä kelpoisuusehtoja, on asiassa huomioitava myös se, että vastaavalla tavalla asianajajatutkinto on kuitenkin käytännössä vain erikseen suoritettava opintokokonaisuus, ja että laissa määritelty valvonta kuitenkin edelleen turvaisi asianosaisten oikeusturvaa.

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa, että arviomuistiossa on käsitelty Lakimiesliiton ehdotusta luoda asianajajatutkinnon rinnalle järjestelmä, jossa yliopistot ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta olisivat toimijoina. Oikeustieteellisen koulutuksen työelämärelevanssi on luonnollinen lähtökohta Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa järjestettävän koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Vähintään yhtä tärkeitä lähtökohtia kuitenkin ovat yliopiston autonomia, tutkimukseen perustuva opetus ja opetuksen korkea laatu. Lisäksi opiskelijoiden valintaa (myös eri opintojaksoihin tai kursseille) ja heidän arviointiaan koskevat yliopiston omat oikeusturvamenettelyt. Voidaan myös todeta, että oikeustieteellisten tiedekuntien valtakunnallinen yhteistyö on aina ollut tärkeä osa tiedekuntamme toimintaa.

Nyt ehdotettu tai muukaan yhteistyö oikeuselämän edustajien kanssa taikka koulutussisältöjen valtakunnallinen koordinointi eivät voi johtaa siihen, että tiedekunnan koulutusohjelmiin kuuluva opetus suunnitellaan, sen sisällöstä tai laadusta päätetään taikka opiskelijoiden suorituksia arvioidaan tiedekunnan ulkopuolella. Opetuksen käytännön suunnitteluun puolestaan vaikuttaa se, että koulutus suunnitellaan ja järjestetään koulutusohjelmissä, joiden sisältö vahvistetaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Yksittäisiä opetusohjelman muutoksia voidaan kuitenkin tehdä vuosittain muun muassa opettajaresurssien muutosten seurauksina.

Edellä lausuttuun viitaten Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa, että

- Lupalakimiesjärjestelmä tarvitsee kehittämistä.
- Asianajajatutkinnon suorittaminen tulee edelleenkin olla pääsääntönä lupalakimiesten perehtyneisyyttä arvioitaessa.
- Tiedekunnassa voidaan selvittää, olisiko ja millaista opetusta järjestettävissä niin, että se voisi olla arviomuistiossa ja Lakimiesliiton ehdotuksessa tarkoitettua oikeudenkäyntiaasiamiehen ja -avustajan tehtäviin riittävään perehtyneisyyteen tähtäävää koulutusta.
- Kyseinen koulutus (mahdollisesti 10 op. kurssi) tulisi kuulumaan vapaaehtoisena Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan oikeustieteen maisterin koulutusohjelmaan. Sen sisällön suunnittelusta, käytävien opetusmenetelmien valinnasta sekä käytännön toteuttamisesta vastaa OTM-koulutusohjelma, ja sen vastuuopettajana on Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa vakinaisessa työsuhteessa oleva professori. Lisäksi käytettäisiin tiedekunnan muuta opetushenkilöstöä sekä ulkopuolisia asiantuntijoita.
- Tiedekunta päättää kurssin opiskelijoiden valintakriteereistä ja kulloinkin sisään otettavien opiskelijoiden määrästä sekä vastaa opiskelijoiden arvioinnista.
- Osa kurssin opiskelijoista voidaan ottaa tiedekunnan ulkopuolelta kuitenkin niin, etteivät koulutuksen laatu ja sujuvuus vaikeudu. Nämä on mahdollista taata siten, että tiedekunta voi päättää myös ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden määrästä ja valintamenettelystä.
- Koulutusta järjestetään sen mukaan kuin tiedekunnan henkilö- ja muut resurssit sen sallivat.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos kannattaa sitä, että perehtyneisyyden voisi osoittaa yliopistossa tehdyllä opintosuoritteella, eikä vain siksi, että (lausunnon laatinut) professori Tolvanen opettaa yliopistossa. Yliopistot kykenevät järjestämään koulutuksen niin, että opintosuoritus kuvaisi todellista osaamista. Opetus hoidettaisiin yliopistojen yhteistyönä. Helsingin yliopistossa on päätoiminen asianajajaoikeuden professori ja Itä-Suomen yliopistossa aloittaa osa-aikainen asianajajaoikeuden PP-professori (OTT ja asianajaja). Tarvittava opetus on mahdollista suunnitella yliopistoissa jo nyt annettavan opetuksen pohjalle. Suunniteltu kolmivaiheinen opetus (kirjaintentti luentojen jälkeen, eettinen osuus ryhmitöinä sekä simuloitu prosessi) antaisi riittävät valmiudet hoitaa oikeudenkäyntiasioita sekä itsenäisesti että kokeneemman lakimiehen opastuksessa. Tämä uudistus edistäisi nuorten juristien työllistymistä ja tarjonnan tasaista maantieteellistä jakautumista. Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos voi kaikessa yhtyä arviomuistiossa selostettuun Suomen Lakimiesliiton kannanottoon, jota professori Tolvanen on osaltaan ollut myös valmistelemassa.

Professori Vuorenpää toteaa, että vaikka valinnainen kurssi, jolla osoitettaisiin lupalakimieheltä vaadittava perehtyneisyys, on ilman muuta kannatettava ajatus, kurssin toteuttaminen edellyttää riittäviä opetusresursseja.

Dosentti Ervo toteaa, että tämä on kannatettava asia, kunhan opintosuoritus on riittävän vaativa. Miksi lupalakimiehen opintosuorituksen on oltava helpompi kuin asianajajatutkinnon? Ovatko lupalakimiehet B-luokkaa asianajajiin verrattuna? Kaiketi on muitakin syitä olla kuulumatta Asianajajaliittoon kuin huonompi ammattitaito? Täten opintosuoritteen matalalampi taso ihmetyttää. Lausunnon tässä kohdassa vedotaan myös lakimiesten työllistymismahdollisuuksiin, mistä herää kysymys: Onko huono laatu / huono perehtyneisyys sallittava työkalu työllisyyden edistämiseksi? Mielestäni näin ei saa olla. Lupa ei saa olla osa työllisyyspolitiikkaa, vaan se on tae ammattitaidosta. Sen sijaan kouluttautumista voidaan tehostaa, jotta alalle aikovat varmuudella saavuttavat riittävän perehtyneisyyden.

2.2 Rehellisyttä koskeva edellytys

2.2.1 Rehellisyttä koskevan edellytyksen harkinnanvaraisuudesta

OKA ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta ovat esittäneet, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla tulisi olla mahdollisuus ottaa lupaharkinnassaan huomioon hakijaan kohdistuneen prosessin (esitutkinta ja oikeusprosessi) poikkeuksellisen pitkä kesto. Arviomuistiossa on puollettu esitystä ja katsottu, että säännöstä voitaisiin muuttaa siten, että pääsääntönä säilyisi voimassa oleva säännös ja erityistapauksissa lupaharkinnassa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi rikoksesta kulunut poikkeuksellisen pitkä aika.

Lausunnot, joissa puolletaan harkinnanvaraisuuden lisäämistä

SM toteaa, että lupalakimieslain 2 §:n 1 momentin kelpoisuusedellytysten täsmentäminen on kannatettavaa. Tällä voitaisiin kehittää lupaharkintaan tavanomaisesti kuuluvaa joustavuutta vaarantamatta kuitenkaan luvanhakijan oikeusturvaa. Lupaharkinnan mahdollistamiseksi tulisi tarkastella myös oikeudenkäyntiavustajalautakunnan tiedonsaantioikeuksia tai vaihtoehtoisesti luvanhakijalle asetettavaa mahdollisimman yksiselitteistä selontekovelvoitetta, jotta luvanhakijan työhistorian ja muun kelpoisuuden selvittäminen tehostuu.

TEM kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Kun maksimikarensiajasta kuitenkin on säädetty, ehdotettu sääntely ei myöskään liene laillisuusharkinnan (ks. vastaus 1.1a, lausuntotiivistelmä kohta 2.1.1) kannalta ongelmallinen. Lisäksi saattaisi olla perusteltua, että sääntely ei olisi tiukempaa kuin asianajajia koskeva soveltamiskäytäntö.

EOAK kannattaa rikostuomiosta laskettavaa karenssiaikaa koskevan sääntelyn muuttamista nykyistä joustavammaksi siten kuin arviomuistiossa on esitetty.

OKV/OKA toteaa, että aloitteen mukaisesti rikosprosessin poikkeuksellisen pitkä kesto tulisi voida ottaa lupaharkinnassa huomioon. OKV/OKA kannattaa arviomuistion ehdotusta, jonka mukaan voimassa oleva säännös säilyisi pääsääntönä ja erityistapauksissa lupaharkinnassa voitaisiin ottaa huomioon rikoksesta kulunut poikkeuksellisen pitkä aika. Tämä vastaisi myös asianajajia koskevaa soveltamiskäytäntöä.

Helsingin HO pitää tarkoituksenmukaisena ehdotusta antaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle mahdollisuus ottaa lupaharkinnassaan huomioon rikosprosessin poikkeuksellisen pitkä kesto.

Esitystä kannattavat myös **Itä-Suomen HO**, **Oulun käo**, **Satakunnan käo**, **EK** ja **Tuomariliitto**.

Rovaniemen HO toteaa, että lupaa hakevan oikeusturva ja kohtuullisuus huomioon ottaen se kannattaa esityksiä siitä, että lautakunnalle mahdollistetaan harkinnanvara rikostuomion ”karenssiajasta”, jolloin lautakunta voi ottaa huomioon esimerkiksi rikoksesta kuluneen poikkeuksellisen pitkän ajan.

Turun HO pitää OKA:n esitystä perusteltuna. Kun säännöksen kolmen tai viiden vuoden karenssiaika lasketaan tuomion lainvoimaisuudesta, on mahdollista, että kysymyksessä olevasta teosta on kulunut jo niin pitkä aika, että ei ole perusteltua kohdistaa oikeudenkäyntiavustajaan hallinnollisia sanktiota, varsinkaan silloin, kun hän teon jälkeisellä toiminnallaan on osoittanut kyvykkyytensä avustajan tehtäviin sekä toiminut muuten moitteettomasti.

Vaasan HO pitää kannatettavana arviomuistiossa esitettyä ratkaisua karenssiajan tapauskohtaisesta harkinnanvaraisuudesta.

Helsingin käo kannattaa muistiossa esitettyä karenssiaikaa koskevan sääntelyn muuttamista nykyistä joustavammaksi.

Pirkanmaan käo toteaa, että esitutinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäyntien kestosta johtuen lainvoimaisen tuomion saaminen voi kestää jopa vuosia tekohetkestä lukien. Tästä syystä on perusteltua, että erityistapauksissa prosessin poikkeuksellisen pitkä aika voidaan ottaa huomioon lupaharkinnassa.

Pohjois-Karjalan käo kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

Päijät-Hämeen käo katsoo, että rikostuomiosta laskettavaa karenssiaikaa koskevan sääntelyn muuttamista nykyistä joustavammaksi voidaan pitää perusteltuna ottaen huomioon, että asianajajien osalta ei ole säädetty karenssiajasta. Säännöstä voitaisiin muuttaa siten, että pääsääntönä säilyisi voimassa oleva säännös ja erityistapauksissa lupaharkinnassa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi rikoksesta kulunut poikkeuksellisen pitkä aika. Tällöin sääntely vastaisi paremmin asianajajia koskevaa soveltamiskäytäntöä.

Helsingin HaO pitää esitystä rikosprosessin poikkeuksellisen pituuden huomioon ottamisesta kannatettavana.

Hämeenlinnan HaO katsoo, että harkinnanvaraisuuden lisääminen rehellisyyttä koskevan edellytyksen arvioinnin osalta (rikostuomiosta laskettava karenssiaika) on OKA:n aloitteessa esitetystä syystä kannatettavaa. Hallinto-oikeus ei tältä osin näe perustetta arvioida asiaa asianajajia koskevasta soveltamiskäytännöstä poikkeavalla tavalla.

Helsingin OAtsto katsoo, että ehdotus rikosprosessin keston huomioonottamisesta lupaharkinnassa on kannatettava.

Kymenlaakson OAtsto puoltaa arviomuistiossa esitettyä.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on edelleen esityksensä kannalla. Arviomuistiossa on esitetty asianmukaisia huomioita. Lainmuutos lähentäisi soveltamiskäytäntöä suhteessa asianajajiin, mitä voidaan pitää perusteltuna.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että prosessin poikkeuksellisen pitkä kesto tulisi voida ottaa huomioon lupaharkinnassa.

Keskuskauppakamari kannattaa arviomuistiossa esitettyä sen suhteen, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi ottaa lupaharkinnassaan huomioon prosessin poikkeuksellisen pitkän keston ns. karenssiaikaa laskettaessa.

SAK kannattaa ehdotusta, että lupaharkinnassa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi rikoksesta kulunut poikkeuksellisen pitkä aika, jolloin sääntely vastaisi asianajajia koskevaa soveltamiskäytäntöä. Tältä osin lupalakimiesten sääntely on tällä hetkellä itse asiassa jyrkempi kuin asianajajien osalta, mikä ei ole perusteltua.

Asianajajaliitto katsoo, että OKA:n esitys on kannatettava. Erityistapauksissa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi rikoksesta kulunut poikkeuksellisen pitkä aika.

SPAY toteaa, ettei se pääsääntöisesti näe tarpeellisenä lisätä harkinnanvaraisuutta. Yksittäistapauksissa OKA:n aloite siitä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla tulisi olla mahdollisuus ottaa lupaharkinnassaan huomion hakijaan kohdistuneen rikosprosessin poikkeuksellisen pitkä kesto voi tosin olla perusteltua.

Lakimiesliitolla ei ole huomautettavaa arviomuistion loppupäätelmiin.

Suomen Yrittäjät pitää järkevänä, että lupaharkinnan karenssiainkaa arvioitaessa voitaisiin ottaa huomioon prosessin pitkä kesto.

Auktorisoidut Lakimiehet kannattaa ehdotettua muutosta.

Nuoret Lakimiehet kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos kannattaa sitä, että harkinnanvaraisuutta lisätään. Nykyinen sääntely voi johtaa kohtuuttomuuteen silloin, kun rikoksesta on kulunut huomattavan pitkä aika.

Dosentti Ervo toteaa, että rehellisyyttä on vaikea arvioida matemaattisen eksaktisti kyllä tai ei -periaatteella. Tämän takia harkinnanvaraisuus on tärkeää. Rehellisyys on enemmän moraalialue kuin juridiikkaa, joten sen olemassaolon arvioinnin on perustuttava kokonaisvaltaiselle harkinnalle eikä yksittäisille, ehdottomille kriteereille.

Lausunnot, joissa ei puolleta harkinnanvaraisuuden lisäämistä

Luottomiehet ja **Perimistöimistöjen Liitto** eivät katso, että karenssiainkaa koskevaa sääntelyä on tarvetta muuttaa. Laissa on asetettu selkeät aikamääräet siitä, kuinka pitkän ajan lainvoimaisen tuomion antamisesta hakijaa ei voida katsoa rehelliseksi rikostuomion tai sakkorangaistuksen perusteella. Huomionarvoista on se, että esitutkinnan suorittaminen tai vireillä oleva oikeudenkäynti eivät johda hakijan pitämiseen ei rehellisenä vaan vasta lainvoimainen tuomio.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan. Perusolettama on, että kaikki luvanhakijat ovat rehellisiä.

2.2.2 Tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa rikostuomiosta

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on ehdottanut, että oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a pykälään lisättäisiin tuomioistuimille velvollisuus ilmoittaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle, jos avustaja tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, jolla voi olla merkitystä harkittaessa hänen sopivuutta tehtäväänsä. Arviomuistiossa on katsottu, että mikäli ilmoitusvelvollisuudesta säädettäisiin, voitaisiin harkita vastaavaa sääntelyä kuin muiden elinkeinolupaa edellyttävien toimien ja tehtävien osalta. Tällöin tuomioistuimen tulisi ilmoittaa rikokset, joihin henkilö on syyllistynyt ammattitoiminnassaan. Vastaavasta tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa asianajajan tekemästä rikoksesta ei ole säädetty.

TEM toteaa, että jos tuomioistuimelle säädettäisiin velvollisuus ilmoittaa lupalakimiehen rikostuomiosta, sen tulisi TEM:n näkemyksen mukaan koskea rikoksia, joihin lupalakimies on syyllistynyt ammattitoiminnassaan.

EOAK toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta on ehdottanut, että oikeudenkäymiskaareen lisättäisiin tuomioistuimille velvollisuus ilmoittaa lautakunnalle, jos lupalakimies tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, jolla voi olla merkitystä harkittaessa hänen sopivuuttaan tehtäväänsä. Ilmoittamisvelvollisuuden tarkempi sisältö jäisi ehdotuksen mukaan käräjäoikeuden harkintaan.

Mikäli ehdotettuun ilmoitusmenettelyyn päädytään, säännöksen tulisi yhdenvertaisuusnäkökohtien johdosta koskea myös asianajajia. Säännöksen tulisi ilmoitusvelvollisuuden osalta lisäksi olla niin yksiselitteinen, että ilmoitus lähettäisiin aina toisiaan vastaavissa tilanteissa. Ilmoituksen lähettämisen ei tulisi jäädä riippumaan käräjäoikeuden harkinnasta yksittäistapauksessa. Yhdenvertaisuutta ja toiminnan ennakoitavuutta tukisi parhaiten se, että ilmoitus lähetettäisiin aina, kun lupalakimies tuomitaan oikeudessa rangaistukseen. Tuomion merkityksen arviointi jäisi oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle.

Rajanveto rikoksiin, joihin henkilö on syyllistynyt ammattitoiminnassaan ja muihin rikoksiin, saattaa lupalakimiehen kohdalla olla hankalaa. Lupalakimies voi esimerkiksi syyllistyä rattijuopumukseen käräjämatkalta palatessaan tai salassapitorikokseen illalla kotonaan. Myös selvästi vapaa-ajalla tehdyt rikokset – kuten vaikkapa petos

omassa asunto- tai autokaupassa – voivat olla merkityksellisiä harkittaessa lupalaki-miehen soveltuvuutta tehtäväänsä. Tästä johtuen en pidä ilmoitusvelvollisuuden rajaamista perusteltuna.

OKV/OKA toteaa, että syyttäjät on ohjeistettu VKSV:n ohjeella (VSK:2015:1) ilmoittamaan OKA:lle asianajajaa ja lupalakimiestä koskevasta syytteestä. OKA:lla on asianajajalain 6 §:n 3 momentin mukaan oikeus vaatia asianajajayhdistyksen hallitusta ryhtymään toimenpiteisiin asianajajaa kohtaan, jos hän katsoo, ettei tällä ole oikeutta olla asianajajana. OKA:n ilmoitus asianajajia koskevista rikostuomioista käynnistää valvontamenettelyn valvontalautakunnassa. Koska vastaava säännös puuttuu luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetusta laista, OKA voi lähinnä lähettää lupalakimiehiä koskevat rikostuomiot oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle tiedoksi. On huomattava, että asianajajat ovat valvonnanalaisia kaikessa toiminnassaan (24/7) ja asianajajien saamat rikostuomiot johtavat kurinpidollisiin seuraamuksiin (huomautus, varoitus tai erottaminen), kun lupalakimiehet ovat valvonnan piirissä vain rajoitetusti.

Mikäli tuomioistuimelle säädetään velvollisuus ilmoittaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle, jos lupalakimies tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, säännöksen tulisi olla selkeä siten, että ilmoitusvelvollisuus koskisi kaikkia rikostuomioita. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan harkittavaksi jäisi, onko tuomiolla merkitystä harkittaessa lupalakimiehen sopivuutta hoitaa tehtäviään. Jos ilmoitusvelvollisuudesta säädetään lupalakimiesten rikostuomioiden osalta, vastaava ilmoitusvelvollisuus tulisi säätää myös asianajajien osalta, joiden rikostuomioista tulisi ilmoittaa valvontalautakunnalle.

Helsingin HO pitää ehdotusta tarkoituksenmukaisena. Hovioikeus toteaa, että ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen on yleensä tuomion antamiseen liittyvä rutiininomainen toimi, jonka tuomioistuin voi täyttää, jos sillä on tieto siitä, että vastaaja on luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea kaikkia oikeudenkäyntiavustajaa koskevia rikostuomioita niiden laadusta riippumatta ja tuomion merkityksen arviointi jäisi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan harkinnan varaan. Sääntelyn tulisi koskea vastaavalla tavalla asianajajia. Vastaavalla tavalla tuomioistuimen, joka on tuominnut valtion virkamiehen tai kunnallisen viranhaltijan rikoksesta, on ilmoitettava ratkaisustaan lähettämällä siitä jäljennös sille viranomaiselle, jonka alainen virkamies tai viranhaltija on (Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuistaan, 373/2010). Viranomaisen harkintaan jää, mihin ilmoitus antaa aihetta.

Itä-Suomen HO pitää kannatettavana tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta lupalakimiesten ammattitoiminnassaan tekemistä rikoksista. Tällöin ilmoitusvelvollisuuden tulisi olla samanlainen myös asianajajien osalta. Ilmoitusvelvollisuuden ei tulisi sisältää tapauskohtaista harkintavaltaa.

Turun HO suhtautuu varauksellisesti siihen, että tuomioistuimille asetettaisiin yleinen velvollisuus ilmoittaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle, jos avustaja tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, jolla voi olla merkitystä hänen sopivuuttaan ajatellen. Mikäli avustaja yleisesti ajaa asioita siinä tuomioistuimessa, joka on tuominnut hänet rikoksesta rangaistukseen, voi sama tuomioistuin myöhemmin, avustajan ajaman asian yhteydessä ottaa kantaa siihen, onko hänelle annettava esiintymiskiello. Mikäli esiintymiskiello annetaan, on asia saatettava lautakunnan tietoon.

Sinänsä ei ole asianmukaista, että tieto avustajan rangaistustuomiosta tulee lautakunnan tietoon sattumanvaraisesti tai huhupuheena. Ilmoitusvelvollisuus ei välttämättä kuitenkaan toisi lautakunnan tietoon kaikki ne rikokset, joista avustajat on tuomittu rangaistukseen. Merkittävä osa asioista, joissa seurauksena on sakkorangaistus ei käsitellä tuomioistuimissa. Ehdotus on myös muotoiltu harkinnanvaraiseksi (...jolla voi olla merkitystä...). Ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen voisi edelleen jäädä sattumanvaraiseksi myös siitä syystä, että vastaajaa ei tunnisteta lupalakimieheksi, koska henkilö ei siinä tuomioistuimessa yleensä aja asioita. Jotta tuomioistuin voisi suorittaa ilmoitusvelvollisuuden edellyttämän harkinnan, tulisi lähtökohtaisesti jokaisen vastaajan osalta siten tarkistaa onko vastaaja lupalakimies. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista. Mikäli ilmoitusvelvollisuudesta kuitenkin säädetään, tulisi sen olla yhtenäinen asianajajista säädetyn ilmoitusvelvollisuuden kanssa.

Rovaniemen HO puoltaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esitystä siitä, että tuomioistuimille säädetään velvollisuus ilmoittaa lautakunnalle luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien rikostuomioista. Tällä hetkellä lautakunnalla ei valvontaviranomaisena ole mahdollisuutta valvoa rehellisyyttä koskevan edellytyksen täyttymistä muutoin kuin ainoastaan sattumanvaraisesti saatavien ilmoitusten perusteella. Ilmoitusvelvollisuus tulisi säätää rajattuna esimerkiksi vankeusrangaistuksiin, jolloin tuomioistuinten ilmoitusvelvollisuus ei jäisi harkinnanvaraiseksi. Vastaava velvollisuus on syytä säätää myös asianajajien osalta.

Vaasan HO kannattaa tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta niistä rikoksista, joihin lupalakimies on syyllistynyt ammattitoiminnassaan. Mahdollisesta tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuudesta olisi kuitenkin säädettävä täsmällisesti. Kuten muistiossa tuodaan esiin, sen arviointi, onko syyksiluetulla rikoksella riittävä yhteys lupalakimieslaissa säädettyjen edellytysten täyttymiseen ja tämän nojalla mahdollisen ilmoituksen tekeminen annetusta tuomiosta, ei sovi tuomioistuimen tehtäväkenttään. Lisäksi, jos kysymyksessä on muu kuin ammattitoiminnassa tehty rikos, tuomioistuimen tietoon tullee vain sattumanvaraisesti, toimiiko rikoksesta syytetty lupalakimiehenä. Ilmoitusvelvollisuus on kannatettava tiedon kulun ja valvonnan tehostamiseksi. Sääntelyn tulee olla tarkkarajainen eikä sen tule sisältää harkintavaltaa ilmoitusvelvollisuuden osalta. Perusteltua voisi olla ilmoitusvelvollisuuden asettaminen kaikista luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille ja myös asianajajille tuomitusta vankeusrangaistuksista.

Helsingin käo yhtyy muistiossa tehtyyn johtopäätökseen siitä, että ilmoitusvelvollisuutta ei ole perusteltua säätää laajemmaksi kuin asianajajien osalta.

Oulun käo toteaa, että tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta tulisi pohtia laajemmin ja perusteellisemmin. Käräjäoikeus kannattaa ilmoitusvelvollisuuden käyttöön ottamista. Sen rajat tulisi kuitenkin harkita tarkoin ja se tulisi ulottaa koskemaan myös asianajajia, joiden osalta ilmoituksen voisi tehdä Asianajajaliiton hallitukselle.

Pirkanmaan käo katsoo, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajia ja asianajajia koskevan sääntelyn täsmällinen samankaltaisuus ei välttämättä ole mahdollista ja perusteltua. Asianajajaliitto hoitaa ammattimaisesti jäsentensä valvontaa koko maan kattavasti eri osastojen toimesta ja sillä on käytössään henkilökuntaa ja resursseja sitä varten. Asianajajaliitolla on muun muassa aktiivinen mediaseuranta, jonka perusteella sen tietoon tulee julkisuudessa esillä olevia asianajajia koskevia juttuja. Viranomaisella eli tässä oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla ei tällaiseen koko maan kattavaan mediaseurantaan ole mahdollisuutta. Vielä on huomioitava, että asianajajien keskuudessa vallinnee tiukempi kollegiaalinen valvonta kuin heterogeenisemmän ryhmän eli lupalakimiesten keskuudessa.

OKA ilmoittaa valvontalautakunnalle asianajajia koskevista rikosasioista, joista tieto OKA:lle on tullut syyttäjien kautta. Ilmeisesti syyttäjille on säädetty jonkinlainen ilmoitusvelvollisuus asianajajia koskevista rikosasioista. Jos näin on niin vähintään vastaava ilmoitusvelvollisuus tulisi koskea luvansaaneita oikeudenkäyntiavustajia.

Kuten jo lupalakimieslain esitöissä on mainittu, esiintymiskieltojen käyttöala on jäänyt vähäiseksi, mutta silti niitä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty. Ilmoitus käynnistää aina valvontamenettelyn. On hämmäntävää, että ilmoitusvelvollisuus on voitu säätää pakolliseksi vähäisemmistäkin rikkomuksista määrättävästä esiintymiskiellostä, mutta ilmoitusvelvollisuutta ei voisi säätää tuomituista rikoksista. Nyt lupalakimiesten kohdalla on sattumanvaraista johtaako törkeästäkin rikoksesta annettu tuomio valvontamenettelyyn lainkaan. Tilanne muodostuu myös epätasa-arvoiseksi niiden osalta, joista ilmoitus tehdään tai tieto saadaan jotakin muuta kautta.

Lisäksi on todettava, että esiintymiskieltojen käyttöala on jonkin verran kaventunut entisestään, kun on säädetty lupalakimiehiäkin koskevasta erillisestä valvontajärjestelmästä. Ajatus saattaa olla, että henkilölle ei määrättäisi ensinnä esiintymiskieltoa ja vielä myöhemmin samasta teosta valvontamenettelyssä omaa seuraamustaan. Kaikki rikostuomiot eivät johda esiintymiskieltoon. Edelleen on todettava, että oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:ssä säädetty oikeudenkäyntiasiamiestä koskevat kelpoisuusehdot ovat luonteeltaan ehdottomia. Tuomioistuimen on viran puolesta valvottava, että asiamieheksi ilmoittautunut henkilö täyttää laissa säädetty kelpoisuusehdot. Jos

jonkin kelpoisuusehdon havaitaan puuttuvan, tuomioistuimen on evättävä asianomaiselta esiintymisoikeus asiassa (ks. HE 318/2010 vp, s. 10). Edellä lausutusta johtuen tuomioistuimen velvollisuus ilmoittaa rikostuomioista on perusteltua. Harkittavaksi tulisi ennemminkin ottaa se, että tulisiko asianajajia koskevaan lainsäädäntöön ottaa vastaava säännös kuin se, ettei siinäkään laissa ole tällaista säännöstä.

Oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävät vaativat korostunutta rehellisyyttä. Onhan se jo luvan myöntämisen edellytyksenäkin. Vertailu esimerkiksi oikeustulkeista tehtäviin ilmoituksiin ei ole relevanttia. Oikeustulkirekisteriin pääsemisen edellytyksenä ei ole se, että oikeustulkin tulisi olla rehellinen.

Oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävässä voi saada esimerkiksi haltuun asiakkaiden huomattaviakin rahavaroja tai hallittavaksi muuta omaisuutta ja vastuuta varallisuudesta. Tällöin saattaa olla merkityksellistä esimerkiksi tuomiot kavallus- tai petosrikoksista oli ne tehty sitten ammattitoiminnassa tai yksityiselämässä.

Yhtenäisestä ilmoitusvelvollisuudesta säätäminen olisi perusteltua. Onko ilmoitusvelvollisuus sitten syyttäjällä taikka tuomioistuimella ei ole merkityksellistä. Lisäksi selkeämpää on, mikäli kaikki tuomiot ilmoitettaisiin ilman ilmoittajan vastuulle jäävää arvotusta siitä, onko rikostuomiolla merkitystä lupaharkinnassa vai ei. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta asiantuntijaorganisaationa harkitsee sen, osoittaako teko henkilön olevan sopimaton toimimaan oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana. Ilmoituksen saatuaan valvontalautakunta/oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi toteuttaa sitä valvontavastuuta tasapuolisesti, joka niille on laissa säädetty.

Pohjois-Karjalan käo kannattaa tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta lupalakimiesten tekemistä rikoksista. Ilmoitusvelvollisuuden tulisi olla samanlainen myös asianajajien osalta. Ilmoitusvelvollisuuden rajaaminen vain ammattitoiminnassa tehtyihin rikoksiin voi aiheuttaa ongelmallisia tulkintatilanteita ja tapauskohtaista harkintaa. Yhdenvertaisuusnäkökohdista ilmoitus olisi tarkoituksenmukaista lähettää aina, kun lupalakimies tai asianajaja tuomitaan oikeudessa rangaistukseen. Valvontaviranomaisen tehtävänä on sen jälkeen arvioida, mikä merkitys saadulla tiedolla on asiassa.

Päijät-Hämeen käo katsoo, ettei ole perusteita sille, miksi lupalakimiesten osalta tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuudesta tulisi säätää laajemmin kuin asianajajien osalta.

Satakunnan käön mukaan esitys on kannatettava.

Vantaan käo katsoo, että jälkivalvontaa on tehostettava. Selkeintä olisi, että tuomioistuimen ilmoittaisi kaikista tiedossaan olevista rikostuomioista valvontaelimelle, koskivatpa

tuomiot lupalakimiehiä tai asianajajia. Valvontaelin sitten harkitsisi, onko rikostuomiolla merkitystä tuomitun ammatinharjoittamisen kannalta.

Hämeenlinnan HaO toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esittämää tuomioistuimen velvollisuutta ilmoittaa lupalakimiehen rikostuomiosta voidaan pitää ongelmallisena sen harkinnanvaraisuuden vuoksi. Kuten arviomuistiossa on todettu, sen arvioiminen, miten rikostuomio mahdollisesti vaikuttaa lupalakimieslaissa säädettyihin luvan myöntämisedellytyksiin, ei ole tuomioistuimen tehtävä. Toisaalta ei voida katsoa olevan perusteita säätää ilmoitusvelvollisuudesta lupalakimiesten osalta toisin kuin asianajajien osalta.

VKSV toteaa, että muistiossa on perusteltu se, miksi lupalakimiesten osalta ei ole syytä säätää tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta. Voidaan vielä todeta, että pääosa sakkoasioista ei edes mene tuomioistuimeen, ja tuomarinkaan tiedossa ei aina liene, onko syytetty myös lupalakimies. Ilmoitusvelvollisuus ei siten ole kovin varma keino toteuttaa valvontaa.

Toisaalta on ongelma, kun tieto erilaisista rikostuomioista ei saavuta luvanvaraisia elinkeinonharjoittajia valvovia viranomaisia tai muita viranomaistehtävää suorittavia tahoja. Voisi selvittää, olisiko tieto tuomituista rangaistuksista olla valvojille saatavissa ATK:n avulla rekistereistä tulevana ilmoituksina. Valvojien harkittavaksi sitten jäisi, onko asialla merkitystä tuomitun henkilön kelpoisuuden ja ammatinharjoittamisen kannalta.

Helsingin OAsto katsoo, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla samoin kuin tietysti myös asianajajaliitolla tulisi olla oikeus saada tieto ko. henkilöiden tekemistä rikoksista. Selkeintä olisi, että kaikki rikokset ilmoitettaisiin ja sen jälkeen kyseiset valvontaelimet tutkisivat, mikä merkitys rikoksella on luvan myöntämisen tai säilymisen kannalta.

Kymenlaakson OAsto kannattaa tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta lupalakimiesten ammattitoiminnassaan tekemistä rikoksista. Näin varmistetaan tiedon kulku eteenpäin. Ilmoitusvelvollisuuden tulisi olla samanlainen myös asianajajien osalta.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta pitää tärkeänä, että lautakunta valvovana viranomaisena saa tiedon luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan rikostuomiosta suoraan tuomioistuimelta. Rehellisyys on yksi lain 2 §:n 1 momentissa säädettyistä kelpoisuusedellytyksistä, mutta tällä hetkellä lautakunnalla ei ole mahdollisuutta valvoa tuon edellytyksen täyttymistä muutoin kuin ainoastaan sattumanvaraisesti saatavien ilmoitusten perusteella. Kun lupalakimies on tuomittu esimerkiksi vankeusrangaistukseen epärehellisyysrikoksista, jää täysin sattumanvaraiseksi, että asianomistaja, syyttäjä tai

joku muu tekee asiasta ilmoituksen lautakunnalle. Jotta valvonta onnistuu, valvontaviranomaisella täytyy olla säännönmukaisia viranomaisreittejä, joiden kautta tieto rikostuomioista kulkee.

Tällä hetkellä tieto kulkee satunnaisesti ja kuulopuheina. Kuulopuheet ovat viranomaisen toiminnan kannalta ongelmallisia. Voidaan kysyä, miten viranomaisen tulee tällaisiin kuulopuheisiin suhtautua. Jotta viranomainen voi ryhtyä toimenpiteisiin, tiedon tulisi olla viranomaisilta saatua.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta esittää, että oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a pykälään lisätään tuomioistuimille velvollisuus ilmoittaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle kaikista luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle tuomituista vankeusrangaistuksista, olivatpa ne ehdollisia, ehdottoman sijasta tuomittuja yhdyskuntapalveluja ym. Tällöin tuomioistuinten ei tarvitsisi tehdä harkintaa sen suhteen, pitäisikö tuomiosta ilmoittaa lautakunnalle vai ei. Vankeusrangaistukseen johtanutta tekoa voidaan lähtökohtaisesti pitää niin vakavana, että siitä tulee aina ilmoittaa valvovalle viranomaiselle. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan harkintaan jäisi, johtaako tuomioistuimen ilmoitus toimenpiteisiin luvan peruuttamiseksi vai ei.

Arviomuistiossa on tuotu esiin, että vastaavaa ilmoitusvelvollisuutta ei ole säädetty asianajajien osalta. Jotta sääntely olisi yhdenmukaista, oikeudenkäyntiavustajalautakunta esittää, että samansisältöinen tuomioistuinten ilmoitusvelvollisuus tulisi säätää koskemaan myös asianajajia. Tällä hetkellä tieto asianajajan saamasta rikostuomiosta kylläkin kulkeutuu varsin tehokkaasti paikallisyhdistysten kautta Asianajajaliiton hallitukselle. Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta ei ole olemassa vastaavaa väylää tiedonkulkuun. Yhdenmukaisen käytännön ja tehokkaan valvonnan varmistamiseksi ilmoitusvelvollisuus tulisi säätää koskemaan sekä lupalakimiehiä että asianajajia.

EK katsoo, että ilmoitusvelvollisuuden käyttöönotto ei ole ihan ongelmaton ja että nykyinen lupalakimiesten jälkikontrolli on riittävää ja toimivaa. Ei tarvetta ehdotetulle muutokselle.

Julkiset oikeusavustajat ry puoltaa arviomuistiossa esitettyä kantaa, ettei tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta tulisi laajentaa.

Keskuskauppakamari pitää osittain ongelmallisena, mikäli tuomioistuimelle säädetään ilmoitusvelvollisuus oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle, jos lupalakimies tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, jolla voi olla merkitystä harkittaessa hänen sopivuuttaan tehtävänsä. Tämä lisäisi tuomioistuimen työmäärää, koska ilmoitusvelvollisuus olisi harkinnanvarainen. Ilmoituksen tekemiseksi tulisi ensinnäkin ylipäättään tunnistaa

henkilö lupalakimieheksi ja vielä sen jälkeen arvioida tuomion vaikutusta luvan myöntämisen edellytyksiin nähden. Lisäksi vastaavaa velvollisuutta ei kohdistu asianajajan tekemiin rikoksiin ja Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan näistä ei ole tarkoituksenmukaista säätää eri tavalla.

Luottomiehet kannattaa ajatusta, että tuomioistuimet ilmoittaisivat lupalakimiehen rikostuomioista oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle. Käytännön toteuttamisen kannalta, tuomioistuimella ei kuitenkaan ole asian hoitamisen perusteella välttämättä tietoa siitä, onko rikosaisan vastaaja lupalakimies, minkä johdosta luottomiehet katsovat, että tiedonkulku lupalakimiehen lainvoimaisesta rikostuomiosta tai sakosta tulisi saattaa oikeudenkäyntiavustajalautakunnan tietoon ensisijaisesti tietoteknisin toimenpitein, milloin se on mahdollista.

SAK toteaa, ettei ole esitetty perusteita sille, miksi lupalakimiesten osalta tuomioistuinten ilmoitusvelvollisuudesta tulisi säätää laajemmin kuin asianajajien osalta. Ensinnäkin ilmoitusvelvollisuus ei voine olla virkamiehiin rinnastettava eli koskisi kaikkia rikosasioita. Esitys tulisi rajata lähtökohtaisesti ainoastaan ammattitoiminnassaan syyllistyneisiin rikoksiin. Tätäkään edellytystä ei ole kuitenkaan asianajajien osalta, jolloin laajemmalle ilmoitusvelvollisuudelle ei ole tässä vaiheessa perustetta.

Asianajajaliitto toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että lupalakimiesten saamista rikostuomioista tulee lautakunnalle tietoa muissa kuin esiintymiskieltoon johtaneissa tapauksissa vain hyvin satunnaisesti ja kulkupuheina.

Asianajajaliitto toteaa, että asianajajan on hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden 3.5-kohdan mukaan täytettävä hänelle uskotut tehtävät rehellisesti ja esiinnyttävä asiallisesti ja moitteettomasti. Asianajajan on asianajotoiminnassaan ja muutenkin vältettävä kaikkea, mikä saattaa alentaa asianajajakunnan arvoa tai vähentää luottamusta asianajajakuntaan. Asianajajan kohdalla tämä tarkoittaa asianajajakunnan arvon mukaista toimintaa myös muussa kuin ammattitoiminnassaan, eli myös vapaa-ajalla. Asianajaja on valvonnan alla kaikessa toiminnassaan.

Asianajajaliiton hallitus valvoo asianajajia ja esimerkiksi, jos asianajaja syyllistyy rikokseen vaikka vapaa-ajallaan, Asianajajaliiton hallitus käynnistää asiassa valvontamenettelyn asianajajaa kohtaan. Asianajajaliitto saa varsin sattumanvaraisesti, yleensä tiedotusvälineiden kautta, tietoonsa, mikäli asianajaja on rikoksesta epäiltynä tai hänet on tuomittu rikoksesta. Asianajajaliitto katsoo, että tuomioistuimet voisi velvoittaa ilmoittamaan myös Asianajajaliitolle aina, kun asianajaja on tuomittu jostain rikoksesta. Valtakunnansyyttäjä on antanut syyttäjille määräyksen ilmoittaa Asianajajaliitolle, mikäli syyttäjä vaatii rangaistusta asianajajalle, mutta valitettavasti tämä ilmoitusvelvollisuus ei ole toteutunut toivotulla tavalla.

Mikäli tuomioistuimen tulisi tehdä asianajajista edellä mainittu ilmoitus, se tulisi tehdä myös lupalakimiehistä.

Lakimiesliitto yhtyy arviomuistion päätelmiin. Tuomioistuimelle ei ole luontevaa arvioida rikostuomion vaikutusta luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan soveltuvuuteen tehtävässä toimimisessa. Ei ole myöskään selvää, miten tuomioistuin selvittäisi onko rikostuomion saanut henkilö luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

SPAY katsoo, että tuomioistuimet tulisi velvoittaa ilmoittamaan oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle, jos luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, jolla voi olla merkitystä harkittaessa hänen sopivuutta tehtäväänsä.

Perimistöimistöjen Liitto kannattaa ajatusta, että tuomioistuimet ilmoittaisivat lupalakimiehen rikostuomioista oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle.

Tuomariliitto ei pidä tarpeellisena tällaista lisäystä. Ilmoitusvelvollisuus olisi monessa suhteessa ongelmallinen. Ensinnäkin haasteita olisi jo siinä, kuinka tuomioistuin tunnistaisi kaiken kattavasti lupalakimiehet muista rikoksista epäillyistä ja mitkä rikokset olisivat sellaisia, jotka laukaisisivat ilmoitusvelvollisuuden. Tuomariliitto lisäksi katsoo, ettei ole tarkoituksenmukaista säätää asiasta tiukemmin lupalakimiesten kuin asianajajien osalta.

Suomen Yrittäjät ei pidä perusteltuna, että ilmoitusvelvollisuutta laajennettaisiin arviomuistiossa esitetyllä tavalla. Vastaavaa velvollisuutta ei kohdistu asianajajan tekemään rikoksiin, minkä vuoksi ei voida pitää perusteltuna, että lupalakimiehillä olisi tässä asiassa tiukemmat säännökset.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry toteaa, että tuomioistuimen tulee olla aina velvollinen ilmoittamaan rikostuomiosta.

Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy arviomuistioon eikä kannata ilmoitusvelvollisuuden laajentamista.

Nuoret Lakimiehet kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos ei kannata ilmoitusvelvollisuutta. Syynä on yksinkertaisesti se, ettei asianajajienkaan tuomioista ole ilmoitusvelvollisuutta. Jos lupalakimiesten tuomioista säädetään ilmoitusvelvollisuus, tämän velvollisuuden tulisi koskea myös asianajajia. Tällainen velvollisuus molempia ryhmiä koskevana voisi olla hyvinkin perusteltu ja se voisi koskea aivan kaikkia heidän rikoksiaan.

Asianajaja on jopa erotettu liiton jäsenyydestä (lautakunnan päätöksestä on tosin valittu, valituksen käsittely on HO:ssa kesken) sellaisen rikoksen perusteella, jota ei ole tehty ammattitoiminnassa.

Dosentti Ervo toteaa, että asianajajia valvotaan aktiivisesti liiton taholta, joten ilmoitusvelvollisuus ei ehkä tämän vuoksi ole ollut tarpeen. Lupalakimiehiä taas ei ole valvottu aktiivisesti, vaan valvonta on perustunut jälkikontrollille. Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus on osa jälkikontrollia, joten sen käyttöönotto olisi johdonmukaista. Tosin ilmoitusvelvollisuus ja luvan peruuttaminen voi johtaa sanktiokumulaatioon, jota tuomioistuin ei voi ottaa rangaistuksen mittaamisessa huomioon sen ollessa ennenaikaista. Näin ollen tuomioistuimen harkintavalta sen osalta, onko rikos sen tyyppinen, että siitä on syytä ilmoittaa tai ei, on tarpeen.

2.3 Sopimattomuutta koskeva säännös

OKA ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta ovat kiinnittäneet huomiota, ettei puutteellisesta ammattitaidosta mainita laissa tai lain esitöissä mitään. Ilmeistä sopimattomuutta koskevan säännöksen soveltamisalaa tulisi täsmentää siten, että luvanhakijan puutteellinen ammattitaito voidaan ottaa huomioon lupaharkinnassa. Arviomuistiossa on todettu, ettei voitane ajatella, että lupaharkinnassa tulisi arviotavaksi muu kuin oikeudenkäyntiavustajan tehtävissä osoitettu ammattitaito, koska lupaa edellytetään nimenomaisesti näihin tehtäviin. Jos arviotavaksi tulisi siis vain oikeudenkäyntiavustajan tehtävissä osoitettu ammattitaito, voidaan kysyä, olisiko ehdotetulle lakimuutokselle jatkossa tarvetta. Riittävänä voitaisiin pitää, että lupalakimiehen puutteelliseen ammattitaitoon puututtaisiin jälkivalvonalla. Säännöstä olisi joka tapauksessa perusteltua tarkistaa siten, että sopivuuskriteeri asetettaisiin asianajajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta samalle tasolle poistamalla sana ilmeinen.

SM katsoo, että lupalakimieslain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan edellytystä tulisi laajentaa kattamaan puutteellinen ammattitaito, koska ammattitaidolla on olennainen merkitys lupalakimiesten päämiesten oikeusturvan toteutumiseksi. Tehtävään sopivuuden ja kykenevyyden kriteerejä on tarpeen käsitellä mahdollisissa säädösmuutoksissa, koska eri oikeudenalojen syvälinen hallinta vaatii käytännössä erikoistumista teorettisessa osaamisessa ja jatkuvaa käytännön soveltamista. Lupalakimiesjärjestelmän luvanhakijan ammattitaidon arvioinnin huomioiminen lähentäisi tarkoituksenmukaisella tavalla lupalakimiehistä annettu sääntelyä asianajajalain 3 §:n sisältöön.

TEM toteaa, että arviomuistiossa katsotaan, että luvan myöntämisen edellytyksenä tulisi olla se, ettei henkilö ole sopimaton tehtävään, kun nykyisin säädetään ilmeisestä sopimattomuudesta. Tällöin sääntely olisi vastaava kuin asianajajien osalta. TEM toteaa, että sanamuoto ei tosin tällöinkään olisi identtinen. Elinkeinonvapauden näkökulmasta lupaedellytyksiä tulisi rajoittaa vain sen verran, kuin on tarpeen asianosaisten oikeusturvan takaamiseksi. Ei ole välttämätöntä, että luvan edellytykset olisivat yhtä tiukat kuin asianajajille asetettavat vaatimukset.

EOAK toteaa, että nykyisen lupalakimieslain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan säännös, jonka mukaan luvanhakija ei saa olla lupalakimieheksi ilmeisen sopimaton, on hyvin yleisluonteinen ja joustava. Sääntely merkitsee periaatteessa perustuslain 18 §:ssä taatun elinkeinonvapauden rajoittamista.

Perusoikeuksien rajoittaminen erinäisin lupajärjestelmin on mahdollista, mutta rajoitusten tulee täyttää perustuslakivaliokunnan kannanotoista ilmenevät täsmällisyys-, tarkkarajaisuus- ja suhteellisuus-vaatimukset (esim. PeVL 38/1998 vp s. 4, PeVL 31/2006 vp s. 2, PeVL 32/2010 vp s. 7–8, PeVL 13/2014 vp s. 2).

Elinkeinonvapauden rajoittaminen on mahdollista vain painavasta yhteiskunnallisesta tarpeesta ja perusoikeuksien näkökulmasta hyväksyttävästä syystä, minkä lisäksi perusoikeuksia rajoittavan tulkinnan tulisi olla ennakoitavaa.

OKA ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta ovat kiinnittäneet huomiota siihen, ettei lupalakimiehen mahdollisesti puutteellisesta ammattitaidosta ja sen vaikutuksista mainita nykyisessä laissa tai lain esitöissä mitään. Sen vuoksi mainitut tahot ovat ehdottaneet ilmeistä sopimattomuutta koskevan säännöksen soveltamisalaa täsmennettäväksi siten, että luvanhakijan puutteellinen ammattitaito voitaisiin ottaa huomioon lupaharkinnassa.

OKA on katsonut aloitteessaan, että asiakkaiden oikeusturvan kannalta on keskeistä, että lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen myönnetään vain hakijoille, joilla on tehtävään riittävä ammattitaito. OKA on katsonut, että tavoite ei toteudu, jos lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä toimimiseen on myönnettävä hakijalle, jonka ammatillisessa osaamisessa ja työn laadussa on todettu vakavia puutteita.

Periaatteessa OKA:n ehdotus on kannatettava. EOAK kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ammattitaidon puutteellisuuden arviointi ei ole yksiselitteinen asia. Tuomarit ja avustajakollegat saattavat arvioida samankin lupalakimiehen tai asianajajan ammattitaitoa keskenään hyvinkin eri tavoin. ”Turhien väitteiden esittämistä” tai ”turhaa

kiistämistä” pidetään usein lakimiehen ammattitaidottomuuden merkinä, mutta tämäkään asia ei ole yksiselitteinen. Usein unohtuu, että viime kädessä asiakas määrää toimeksiannosta ja päättää, millaisen arvion lakimies työstään saa.

Ei ole tavatonta, että lupalakimiehen laatima juridisesti heppoiselta vaikuttava haastehakemus yllättäen johtaakin valmisteluistunnossa lupalakimiehen päämiehen kannalta edulliseen sovintoon. Voidaanko lupalakimiestä silloin pelkästään kehnon haastehakemuksen perusteella pitää ammattitaidottomana vai onko kysymys pikemminkin riidanratkaisutoimintaan liittyvästä erityisestä ammattitaidosta? Kun muista kuin summarisista riita-asioista valtaosa sovitaan joko ennen asian vireille saattamista tai viimeistään valmisteluistunnon yhteydessä, voidaankin kysyä, tulisiko lupalakimiehen sopivuutta koskevista arvioista oikeudenkäyntitaitojen ohella painottaa myös neuvottelutaitoja ja muita riidanratkaisuvalmiuksia.

OKV/OKA toteaa, että OKA:n aloitteessa on pidetty tärkeänä sitä, että hakijan ilmeistä sopimattomuutta koskevan säännöksen soveltamisalaa täsmennettäisiin siten, että luvanhakijan puutteellinen ammattitaito voitaisiin ottaa huomioon lupaharkinnassa. Tämä voitaisiin toteuttaa myös säännöksen yksityiskohtaisia perusteluja tarkentamalla.

Oikeuskäytännössä on linjattu, että ilmeisiäkään puutteita hakijan ammattitaidossa ei voida ottaa lupaharkinnassa huomioon. Vain hakijan päihde- tai mielenterveysongelmat voisivat nykyisin osoittaa hakijan ilmeistä sopimattomuutta.

Koska lupalakimiesjärjestelmän voimaantulovaiheessa hakijoiden joukossa on ollut runsaasti henkilöitä, jotka ovat pitkään hoitaneet oikeudenkäyntiavustajan tehtäviä, mutta näin ei voi olla jatkossa, koska kyseisten tehtävien hoitaminen edellyttää juuri kyseessä olevaa lupaa, arviomuistiossa pidetään kysymystä ammattitaidon arvioinnista pelkästään siirtymävaiheen ongelmana.

Hakijan puutteellinen ammattitaito voi muodostua yksittäistapauksissa vakavaksi ongelmaksi myös siirtymävaiheen jälkeen ja olisi perusteltua varmistaa, että valvonnalla on keinot puuttua näihin sinänsä harvinaisiin, mutta asiakkaiden oikeusturvan kannalta kriittisiin tapauksiin. Esimerkiksi asianajaja, joka on syyllistynyt vakaviin laiminlyönteihin tai virheisiin toimeksiannon hoitamisessa ja epäilee menettelynsä johtavan valvontamenettelyyn, voi kurinpitoseuraamuksen välttääkseen erota Suomen Asianajajaliitosta ja saada luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan luvan. Valvontalautakunta on esimerkiksi valvonta-asiassa dnro 53317 omaksunut tulkinnan, jonka mukaan se ei voi tutkia Asianajajaliitosta eronneen asianajajan menettelyä, jos valvontasia ei ole tullut valvontalautakunnassa vireille ennen asianajajan eroa (ks. myös ratkaisuni asiassa OKV/552/1/2018).

Pidän oikeusturvasyistä välttämättömänä sitä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla olisi nykyistä enemmän harkintavaltaa luvan myöntämisessä, jotta vakavat puutteet hakijan ammattitaidossa voitaisiin ottaa lupaharkinnassa huomioon. Käytännössä tällaiset tapaukset olisivat harvinaisia, joten muutoksella tuskin on arviomuistiossa esille otettuja vaikutuksia alalle pääsyn vaikeutumisesta siten, että se vähentäisi kilpailua ja nostaisi oikeudenkäyntien kustannuksia.

OKV/OKA yhtyy arviomuistion johtopäätökseen siitä, että lupalakimiehiä koskeva sopivuuskriteeri tulisi asettaa samalle tasolle asianajajien kanssa poistamalla säännöksestä sana ilmeinen.

Helsingin HO kannattaa lupalakimiesten kelpoisuusehtojen yhdenmukaistamista asianajajien kanssa niin, että säännöksestä poistetaan sana ”ilmeisen”. Lupalakimieslain tarkoituksen toteutumisen kannalta on tärkeätä, että hakijan puutteellinen ammattitaito otetaan lupaharkinnassa huomioon, koska jälkikäteinen valvonta on aina aukollista. Hovioikeus toteaa, että sopimattomuuden käsitettä on tulkittava lupajärjestelmän tavoitteiden mukaisesti eikä määritelmää voida pitää erityisen tulkinnanvaraisena. Luvanvaraisten ammattien kelpoisuusehdot on yleensäkin määritelty suhteellisen yleisellä tasolla.

Korkein oikeus on arviomuistion sivulla 13 todetuin tavoin katsonut, ettei oikeuskanslerilla ollut muutoksenhakuoikeutta asiassa, joka koski sopimattomuutta koskevan säännöksen tulkintaa. Hovioikeus oli päätyynyt siihen, ettei säännöstä voitu tulkita niin, että oikeudenkäyntiavustajan ammattitaidon puute voisi olla peruste evätä lupa toimia oikeudenkäyntiavustajana. Korkein oikeus ei näin voinut arvioida hovioikeuden tulkinnan oikeellisuutta. Parhaillaan korkeimman oikeuden ratkaistavana on kysymys oikeudenkäyntiavustajalle annetun luvan peruuttamisen edellytyksistä, kun lupa oli peruutettu sillä perusteella, että hakijan oli katsottu olevan ilmeisen sopimaton oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään (VL 2017-72). Ratkaisun sisällöstä riippumatta lakia on tarkoituksenmukaista tarkistaa niin, että siitä käy nimenomaisesti ilmi, että henkilön sopimattomuus otetaan huomioon harkittaessa luvan myöntämistä tai sen peruuttamista.

Hovioikeus katsoo, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien työn laadussa ilmeneviin vakaviin puutteisiin pitää voida tehokkaasti puuttua myös valvonnan keinoin. Kurinpidollisen seuraamuksen määräämisen on siten oltava mahdollista. Toisaalta jälkikäteen määrätty seuraamus ei vähennä sitä asiakkaan vahinkoa, jonka ammattitaidoton toiminta on voinut saada aikaan.

Itä-Suomen HO kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

Rovaniemen HO kannattaa arviomuistiossa puollettua näkemystä siitä, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien sopivuuskriteeri asetetaan samalle tasolle kuin asianajajilla poistamalla laista sana ”ilmeinen”.

Lupalakimiehen merkittävä ammattitaidon puute voi aiheuttaa vakavia oikeusturvaongelmia ja vahinkoja asiakkaille sekä vaikeuttaa oikeudenhoidon sujuvuutta ja tehokkuutta. Ei voida ajatella, että lupaharkinnassa otetaan huomioon vain oikeudenkäyntiavustajan tehtävissä osoitettu ammattitaito. Huomioon tulisi ottaa kaikenlainen ammattitaito, joka on osoitettu oikeudellisissa tehtävissä ja toimeksiannoissa. Lupalakimiehen tehtäviin siirrytään myös muun muassa liike-elämästä ja muista kuin oikeudenkäyntiavustajan tehtävistä. Näin ollen ammattitaidon arviointi on tarpeen ja asiakkaiden oikeusturvan kannalta tärkeää. Ei voida ajatella, että yksittäisten ongelmatapauksen poistaminen luvan piiristä vähentäisi kilpailua, nostaisi oikeudenkäynnin kustannuksia ja vaikeuttaisi tarpeettomasti alalle pääsyä. Hovioikeus kannattaa tältä osin oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esitystä.

Turun HO kannattaa OKA:n ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ehdotusta siitä, että puutteellinen ammattitaito tulisi voida ottaa huomioon lupaharkinnassa. Lainsäädännön nykytilaan liittyvät ongelmat tulevat hyvin esiin arviomuistion s. 12–13 selostetusta tapauksesta. Kuten aikaisemmin on todettu, ei voida pitää tyydyttävänä, että lupa tulee ilman harkintaa myöntää, mikäli muodolliset edellytykset täyttyvät, jonka jälkeen välittömästi ryhdytään toimenpiteisiin luvan peruuttamiseksi, koska avustaja on lupalakimiehen tehtävään ilmeisen sopimaton.

Vaasan HO puoltaa arviomuistiossa esitettyä.

Helsingin käo toteaa, että oikeudenkäyntiasiamiesten tulee olla ammatillisesti päteviä ja heidän tulee toimia ammattieettisesti moitteettomasti. Lupaharkinnassa olisi tämän vuoksi voitava arvioida myös hakijan ammatillista osaamista ja kykyä toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana.

Lupalakimiehien ja asianajajien sopivuutta tulee arvioida samalla tavalla. Tämän vuoksi lupalakimiesten osalta sopivuuskriteeristä tulee muistiossa todetuin tavoin poistaa ilmeisyyttä koskeva edellytys.

Oulun käo toteaa, että lupalakimiesten ja asianajajien sopivuutta ei ole perusteltua arvioida eri tavoin. Siksi säännöstä on perusteltua muuttaa ehdotetulla tavalla. Lisäksi sopivuusarvioinnissa tulisi voida ottaa huomioon luvanhakijan puutteellinen ammattitaito.

Pirkanmaan käo katsoo, että on perusteltua saattaa sopivuuskriteeri samalle tasolle asianajajiin verrattuna poistamalla sana ”ilmeisen”.

Riittävän ammattitaidon puuttumisen vuoksi luvan epääminen jo hakuvaiheessa pitäisi kuitenkin sisällyttää silti lakiin. On kyseenalaista myöntää lupa henkilölle, jonka tavassa hoitaa tehtäviään on raportoitu vakavia puutteita, mutta lupa on silti myönnettävä ja odotettava ”uusien uhrien” käynnistävän valvontamenettelyn. Kyse on varmasti lupaharkinnassakin varsin poikkeuksellisista tilanteista eikä kyseessä olisi alalle pääsyn tarpeeton kiristäminen, vaan ennen kaikkea kysymys päämiesten oikeusturvasta.

Pitkään alalla toimineiden oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien tulisi taidollisesti olla hyvällä tasolla. Siksi perustelu, että vasta alalle tuleva ei ole ehtinyt vielä tehdä virheitä ja pitkään alalla olevalla on ollut mahdollisuus hoitaa asioita huonosti jo pitkään saattaisi jo alalla olevat eriarvoiseen asemaan vasta alalle tulevien kanssa, on erikoinen.

Samaan tapaan kuin esimerkiksi päihteidenkäytön vuoksi ilmeisen sopimattomaksi katsottu voi esittää erilaista selvitystä nykytilastaan, niin ammattitaitonsa kehittämistä voi esittää selvitystä esimerkiksi lisäkoulutuksen/kurssien käymisestä. Pitää varmasti paikkansa, että näiden ilmeisen ammattitaidottomien hakijoiden määrä vähenee tulevaisuudessa, mutta alanvaihtajia on kuitenkin paljon. Lisäksi lupaa ei haluta pitää voimassa, ellei sille ole tarvetta lähitulevaisuudessa, koska sen voimassaolosta joutuu maksamaan vuosittaisen valvontamaksun. Tästä syystä on useita henkilöitä jotka hakevat lupaa useitakin kertoja ja luvan voimassaolo saattaa olla lyhytkestoista. Mitä jos esimerkiksi hakijana olisi henkilö, jonka työsuhdetta ei olisi jatkettu asianajo- tai lakiasiantoimistossa vuoden jälkeen sen vuoksi, että hänet on katsottu ammattitaidollisesti työhön sopimattomaksi. Myös päihde- ja mielenterveysongelmien arvioiminen on haastavaa. Miksi siis riittävän ammattitaidon puuttumisen arvioiminen olisi eri asemassa ja miksei sitä voisi yhtä lailla ottaa harkinnassa huomioon.

Hyväksi luettava työkokemus ei enää nykyiselläänkään voi kertyä pelkästään oikeudenkäyntiavustajan tehtävistä, koska sellaista kokemusta ei ilman lupaa nuorille taikka vanhemmille voi enää karttua. Siitä syystä sellaista työkokemusta, joka perehdyttää oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään arvioidaan jo nyt laveammin kuin mitä lain esitöihin on lyhyesti ja sen laatimisajankohdan ajatusmaailman mukaisesti kirjattu. Eli tämä peruste ei yksin poista oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esiintuomaa ongelmaa.

Pohjois-Karjalan käo kannattaa OKA:n ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ehdotusta siitä, että puutteellinen ammattitaito tulee voida ottaa huomioon lupaharkinnassa. Lainsäädännön nykytilaan liittyvät ongelmat on nostettu hyvin esille arviomistiossa.

Päijät-Hämeen käo toteaa, että otettaessa huomioon lain esityöt ja Asianajajaliiton hallituksen ratkaisukäytäntö voidaan katsoa, ettei ole perusteita sille, että lupalaki-miesten ja asianajajien sopivuutta arvioitaisiin eri tavoin. Säännöstä on tältä osin perusteltua tarkistaa siten, että sopivuuskriteeri asetettaisiin samalle tasolle poistamalla sana ilmeinen.

Satakunnan käo katsoo, että esitys on kannatettava.

Vantaan käo katsoo, ettei liene perusteita sille, että lupalakimiesten ja asianajajien sopivuutta arvioitaisiin eri tavoin. Säännöstä on perusteltua tarkistaa arviomuistiossa katsotuin tavoin. Kelpoisuusehtojen kiristäminen sisältää vaaran siitä, että alalle pääsy vaikeutuu tarpeettomasti, kilpailu vähenee ja oikeudenkäynnin kustannukset kallistuvat. Tämän vuoksi ja koska lupaa hakevilla työuransa alussa olevilla tai alaa vaihtavilla lakimiehillä ei ole jatkossa työkokemusta oikeudenkäyntiasiamiehen tehtävistä, riittävää lienee, että lupalakimiesten ammattitaidon puutteellisuuteen puututaan jälkivalvonnalla.

Helsingin HaO pitää esitystä kannatettavana. Olisi johdonmukaista ja perusteltua, että sopivuudesta on säädetty samalla tavalla kuin asianajajien kohdalla.

Hämeenlinnan HaO toteaa, että OKA:n ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan aloitteissa esitetty sopimattomuutta koskevan säännöksen soveltamisalan täsmentäminen puutteellisen ammattitaidon huomioimisesta lupaharkinnassa on kannatettavaa. Täsmäntäminen on myös yhdensuuntainen sen pyrkimyksen kanssa, että lupalakimiesjärjestelmän tavoitteena on oikeusturvan parantaminen kiinnittämällä erityistä huomiota lupalakimiesten työn laatuun. Sopivuuskriteerin yhdenmukaistaminen ja asettaminen samalle tasolle kuin asianajajilla on perusteltua, eikä sen voida arvioida merkitsevän kohtuuttomia rajoituksia elinkeinotoiminnan harjoittamisen vapauteen. Kaiken kaikkiaan lupalakimiesjärjestelmällä tulee pyrkiä varmistamaan lupalakimiesten ammattitaitoisuus niin, että vältytään palaamiselta aikaisempaan, asianajajaliittoon kuulumattomia lakimiehiä koskeneeseen lähtökohtaisesti sääntelemättömään tilaan.

VKSV toteaa, että lupaharkinnassa tulisi voida ottaa huomioon se, onko hakijalla riittävä ammattitaito tehtävien suorittamiseen. Onko sen puutteessa kysymys ilmeisestä sopimattomuudesta vai riittävän perehtyneisyyden puuttumisesta, on lähinnä lakitekni-
nen määrittelykysymys.

Myös jos käy ilmi, ettei ammattitaito riitä tehtävien hoitamiseen, tulee laissa olla toimiva mahdollisuus luvan peruuttamiseen. Jälkivalvonnalla ei useinkaan ole mahdollista korjata sitä vahinkoa, jonka puutteellisin taidoin toiminut oikeudenkäyntiavustaja on jo saattanut useille päämiehille aiheuttaa.

Sopivuuskriteeristä on perusteltua poistaa sana ilmeinen, jotta lupalakimiesten ja asianajajien sopivuutta voitaisiin arvioida samoin kriteerein.

Helsingin OAtsto katsoo, että sopivuutta tehtävään tulisi lupalakimiesten ja asianajajien kohdalla arvioida samalla tavoin.

Kymenlaakson OAtsto toteaa, että mikäli ammattitaito on puutteellinen ja riittämätön tehtävien hoitamiseen, tulee laissa olla mahdollista luvan peruuttaminen. Lupalaki-miesten ja asianajajien sopivuutta tulee arvioida samoin kriteerein ja heidät saattaa samalle tasolle.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta toteaa, että arviomuistiossa on puollettu oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esitystä siitä, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien sopivuuskriteeri asetettaisiin samalle tasolle kuin asianajajien poistamalla laista sana ”ilmeinen”. Lautakunta on edelleen esityksensä kannalla.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on edelleenkin esityksensä kannalla siltä osin, että hakijan puutteellinen ammattitaito tulisi voida ottaa huomioon lupaharkinnassa hakijan sopivuutta arvioitaessa. Ongelma ei tule poistumaan jatkossa, vaikka arviomuistiossa on niin katsottu. Jatkossakin tulee olemaan runsaasti hakijoita, jotka ovat toimiessaan esimerkiksi toisen palveluksessa tai oikeusavustajana aiheuttaneet tehtävässään merkittäviä vahinkoja työnantajalleen tai asiakkaille ja ovat sen vuoksi tulleet erote-tuiksi tai itse eronneet palveluksesta. Vastaavasti vakavaa ammattitaidottomuutta on voinut ilmetä myös tuomarin tehtävässä tai jossakin muussa viranomaistehtävässä. Kaikki vakavaa ammattitaidottomuutta osoittavat seikat tulisi voida ottaa huomioon jo lupahakemusvaiheessa riippumatta siitä, onko ammattitaidottomuus ilmennyt oikeudenkäyntiavustajan tehtävässä vai jossakin muussa tehtävässä.

Nämä tapaukset ovat kuitenkin yksittäisiä. Tällöin ei voida ajatella, että lautakunnan esitys kiristäisi kelpoisuusehtoja, vaarantaisi kilpailua tai nostaisi oikeudenkäyntien kustannuksia. Kyse on asiakkaiden oikeusturvasta, joka tulee asettaa oikeushyviä punnittaessa ensisijaiseksi, jotta lain tavoitteet voivat toteutua. Jälkivalvontaa ei voida pitää riittävänä, koska kanteluprosessit kestävät muutoksenhakuasteet huomioon ot-taen hyvin pitkän aikaa, jonka kuluessa avustaja voi aiheuttaa suuria vahinkoja epä-ammattimaisella toiminnallaan. On kestävämpiä, että jo ammattitaidottomuutensa osoittaneelle joudutaan myöntämään lupa ajatellen, että jälkivalvonnan kautta asia saadaan korjattua joidenkin vuosien kuluessa.

Mikäli lupahakemus hylättäisiin epäammattimaisen toiminnan perusteella, tämä ei tarkoittaisi sitä, että hakijalta evättäisiin luvan saaminen määräämättömäksi ajaksi. Hakija voisi osoittaa korjanneensa ammattitaidossaan ilmenneet puutteet esimerkiksi osallistumalla sopivaan täydennyskoulutukseen.

EK katsoo, että esityksessä mainittu tavoite "Ilmeistä sopimattomuutta koskevan säännöksen soveltamisalaa tulisi täsmentää siten, että lupanhakijan puutteellinen ammattitaito voidaan ottaa huomioon lupaharkinnassa" on kannatettava. Muilta osin emme kannata lupalakimiesten sopivuuden edellytyksien nostamista asianajajien tasolle. Nykyinen taso on riittävä ja selkeitä perusteluita edellytysten kiristämiseksi ei ole muistiossa esitetty.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että hakijan puutteellinen ammattitaito tulisi voida ottaa huomioon lupaharkinnassa.

Keskuskauppakamari kannattaa esitystä siitä, että ilmeistä sopimattomuutta koskevan säännöksen soveltamisalaa täsmennettäisiin ja lupanhaltijan puutteellinen ammattitaito voitaisiin ottaa huomioon lupaharkinnassa. On johdonmukaista ja perusteltua, että sopivuudesta säädettäisiin samalla tavalla kuin asianajajien kohdalla.

Luottomiehet kannattavat sinänsä ammattitaidon tarkastelua osana lupaharkintaa. Viitaten lausunnon kohdassa 1.1 (lausuntotiivistelmän kohta 2.1) lausuttuun, Luottomiehet korostaa sitä, että ammattitaitoa arvioitaessa hakijoita tulee kohdella tasa-arvoisesti. Ammattitaidon arviointi lupaharkinnassa voisi johtaa käytännössä siihen, että henkilö, joka on valmistumisen jälkeen suorittanut esim. asianajajatutkinnon, katsottaisiin olevan sopimaton lupalakimieheksi, koska häneltä puuttuu aikaisempi ammattitaito. Ammattitaidon arviointi osana lupaperusteita voi siis johtaa hakijan kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen, koska hän ei voi osoittaa ammattitaitoaan. Ammattitaidon arvioinnin osalta arviointi tulisi kohdistaa siihen, mikäli henkilö on jo aikaisemalla toiminnallaan osoittanut olevansa ammattitaidoton hoitamaan lupalakimiehen tehtäviä. Tällöin uusien lakimiesten ja alaa vaihtavien henkilöiden on mahdollista saada lupa oikeudenkäyntiavustajana toimimiseen ja ammattitaidottomuuden arviointi tapahtuisi osana jälkivalvontaa.

SAK lausuu, että lupalakimiesten ja asianajajien osalta ei ole perusteltua, että sopivuuden arviointi on erilainen. Lupalakimiesten osalta edellytys, ettei ole ilmeisen sopimaton ei ole vastaava kuin asianajajien sopiva. Nykyisen lain perusteluissa ei tässä kohtaa mainita mitään puutteellisesta ammattitaidosta, mikä seikka on johtanut oikeuden päätökseen HO:ssa, ettei ammattitaidottomuutta voida ottaa huomioon. Tässä kohtaa sanan ilmeinen poistaminen on perusteltua lupalakimiesten edellytysten

osalta. Toisaalta puutteellisen ammattitaidon osalta arvioitavaksi tulee asettaa vain oikeudenkäyntiavustajan tehtävissä osoitettu ja niihin liittyvä ammattitaito, joihin lupaa ollaan hakemassa.

Asianajajaliitto kannattaa OKA:n ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esityksiä.

Lakimiesliitto yhtyy arviomuistion päätelmiin. Lupalakimiesten ja asianajajien sopivuutta tulisi arvioida samoilla kriteereillä.

SPAY pitää tärkeänä, että tehtävää hoitavalla on riittävä ammattitaito sen hoitamiseksi. SPAY katsoo kuitenkin, että muutoksia ei tarvita nykyiseen lainsäädäntöön, koska jälkivalvonnalla pitäisi olla riittävät mahdollisuudet puuttua yksittäisiin ongelmatapauksiin. Nykyinen sanamuoto on riittävä ja mahdollistaa tämän. Ehtojen kiristäminen saattaa turhaan vaikeuttaa alalle pääsyä. On myös odotettavissa, ettei samankaltaisia ongelmia esiinny tulevaisuudessa kuin heti lain voimaan astumisen jälkeen.

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että laissa auktorisoiduista teollisoikeusasiamiestä käytetään myös ilmaisua ”ilmeisen sopimaton”. Lain 5.2 §:n määritellään tarkemmin, että: ”luotettavana ei pidetä sitä, joka on lainvoiman saaneella tuomiolla viimeisten viiden vuoden aikana tuomittu vankeusrangaistukseen tai viimeisten kolmen vuoden aikana sakkorangaistukseen rikoksesta, joka osoittaa hänen olevan ilmeisen sopimaton toimimaan auktorisoituna asiamiehenä. Henkilöä ei myöskään pidetä luotettavana, jos hän on muutoin aikaisemmalla toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton auktorisoiduksi asiamieheksi.” Hallituksen esityksessä (HE 89/2013, s. 23) selvennetään, että tämä tarkoittaisi esim. tilanteita, joissa henkilö on syyllistynyt rikokseen, joka perustellusti vaikuttaisi hänen edellytyksiinsä toimia asiakkaansa luottamusta nauttivana asiamiehenä, kuten varkaus, kavallus, petos, väärennys tai talousrikos. Lisäksi, vaikka henkilöä ei olisikaan tuomittu edellä tarkoitettuun rangaistukseen, häntä ei voida pitää luotettavana myöskään silloin, kun hän on muutoin aikaisemmalla toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan auktorisoidun asiamiehen tehtävässä. Hänet on voitu esimerkiksi määrätä liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) mukaiseen liiketoimintakieltoon, mikä ei välttämättä edellytä, että laiminlyönnistä on tuomittu rangaistus. Kieltoon ovat saattaneet johtaa esimerkiksi verovelvollisuuteen tai kirjanpitoon liittyvät laiminlyönnit.

Loogisesti esiin nostettu kysymys ammattitaidon puutteellisuudesta liittyy pikemmin riittävän perehtyneisyyden vaatimukseen kuin ilmeiseen sopimattomuuteen.

Perimistöimistöjen Liitto kannattaa ammattitaidon tarkastelua osana lupaharkintaa. Ammattitaitoa arviotaessa hakijoita tulee kohdella tasa-arvoisesti. Ammattitaidon arvi-

ointi lupaharkinnassa voisi johtaa käytännössä siihen, että henkilö, joka on valmistuksen jälkeen suorittanut esim. asianajajatutkinnon, katsottaisiin olevan sopimaton lupalakimieheksi, koska häneltä puuttuu aikaisempi ammattitaito. Ammattitaidon arviointi osana lupaperusteita voi siis johtaa hakijan kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen, koska hän ei voi osoittaa ammattitaitoaan. Ammattitaidon arvioinnin osalta arviointi tulisi kohdistaa siihen, mikäli henkilö on jo aikaisemmalla toiminnallaan osoittanut olevansa ammattitaidoton hoitamaan lupalakimiehen tehtäviä. Tällöin uusien lakimiesten ja alaa vaihtavien henkilöiden on mahdollista saada lupa oikeudenkäyntiavustajana toimimiseen ja ammattitaidottomuuden arviointi tapahtuisi osana jälkivalvontaa.

Tuomariliitto pitää kannatettavana sitä, että ilmeistä sopimattomuutta koskevan säännöksen soveltamisalaa täsmennettäisiin siten, että luvanhaltijan puutteellinen ammattitaito voidaan ottaa huomioon lupaharkinnassa.

Suomen Yrittäjät katsoo, että luvanhakijan puutteellinen osaaminen tulee voida ottaa huomioon lupaharkinnassa. Tältä osin Suomen Yrittäjät kannattaa esitystä.

Suomen Yrittäjät pitää sen sijaan tärkeänä, ettei kynnystä lupalakimiehen sopivuudelle aseteta liian korkealle. Koska perustelut ja vaikutusarviot ovat tältä osin ohuet katsomme, ettei lupalakimiesten sopivuuden arviointia tule asettaa asianajajilta vaadittavalle tasolle.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan.

Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy arviomuistion lopputulemaan ja katsoo, että jälkivalvontaa on pidettävä riittävänä.

Auktorisoidut Lakimiehet on arviomuistion tämän kohdan viimeisessä kappaleessa esitettyyn nähden eri mieltä. Hakijoissa voi jatkossakin olla runsaasti henkilöitä, jotka ovat pitkään hoitaneet oikeudenkäyntiavustajan tehtäviä. Työnantajan asioissa ei oikeudenkäyntiavustajan lupaa vaadita. "Inhouse" -lakimiehet saattavat hakea lupaa ja siirtyä ammatinharjoittajiksi. Samoin julkiset oikeusavustajat. Asianajajat saattavat erota liitostaan ja hakeutua luvan saaneiksi oikeudenkäyntiavustajiksi vaikka heillä olisi moitteeton asianajajan ura takanaan. Tässä vain muutamia esimerkkejä.

Nuoret Lakimiehet kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos kannattaa sitä, että kriteereistä poistetaan sana "ilmeinen". Tällöin sääntely olisi yhdenmukainen asianajajia koskevan sääntelyn kanssa. Arviomuistion perustelut ovat tältä osin vakuuttavat.

Dosentti Ervon mukaan ehdotus on kannatettava. Puutteellinen ammattitaito tai muu sopimattomuus on voitava ottaa huomioon harkinnassa ja kriteerit tältä osin on syytä asettaa samalle tasolle asianajajien kanssa. Ei ole perusteita luoda "luokkaa B, vähän sopimattomat", joskin luvanvaraiset oikeudenkäyntiasiamiehet.

2.4 Ulkomailla suoritettua tutkintoa koskeva säännös

Lupalakimieslain ulkomaisten tutkintojen hyväksymistä koskevan säännöksen (2 §:n 1 momentin 1 kohta) sanamuodon tarkentamista ja yhdenmukaistamista asianajajalain (AAL 3 §:n 1 momentin 2 kohta) kanssa pitävät kannatettavina **TEM, EOAK, OKV/OKA, Helsingin HO, Itä-Suomen HO, Vaasan HO, Helsingin käo, Pirkanmaan käo, Pohjois-Karjalan käo, Päijät-Hämeen käo, Helsingin HaO, Helsingin OAtsto, Kymenlaakson OAtsto, oikeudenkäyntiavustajalautakunta, EK, Keskuskauppakamari, Luottomiehet, SAK, Asianajajaliitto, Lakimiesliitto, SPAY, Perimistöimistöjen Liitto, Tuomariliitto, Suomen Yrittäjät, Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry, Auktorisoidut Lakimiehet, Nuoret Lakimiehet ja Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos. Vantaan käo** katsoo, että tämä lienee perusteltua.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry toteaa, että säännöstä on muutettava. Ulkomailla suoritettu tutkinto ei anna tiedollista perehtyneisyyttä Suomen prosessioikeudelliseen lainsäädäntöön sen enempää laadun kuin laajuudenkaan osalta. Oikeudenkäynti poikkeaa usein täysin suomalaisesta lainsäädännöstä, esim. Britannia, USA jne. valamiehistöineen tai ainakin osittain kuten Saksassa mm. Rechtspfleger-järjestelmä. Lisäksi ulkomaalainen lainsäädäntö ylipäänsä on erilaista kuin Suomen. Näin ollen on Suomen laajan ja perusteellisen oikeustutkinnon väheksymistä, jos ulkomailla usein lyhyehkön, sikäläistä lainsäädäntöä koskevan tutkinnon suorittaneelle annetaan lupa toimia oikeudessa maassamme.

2.5 Yläikärajan asettamisesta lupalakimiehille

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on saattanut lisäkirjelmässään arvioitavaksi, tulisiko luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille säätää yläikäraja. Arviomuistiossa on katsottu, ettei yläikärajan asettaminen vaikuta perustellulta.

Yläikärajan asettamista luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille ei kannata, ei pidä perusteltuna tai tarpeellisena taikka näkee sen ongelmallisena **TEM, EOAK,**

OKV/OKA, Itä-Suomen HO, Rovaniemen HO, Turun HO, Helsingin käo, Oulun käo, Pohjois-Karjalan käo, Päijät-Hämeen käo, Vantaan käo, Helsingin HaO, Helsingin OAtsto, oikeudenkäyntiavustajalautakunta, EK, Julkiset oikeusavustajat ry, Keskuskauppakamari, Luottomiehet, SAK, Asianajajaliitto, Lakimiesliitto, SPAY, Perimistöimistöjen Liitto, Tuomariliitto, Suomen Yrittäjät, Vara- ja Oikeusnotaariliitto, Auktorisoidut Lakimiehet, Nuoret Lakimiehet ja Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos. Helsingin HO:lla ei ole huomautettavaa muistion suhteen.

Satakunnan käo toteaa, että esitys on perusteltu. **Kymenlaakson OAtsto** toteaa, että se puoltaa arviomuistiossa esitettyä ja yläikärajan asettamista.

Pirkanmaan käo katsoo, että harkinta esimerkiksi 70 vuoden yläikärajasta voisi olla paikallaan. Käytännössä on ilmennyt, että useita hyvinkin iäkkäitä henkilöitä on hakenut lupaa esimerkiksi yksittäiseen sukulaisen/tutun juttuun. Läheiset eivät välttämättä ole kykeneviä arvioimaan avustajaksi hakeutuvan kyvykkyyttä hoitaa asiaa ammattitaitoisesti. Tällöin esimerkiksi jälkivalvonnalla ei ole juurikaan merkitystä tai mahdollista puuttua yksittäisten ja silti merkityksellisten asioiden hoitamiseen. Asianajajilla lienee tiukempi kollegiaalinen valvonta kuin järjestäytymättömillä lupalakimiehillä. He toimivat usein yksin vailla työyhteisön kontrollia. Tietysti ikääntymisen vaikutukset ovat yksilöllisiä, mutta onhan esimerkiksi tuomarinvirastakin jäätävä eläkkeelle 68 vuoden iässä, eli virkamiehen yleisenä eroamisikänä oli henkilö sitten kuinka vireä ja kyvykäs tahansa.

Dosentti Ervo toteaa, että ehdotus on ongelmallinen. Jälleen kerran vedotaan jälkivalvontaan, jolloin siis hyväksytään virheiden sattuminen ja oikeusturvan vaarantuminen iäkkäiden lupalakimiesten kohdalla. Ehdotuksessa vedotaan asianajajien ikäsääntelyyn (sääntelemättömyyteen), mutta tämä on outo peruste olla säätämättä yläikärajaa. Päinvastoin voisi olla tarpeen miettiä yläikärajaa myös asianajajille. Lisäksi myös iäkkäitä asianajajia valvotaan aktiivisesti liiton taholta, mikä pienentää riskiä. Tosin iän mukanaan tuomat riskit ovat usein asiakkaiden havaittavissa paremmin kuin muut ammattitaidon puutteet, joten jossakin määrin myös asiakkaan omaan arviointiin voinee iän osalta luottaa. Näin ollen yläikäraja ei ehkä ole kaikkein keskeisin oikeusturvaa lisäävä tekijä.

TEM katsoo, ettei ikärajalta liene tarvetta, koska lupalakimiehen ammattitaidosta voidaan huolehtia lupaedellytysten ja jälkivalvonnan kautta. Ikärajan asettaminen olisi myös ongelmallinen elinkeinovapauden näkökulmasta.

EOAK toteaa, että ehdottoman yläikärajan asettaminen lupalakimiehille, varsinkin jos vastaavaa ikärajaa ei ole asetettu asianajajille, olisi yhdenvertaisuus- ja kilpailunäkökohdista arvioituna ongelmallista. Kun kysymys lisäksi on edellä todetuina tavoin myös

perustuslain 18 §:n turvaamasta elinkeinonharjoittamisen vapaudesta, tulisi asiaan lähtökohtaisesti suhtautua pidättyvästi.

Kun lupalakimiesten iästä ei ilmeisesti käytännössä ole aiheutunut toimintakykyyn tai osaamiseen liittyviä ongelmia, on yläikärajaa koskevan säännöksen ottaminen lakiin vaikeasti perusteltavissa. Sitä, että lupalakimiehdiksi hakeutuu lakimiehiä, jotka ovat jääneet eläkkeelle muusta lakimiestoimestaan, tuskin itsessään voidaan pitää ongelmana.

OKV/OKA pitää yhdenvertaisuusnäkökohtien vuoksi ongelmallisena esitystä lupalaki- miehille säädettävästä ikärajasta. OKV/OKA katsoo edellä esittämillään perusteilla, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla tulisi olla nykyistä enemmän harkintavaltaa hakijan sopivuuden arvioinnissa luvan myöntämisvaiheessa.

Rovaniemen HO toteaa, että voisi kuitenkin olla tarpeen täsmentää lain sopivuuskriteeriä ammattitaidon ja esimerkiksi iän tuomien terveydellisten ongelmien osalta.

Turun HO toteaa, ettei liene tunnistettavissa sellaista ikää, jonka täytettyään lupalaki- mies ei kykenisi hoitamaan toimeksiantojaan ammattimaisesti ja laadukkaasti. Riittävä olisi siten, että mahdollisiin ongelmiin puututtaisiin jälkivalvonnalla.

Oulun käo toteaa, että iäkäsikin avustaja voi hoitaa työnsä hyvin ja laadukkaasti. Mahdolliseen puutteelliseen ammattitaitoon on voitava puuttua jälkivalvonnalla.

Päijät-Hämeen käo toteaa, että asianajotoimesta eläköityminen ei ole sidottu ikään vaan kyse on ammattimaisen asianajotoiminnan harjoittamisen lopettamisesta. Johdonmukaisuussyistä ei vaikuta perustellulta asettaa yläikärajaa myöskään lupalaki- miehenä toimimiseen. Riittävänä voitaisiin pitää mahdolliseen puutteelliseen ammatti- taitoon puuttumista jälkivalvonnalla.

Vantaan käo katsoo, ettei yläikärajan asettaminen liene perusteltua, koska asianajo- toimesta eläköityminen ei ole sidottu ikään ja koska mahdolliseen puutteelliseen ammattitaitoon on mahdollista puuttua jälkivalvonnalla.

Helsingin HaO huomauttaa, että ikärajan asettaminen on ongelmallinen yhdenvertai- suuslain 8 §:n 1 momentin valossa.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta katsoo, että on riittävää, että korkean iän muka- naan tuomat, toimintakykyyn vaikuttavat ongelmat voidaan ottaa huomioon sopi- vuusharkinnassa. Voimassa olevassa laissa ei ole mainittu esimerkkejä, milloin hakija

tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on katsottava sopimattomaksi oikeudenkäyntiavustajan tehtävään. Hallituksen esityksessä (HE 318/2010 vp, s. 28) esimerkkeinä on mainittu päihde- tai mielenterveysongelma, joka estää tehtävän asianmukaisen hoidon. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta esittää, että sopivuuskriteeriä täsmennettäisiin lain tasolla. Laissa tulisi mainita, että lupa voidaan myöntää henkilölle, joka ei ole sopimaton oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään mielenterveys- tai päihdeongelmasta tai muusta näihin rinnastettavasta syystä aiheutuneen toimintakyvyn alentumisen tai osaamisen olennaisen heikentymisen vuoksi. Mikäli sopivuuskriteereitä ei täsmennettäisi lain tasolla, niitä tulisi vähintäänkin selvittää lain esitöissä.

Luottomiehet ja Perimistöimistöjen Liitto toteavat, että henkilöllä, jolla on oikeus toimia lupalakimiehenä, tulee olla oikeus harjoittaa ammattiaan niin pitkään kuin hänellä on lupa ja hän täyttää luvalla asetetut vaatimukset ja edellytykset.

Asianajajaliitto toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta on viitannut asianajajiin, jotka Asianajajaliiton sääntöjen mukaan eivät saa enää eläkkeelle siirtymisen jälkeen harjoittaa asianajotoimintaa.

Tältä osin lautakunnalla on väärä käsitys asianajajien osalta. Kun asianajaja saavuttaa iän, jonka jälkeen hän on oikeutettu vanhuuseläkkeeseen, hän voi edelleen jatkaa ammatinharjoittamista. Lautakunta tarkoittanee Asianajajaliiton sääntöjen 10 §:ää, jonka mukaan eläkkeelle siirtyvä asianajaja pysyy asianajajayhdistyksen jäsenenä, jos yhdistyksen hallitus hyväksyy hänen sitä koskevan hakemuksensa. Tällöin asianajaja siis omasta tahdostaan lopettaa asianajotoimintansa, mutta koska ainoastaan päätoimisesti asianajajan ammattia harjoittava on oikeutettu käyttämään asianajajanimikettä, on asianajajille annettu mahdollisuus käyttää eräänlaista kunnia-titteliä ”asianajaja (eläkkeellä)”, jos hallitus sellaisen hänelle hakemuksesta myöntää. Tällöin asianajaja ei kuitenkaan saa enää harjoittaa asianajajan ammattia, vaan kysymys on ainoastaan kunnia-tittelistä. Asianajajaliitto ei kannata yläikärajan asettamista asianajajille tai lupalakimiehille.

SPAY katsoo, että mahdolliset esiin tulevat ongelmat tulisi hoitaa jälkivalvonnalla. Myös **SAK** katsoo, että jälkivalvonnan kehittäminen parantaa tilannetta tältäkin osin.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry toteaa, ettei tarvita mitään yläikärajaa. Sitä ei ole muissakaan ammateissa, esim. hammaslääkäri, apteekkari jne. saa työskennellä niin vanhaksi kuin haluaa. Suomeen on tulossa työvoimapula, jolloin eläkeikäkin on nostettava. Jos joku haluaa ja jaksaa toimia vanhanakin, niin sehän on vain hyvä asia.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos toteaa, että yläikärajan säätäminen rajoittaisi perusteettomasti ammatin harjoittamisen vapautta. Valvontakäytännössä iäkkäät lupalakimiehet eivät ole olleet erityinen huomiota vaativa ongelmaryhmä.

3 Valvonta

3.1 Valvonnan laajuus

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on aloitteessaan tuonut esille, että käytännössä on osoittautunut erityisen ongelmalliseksi rajanveto sen suhteen, kuuluvatko kulloinkin kysymyksessä olevat avustajan toimet valvonnan piiriin. Lautakunta on katsonut, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonnan tulisi olla yhtä kattava kuin asianajajilla eli kohdistua kaikkien ammattitoimintaan. Myös OKA on kiinnittänyt samaan asiaan huomiota. Valvonnan kannalta rajanvetoa on jouduttu tekemään paitsi sen suhteen, kuuluuko toiminta valvonnan piiriin, myös sen suhteen, mistä oikeudenkäyntitehtävän voidaan katsoa alkavan ja mihin päättyvän eli millä toimilla ennen ja jälkeen oikeudenkäynnin voidaan katsoa olevan yhteys oikeudenkäyntiin.

Arviomuistion on todettu, että mikäli valvontaa laajennettaisiin lupalakimiehen kaikkeen ammatilliseen toimintaan, se merkitsisi lupalakimiesjärjestelmän lähtökohtien ja tavoitteiden uudelleen arviointia.

Lausunnot, joissa suhtaudutaan myönteisesti valvonnan laajentamiseen

SM toteaa, että lupalakimiesten valvontajärjestelmää on syytä yhdenmukaista mahdollisimman paljon asianajajien valvontajärjestelmän kanssa. Tämä on perusteltua molempien ammattiryhmien vastuulla olevien asioiden laajan merkityksen, oikeusjärjestelmän yhtenäisyyden ja valvonnan yhdenmukaisuuden vuoksi. Arviomuistiossa on todettu voimassa olevan lupalakimiesjärjestelmän lähtökohtana ja tavoitteena olevan oikeudenkäyntiasiamiehen työ laatutason nostaminen ja ettei valvonnan laajentaminen muuhun toimintaan vaikuttaisi olevan perusteltua. Poliisiosaston näkemyksen mukaan kirjaus jättää huomioimatta sen, että lupalakimiehen muussa kuin varsinaisessa oikeudenkäyntiin liittyvässä toiminnassa havaittu epäeettinen tai oikeudenhoidon luottavuutta heikentävä toiminta ei voine olla vaikuttamatta lupalakimiehen ydintehtäviin.

OKV/OKA viittaa oikeuskanslerin aloitteessa esitettyyn. Pidän tarpeellisena, että lupalakimiesten ammatillinen toiminta tulee valvonnan piiriin. Valvonnan ulottuvuus on epäselvä ja lainsäädäntö kaipaa selkeyttämistä. Se, miltä osin lupalakimiesten menettely on valvonnan piirissä ja miten selkeästi siitä on säädetty, on olennainen kysymys asiakkaiden ja lupalakimiestenkin oikeusturvan kannalta.

OKV/OKA painottaa käytännön näkökohtia. Lupalakimiehet hoitavat asiakkaiden oikeusturvan kannalta erittäin merkityksellisiä asioita, kuten laativat testamentteja, ositussopimuksia ja muita sopimuksia sekä antavat näille oikeudellisia neuvoja esimerkiksi siitä, tulisiko jokin asia viedä tuomioistuimeen. Mikään tästä ammatillisesta toiminnasta ei ole valvonnan piirissä. Oikeuskanslerille tulleissa yhteydenotoissa kysymyksiin siitä, valvotaanko lupalakimiehen menettelyä jossakin yksittäistapauksessa, on usein vaikea antaa vastausta, ellei menettelyssä selvästi ole kyse oikeudenkäynnistä. Myös oikeudenkäynteihin liittyvissä asioissa on tehtävä rajanvetoa sen suhteen, milloin asia muuttuu oikeudenkäyntiasiaksi. Vastaus lupalakimiehen menettelyn kuulumisesta valvonnan piiriin on usein saatavissa vasta jälkikäteen, kun asia saatetaan valvontalautakunnan ratkaistavaksi. Valvontalautakunta, oikeuskansleri ja Helsingin hovioikeus ovat eräissä tapauksissa tulkinneet valvonnan ulottuvuutta eri tavoin.

Edellä mainituista sekä aloitteessa esitetyistä syistä pidän lupalakimiesjärjestelmän lähtökohtien uudelleen arviointia tarpeellisena.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että lupalakimiesten ja asianajajien valvonnan kattavuus eroaa nykyisin siltä osin, että lupalakimiesten osalta valvonta ei kohdistu kaikkien ammattitoimintaan vaan ainoastaan oikeudenkäyntiasioihin ja eräisiin muihin tehtäviin. Arviomuistiossa ei ole pidetty perusteltuna oikeuskanslerin ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan näkemyksiä siitä, että valvonnan tulisi myös lupalakimiesten osalta kohdistua koko ammattitoimintaan.

Korkeimman hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan lupalakimiesten ja asianajajien osalta valvonnan tulisi olla yhtä kattavaa ja kohdistua siten koko ammattitoimintaan. Nykyistä tilannetta, jossa lupalakimiehen menettelyyn ei ole mahdollista puuttua luvan peruuttamisella, kun ammattieettisten velvollisuuksien vastainen menettely kohdistuu muuhun kuin oikeudenkäyntiasiaan, ei voida pitää järjestelmän tarkoituksen kannalta tai muutoinkaan perusteltuna.

Lupalakimiesjärjestelmän keskeisenä tarkoituksena on ollut oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantaminen oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutasoa nostamalla. Tämän tavoitteen toteutumisen kannalta on olennaista, että lupalakimiesten toiminnan asianmukaisuutta valvotaan kattavasti ja kokonaisvaltaisesti. Oikeudenkäyntiasiamieheksi soveltumattomuutta osoittava toiminta voi ilmetä myös muussa ammattitoiminnassa kuin oikeudenkäyntiasiodien hoitamisen yhteydessä.

Arviomuistiosta ilmenevin tavoin nykyinen järjestelmä aiheuttaa valvonnan kannalta tulkinnanvaraisia tilanteita, kun lupalakimiesten valvonnassa joudutaan arvioimaan, mitkä toimenpiteet kuuluvat valvonnan piiriin ja mitkä eivät. Arviomuistiossa myös todetaan, että lupalakimiesten oikeusturvan kannalta seuraamusten soveltamisalan on

oltava mahdollisimman selväpiirteinen ja ennustettava. Tästä huolimatta muistiossa päädytään puoltamaan nykyistä järjestelmää, joka ei tällainen ole.

Korkein hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että lupalakimiesten oikeusturvan ohella on otettava huomioon myös lupalakimiesten asiakkaiden oikeusturva. Asiakkaiden oikeusturvan kannalta on erittäin kyseenalaista, mikäli ammattieettisten velvollisuuksien vastaisesti toimivien lupalakimiesten toimintaan ei ole mahdollista tehokkaasti puuttua.

Helsingin HO pitää oikeusturvanäkökohdista perusteltuna sitä, että lupalakimiesten valvonta ulotettaisiin koskemaan myös muita oikeudellisia palveluita kuin oikeudenkäyntiavustajana toimimista. Tällaista muutosta joudutaan arvioimaan elinkeinotoiminnan sääntelyn sekä käytävissä olevien resurssien näkökulmasta. Valvonnan ulottaminen lupalakimiehiin vaatii jatkovalmistelua, jonka ei toisaalta pidä hidastaa arviomuistiossa esitettyjen kiireellisten lainmuutosten eteenpäinviemistä.

Rovaniemen HO katsoo, että olisi syytä käydä laajempaa keskustelua siitä, tulisiko valvonta laajentaa koskemaan kaikkea lupalakimiesten ammattitoimintaa. Joka tapauksessa lakia tulisi täsmentää siltä osin, mitkä lupalakimiehen toimet kuuluvat valvonnan piiriin ja milloin oikeudenkäyntiasian katsotaan alkavan. Arviomuistiossa esitetty oikeuskäytäntö osoittaa, että rajanveto ei ole tällä hetkellä selväpiirteinen, eikä ennustettava.

Turun HO yhtyy oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ja oikeuskanslerin näkemykseen siitä, että lupalakimiesten valvonnan tulisi lähtökohtaisesti olla yhtä kattava kuin asianajajilla ja kohdistua koko ammattitoimintaan. Kuluttajan tulisi voida luottaa siihen, että lupalakimiehelle myönnetty lupa toimia ammatissaan on tae laatukriteereiden täyttymisestä. Tällöin ei voida pitää tyydyttävänä tai kuluttajan osalta edes havaittavana, että laatuleima koskee vain osaa lupalakimiehen toiminnasta.

Vaasan HO pitää perusteltuna niin asianosaisten oikeusturvan vuoksi kuin oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle aiheutuvien rajanveto-ongelmienkin välttämiseksi valvonnan laajentamista koskemaan kaikkea lupalakimiesten ammattitoimintaa. Lupalakimiehen muussa toiminnassa osoitettu soveltumattomuus voi usein olla osoitus siitä, että myös oikeudenkäynteihin liittyvässä toiminnassa on puutteita. Jos lupalakimies osoittautuu muissa kuin oikeudenkäynteihin liittyvässä ammattitoiminnassaan soveltumattomaksi lupalakimiehen tehtäviin, valvontaviranomaisella tulisi olla keinoja puuttua henkilön toimintaan.

Helsingin käo pitää perusteltuna sitä, että lupalakimiesten valvonta olisi yhtä kattavaa kuin asianajajilla. Valvonnan tulisi sen vuoksi kohdistua koko ammattitoimintaan.

Lupalakimiesten tulee olla ammatillisesti päteviä ja heidän tulee toimia ammattieettisesti moitteettomasti. Kun tavoitteena on oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutason nostaminen, tarkastelua ei ole perusteltua rajoittaa vain nimenomaan toimintaan oikeudenkäyntiasiamiehenä vaan tarkastelun ja siten myös valvonnan kohteena tulee olla koko ammattitoiminta. Valvonnan rajaaminen muistiossa esitetyin tavoin ainoastaan nimenomaisesti oikeudenkäyntiasiamiehen työhön johtaa myös käytännössä hankaliin tulkintavaikeuksiin.

Oulun käo katsoo, että lupalakimiesten tulisi olla saman laajuisen valvonnan alaisuudessa kuin asianajajat ovat. Kuten muistiossa todetaan, valvonnan rajojen määrittely on nykyainsäädännön mukaan ollut ongelmallista. Tämä on lupalakimiehille myös oikeusturvakysymys. Muistiossa esitetyt vastasyyt asian uudelle tarkastelulle eivät ole riittäviä ottaen huomioon kuluttajensuojaankin liittyvät näkökohdat.

Pirkanmaan käo katsoo, että valvonnan laajentaminen lupalakimiesten koko ammattitoimintaan (ei yksityiselämään) olisi perusteltua. Nykyinen sääntely sisältää tarpeetonta tulkintaepäselvyyttä jolle ei ole asianmukaista perustetta. Kaikkien osapuolten kannalta on epätydyttävää se, ettei tiedetä tarkalleen mistä valvonta alkaa ja mihin se päättyy ja mitä asioita se koskee. Lisäksi on erikoista, että oikeusapulain perusteella avustajiksi määrätyillä on tiukemmat velvollisuudet ja laajempi valvonta kuin omistaan maksavilla kuluttajilla.

Kuten arviomuistiossa todetaan valvonnan laajentaminen ei täysin yhdenmukaistaisi lupalakimiesten ja asianajajien valvonnan laajuutta. Se ei ole tarkoituksenakaan, vaan lupalakimiesten ja heidän päämiestensä oikeusturvan parantaminen selkeyttämällä valvonnan laajuutta. Asianajoliitto voi asettaa jäsenilleen tiukempia edellytyksiä ja ankaramman valvonnan niin halutessaan. Tämä ei poista sitä, että lupalakimiesten valvonnan rajojen tulisi olla ennakoitavissa jo toimeksiantoa tehtäessä.

Tietouden lisääminen muutoin kuin lakia muuttamalla vaikuttaisi olevan vaikeaa, ellei mahdollista jo siitä syystä, ettei rajanvetojuttuja ole paljoakaan eli oikeuskäytäntö näiltä osin karttuu varsin hitaasti ja toisaalta käytäntöä ei varmasti edes paljoa kerry, kun tiedossa on hovioikeuden tiukka linja oikeudenkäyntiasioiden tulkinnan suhteen. Se estänee jo ennalta usean ennakkopäätöksen syntymisen. Millä muulla tavoin kuluttajille tiedotettaisiin asioista, joista edes valvontalautakunta/hovioikeus ei ole vielä saavuttanut samaa näkemystä? Valvontalautakunnan työmäärää rasittanee enemmän se harkinta ja rajanveto kuin itse valvonta-asian käsitteleminen. Merkittävää työnlisäystä muutoksesta ei aiheutune.

Vantaan käo toteaa, että valvonnan tulee olla mahdollisimman kattava ja vastata laajuudeltaan asianajajien valvontaa.

Helsingin HaO toteaa, että hallituksen esityksessä laiksi luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 318/2010 vp) on todettu, että esityksen päätavoitteena on oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeushoidon edellytysten parantaminen oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla.

Vaikka lupalakimiesjärjestelmä on luotu oikeudenkäyntejä silmällä pitäen, tosiasiasa lupalakimiehet tarjoavat muitakin oikeudellisia palveluja. Hallinto-oikeus pitää ongelmallisena sitä, että valvontaa ei voida ulottaa kyseisiin muihin toimenpiteisiin silloinkaan, kun kysymys on oikeudenkäyntiasian käsittelyn aikaisemmista vaiheista. On tavanomaista, että samat lupalakimiehet toimivat asianosaisten avustajina hallintoviranomaisessa jo ennen asian tuloa hallinto-oikeuteen. Lisäksi asian käsittely saattaa päättyä hallintoviranomaisessa siten, että asia ei tule hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Asianosaiselle ei välttämättä ole myönnetty oikeusapua hallintomenettelyvaiheeseen, eli avustaja ei tällaisissa tapauksissa tule valvonnan piiriin myöskään lupalakimieslain 8 §:n 5 momentin perusteella.

Kun otetaan huomioon tavoite asianosaisten oikeusturvan parantamisesta ja pyrkimys sääntelyn yhdenmukaistamiseen asianajajia koskevan sääntelyn kanssa, olisi johdonmukaista, että myös lupalakimiesten työn laatutasoa muissakin kuin oikeudenkäyntiasioissa voitaisiin valvoa. Tällöin valvontaelin ei joutuisi tulkinnalla rajaamaan, mitä on pidettävä oikeudenkäyntiasiana. Nykyinen jako lupalakimiehiä koskevan lain valvontamenettelyyn ja kuluttajansuojamenettelyyn on myös kuluttajan näkökulmasta sekava.

Hallinto-oikeus yhtyy oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esitykseen 21.4.2016 valvonnan kohdistumisesta luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kaikkeen ammattitoimintaan ja toteaa, että esimerkiksi työsuhteessa suoritettavat tehtävät voidaan laissa sulkea valvonnan ulkopuolelle.

VKSV toteaa, ettei sillä ole erityistä lausuttavaa valvonnan laajuuden osalta.

Jos lupalakimiehen muu ammattitoiminta kuin luvanvarainen ammattitoiminta osoittaa henkilön sopimattomaksi lupalakimiehen tehtäviin, tulisi näin ilmenevän sopimattomuuden mahdollistaa luvan peruuttamisen riippumatta siitä, miten varsinaisen valvonnan laajuus määritellään.

Helsingin OAsto katsoo, että lupalakimiesten valvonnan tulisi olla yhtä laajaa, kuin asianajajilla.

Kymenlaakson OAsto kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Valvontaa ei tule rajoittaa pelkästään tuomioistuinasioihin.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta pitää tärkeänä keskustelun käynnistämistä siitä, tulisiko luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta laajentaa koskemaan kaikkea oikeudellista ammattitoimintaa eikä ainoastaan oikeudenkäyntiasioita. Mikäli laajentamisen ei katsottaisi olevan mahdollista, lakia tulisi ainakin täsmentää määrittämällä, minkälaiset avustajan toimenpiteet kuuluvat valvonnan piiriin ja milloin oikeudenkäyntiasian katsotaan alkavan.

Hallituksen esityksen (HE 318/2010 vp, s. 31–32) mukaan luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on velvollinen noudattamaan laissa säädettyjä velvollisuuksia vain oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävissään. Näin ollen oikeudenkäynteihin liittymättömien oikeudellisten palvelujen tarjoaminen, esimerkiksi asiakirjojen laatiminen ja neuvonanto, jäisi velvollisuuden ulkopuolelle, 8 §:n 5 momentissa mainittuja tehtäviä lukuun ottamatta. Toisaalta hallituksen esityksessä on todettu, että oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävät tulisi ymmärtää laajasti. Niihin kuuluisivat paitsi varsinainen edustaminen ja esiintyminen tuomioistuimessa, myös esimerkiksi oikeudenkäyntiä valmistelevat toimet, kuten asianosaisen avustaminen rikosasian esitutkinnassa.

Helsingin hovioikeus on tulkinnut oikeudenkäyntiä valmistelevien toimien käsitettä tiukemmin kuin valvontalautakunta. Ratkaisussaan 2.10.2014/1884 Helsingin hovioikeus on katsonut, että avustajan toiminta ei ollut valvonnan piirissä, kun kysymys oli ollut rikosasian osalta vasta esitutkinnan käynnistämisedellytysten arvioinnista. Samassa ratkaisussa hovioikeus on riita-asian osalta katsonut, että avustaja ei ollut valvonnan piirissä, kun hän oli lähettänyt kantelijan työnantajalle selvityspyynnön tämän palkan ja eläkkeeseen liittyneessä asiassa. Hovioikeus on todennut, että pelkästään sitä, että asia voidaan lähtökohtaisesti käsitellä tuomioistuimessa, ei voida pitää riittävänä lain soveltamisen arviointiperusteena. Kyseisessä asiassa ei ollut esitetty mitään selvitystä, että saatavan käsitteleminen tuomioistuimessa olisi ollut edes osapuolten harkinnassa. Hovioikeuden mukaan lain 8 §:n soveltamisalan määrittely muodostuu ongelmalliseksi, jos oikeudenkäyntiä valmistelevien toimien katsotaan kattavan kaikki tilanteet, joissa asia on mahdollista saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Samoilla perusteilla Helsingin hovioikeus on katsonut ratkaisussaan 2.10.2014/1885, että avustaja ei ollut valvonnan piirissä, kun hänen toimeksiantonsa oli koskenut maatalousyhtymän purkamista koskevia neuvotteluita osapuolten sekä käräjäoikeuden määräämän uskotun miehen välillä.

Voimassa olevan lain, sen esitöiden ja Helsingin hovioikeuden ratkaisujen perusteella jää tulkinnanvaraiseksi, mitkä ovat lain soveltamisen piiriin kuuluvia oikeudenkäyntiä valmisteleviä toimia. Tämä on ongelmallista erityisesti kuluttajien oikeusturvan, mutta myös lupalakimiesten oikeusturvan kannalta, koska kuten arviomuistiossa on todettu, seuraamusten soveltamisalan tulee olla mahdollisimman selväpiirteinen ja ennustettava.

Jotta lain säätämisen päätavoitteena ollut asiakkaiden oikeusturvan parantaminen toteutuisi, oikeudenkäyntiavustajalautakunta katsoo, että valvonnan piiriin kuuluvan valmistelun tulisi katsoa alkavan siinä vaiheessa, kun on todennäköistä, että asia johtaa oikeudenkäyntiin. Esimerkiksi riita-asiassa valvonta alkaisi siinä vaiheessa, kun on olemassa yksilöity ongelma ja riittävän täsmentynyt vaatimus. Avustajan toimenpiteet kuuluisivat tällöin valvonnan piiriin riippumatta siitä, viedäänkö asia tuomioistuimen käsiteltäväksi vai päättyykö asia tätä ennen joko sovintoon tai muutoin. Valvonnan tulisi alkaa jo siinä vaiheessa, kun asiakas kääntyy yksilöidyssä ongelmassaan avustajan puoleen, eikä vasta sitten, kun vastapuoli kiistää avustajan esittämät vaatimukset.

Arviomuistiossa on kysytty, olisiko tietoutta lisättävissä kuluttajille muutoin kuin valvontaa laajentamalla. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan näkemyksen mukaan tiedottaminen luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevasta valvontajärjestelmästä ei tulisi juurikaan auttamaan. Kuluttajia ei mitään ilmeisemmin kiinnosta järjestelmä tai valvonnan laajuus ennen kuin kuluttajan konkreettinen moite lupalakimiehen työtä kohtaan on heidän omalla kohdallaan tullut ajankohtaiseksi.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että lupalakimiesten valvonnan tulisi kohdistua koko ammattitoimintaan.

Keskuskauppakamari toteaa, että ainakin kaikkien oikeudenkäynteihin liittyvän osalta lupalakimiesten valvonnan tulee olla johdonmukaista asianajajien valvontaan nähden. On myös aiheellista pohtia, miten tietoutta järjestelmien eroavaisuuksista saataisiin lisättyä kuluttajien keskuudessa.

Asianajajaliiton yhteydessä toimiva riippumaton valvontalautakunta on jo alusta alkaen kiinnittänyt huomiota samoihin ongelmiin. Lupalakimieslain säätämisen tarkoituksena oli suojata kuluttajia ns. villien oikeudellisten avustajien suhteen. Laki rajoitettiin kuitenkin koskemaan vain oikeudenkäyntiasioita. Kuluttaja-asiakkaan kannalta ongelmallisempia tilanteita ovat kuitenkin muut tilanteet kuin oikeudenkäynnit, joissa paitsi rikosasioiden syyttäjä, myös tuomari ja vastapuolen avustaja, pystyvät havainnoimaan avustajan menettelyä ja toimintaa ja siten myös valvomaan sitä. Sen sijaan erilaiset muut oikeudelliset toimeksiannot, esimerkiksi sopimukset ja juridinen neuvonta, tapahtuvat yleensä ilman muiden läsnäoloa, jolloin erityisesti kuluttaja-asiakas ei voi tietää, onko hänen saamansa oikeudellinen apu ammattitaitoista, onko hänen avustajallaan esimerkiksi vastuuvakuutusta toiminnalleen tai kuka häntä valvoo.

Asianajajaliitto on jo pitkään, erityisesti valvontalautakunnan kokemusten jälkeen, esittänyt, että kaikkien oikeudellisia palveluita tarjoavien tulisi kuulua saman valvonnan piiriin. Valvonnan piiriin kuulumisen on myös lupalakimiesten oikeusturvan kannalta tilannetta selventävä asia.

Arviomuistiossa on kautta linjan lähtökohtana elinkeinovapaus ja kilpailu. Arviomuis-tion mukaan, jos valvontaa laajennettaisiin lupalakimiehen kaikkeen ammatilliseen toi-mintaan, se merkitsisi lupalakimiesjärjestelmän lähtökohtien ja tavoitteiden uudelleen arviointia. Arviomuistiossa todetaan lisäksi, että lupalakimiesjärjestelmä on ollut voi-massa vasta varsin lyhyen aikaa. Muistiossa todetaan, että saatavan lausuntopalaut-teen perusteella on syytä arvioida, olisiko tässä vaiheessa riittävää seurata millaiseksi soveltamiskäytäntö vakiintuu. Muistiossa todetaan myös, että on huomioitava, että lu-palakimiehen oikeusturvan kannalta seuraamusten soveltamisalan on oltava mahdolli-simman selväpiirteinen ja ennustettava. Jotta järjestelmä olisi myös kuluttajille selke-ämpi, olisi syytä pohtia, olisiko tietoutta lisättävissä muutoin kuin valvontaa laajenta-malla.

Asianajajaliitto katsoo, että vastuun siirtäminen kuluttajille luotettavan oikeudellisen palveluntarjoajan valinnassa on kohtuutonta. Kuluttaja-asiakkaan on kaikesta valistuk-sesta huolimatta erittäin vaikea hahmottaa erilaisten oikeudellisten palveluiden tarjo-ajien eroja ja näiden velvollisuuksia ja vastuita. Mikäli kaikille oikeudellisten palvelui-den tarjoajille olisi vaatimuksena tietty minimitaso (ammattitaito, vastuuvakuutus, riit-tävän tasoinen valvonta ja eettisten sääntöjen noudattamisvelvollisuus jne.) olisi tä-mäkin jo askel oikeaan suuntaan.

Arviomuistiossa kiinnitetään huomiota siihen, että valvonnan laajentaminen saattaisi edellyttää lisäresursseja Asianajajaliiton valvonnalta. Tältä osin Asianajajaliitto toteaa, että se pystyy huolehtimaan valvontalautakunnan riittävästä resurssoinnista, mikäli lu-palakimiesten valvonnan soveltamisalaa laajennetaan.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos katsoo, että sääntelyn tulisi olla yh-denmukaista asianajajien valvonnan kanssa siltä osin kuin on kyse ammatissa toimi-misesta. Nyt joudutaan valvonnassa vaikeisiin ja keinotekoiisiin rajanvetoihin. Val-vonnan laajentaminen saattaisi tuki lisätä valvontalautakunnan työtä, mutta nykyiset rajanveto-ongelmat vasta työtä aiheuttavatkin. Tässäkin kohden Itä-Suomen yliopis-ton oikeustieteiden laitos nojaa pitkälti professori Tolvasen kokemukseen valvontalau-takunnan jäsenenä. Valvonnan tulisi kattaa lupalakimiehen ammatillinen toiminta ko-konaisuudessaan. Valvonnan ulottamista ammatillisen toiminnan ulkopuolelle ei sen sijaan ole perusteita ulottaa. Ongelmaksi tuki jää se, ettei luvan peruuttaminen koskisi toimintaa laajemmin kuin nykysääntelyn vallitessa.

Professori Vuorenpää pitää perusteltuna oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ehdo-tusta siitä, että valvonnan tulisi kohdistua lupalakimiesten kaikkeen ammattitoimin-taan. Nykyinen jaottelu oikeudenkäyntiasioiden hoitamisen ja muun ammattitoiminnan väliillä on hankala jo siitä syystä, kaikilta osin ei voida pitää selvänä edes sitä, mitä laissa tarkoitetaan oikeudenkäynnillä. Ihan varmasti oikeudenkäyntejä tuki ovat me-nettelyt yleisissä- ja erityistuomioistuimissa, mutta miten pitäisi suhtautua esimerkiksi

avustamiseen lautakuntakuntamenettelyssä. (Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin pitää tuomioistuimina sellaisia viranomaisia, jotka tosiasiallisesti käyttävät tuomiovaltaa.) Ja toisaalta, kuten arviomuistion sivulla 17 lausutaan, voi olla hyvinkin vaikeata ratkaista, liittyykö jokin toimenpide oikeudenkäyntiasian hoitamiseen tai milloin oikeudenkäyntitehtävän hoitaminen alkaa ja mihin se päättyy.

Edelleen professori Vuorenpää kiinnittää tässä huomiota sellaiseen yksityiskohtaan, että vaikka lupalakimiesten valvonta ulotettaisiinkin kaikkeen ammattitoimintaan, valvonnan ulkopuolelle jäisi vielä ne tilanteet, joissa lupalakimies syyllistyy omassa yksityiselämässään rikokseen. Asianajajien valvonta ulottuu toki myös näihin tilanteisiin, ja rikoksesta riippuen seurauksena asianajajalle saattaa olla jopa Asianajajaliitosta erottaminen. Käsittääkseni arviomuistion jaksossa 8.2 oikeuskanslerille esitetty uusi oikeus olisi tosin omiaan vähentämään tässä sanottua ongelmaa koskien lupalakimiesten yksityiselämässään tekemiin rikoksiin puuttumista valvonnalla.

Dosentti Ervo katsoo, että lain tarkoitus huomioon ottaen on johdonmukaista, että valvonta kohdistuu ainoastaan oikeudenkäyntiasiamiehen tehtäviin nykyisen lain edellyttämällä tavalla. Kuitenkin kuluttajansuojan näkökulmasta on ongelmallista, jos valvonta rajoittuu vain tähän. Maallikkoasiakkaat eivät ymmärrä eroa vaan olettavat, että lupalakimiehet toimivat kaikessa lakimiestoiminnassaan ammattitaitoisesti ja eettisesti. Lausunnossa kaavailtu tiedottamisen lisääminen viimeksi mainitun ongelman poistamiseksi kuulostaa niin ikään haasteelliselta tehtävältä, koska tällainen tiedottaminen helposti loisi negatiivisen leiman lupalakimiesten ylle. Käytännössä helpoin ratkaisu lienee valvonnan laajentaminen kattamaan koko toiminnan. Ainakaan siitä ei voi olla mitään vahinkoa. Elinkeinovapautteen vetoaminen tässä kohdassa on bluffia. Elinkeinovapaus ja terve kilpailu perustuu rehelliseen ja ammattitaitoiseen työhön eikä ole juridisesti kestävää edistää elinkeinovapautta tai kilpailua sallimalla ammattitaidoton tai epäeettinen lupalakimiestoiminta.

Lausunnot, joissa suhtaudutaan kielteisesti tai varauksellisesti valvonnan laajentamiseen

TEM toteaa, että lupalakimiehiä koskevan sääntelyn tarkoituskin huomioon ottaen ei liene tarkoituksenmukaista laajentaa valvontaa oikeudenkäyntiasiamiehenä toimimisesta koko ammattitoimintaan.

EOAK toteaa, että lupalakimiesten toiminnan intensiteetissä ja laajuudessa lienee ammattikunnan sisällä hyvin suuria keskinäisiä eroja. Osa lupalakimiehistä on selvästi sivutoimisia tai päätoimestaan eläkkeellä. Toisten lupalakimiesten toiminta vastaa laadultaan ja laajuudeltaan aktiivisen asianajajan toimintaa. Yhtä kattava valvontajärjestelmä kuin asianajajilla ei sen vuoksi liene tarpeen ainakaan kaikille lupalakimiehille.

Nykyisin valvontaelimet joutuvat tekemään rajanvetoja sen suhteen, mitkä lupalaki-miehen toimet ylipäättänsä kuuluvat valvonnan piiriin. Ongelmia aiheuttaa ainakin se, mistä oikeudenkäyntitehtävän voidaan katsoa alkavan ja mihin päättyvän. Ilmeisesti tulkintaongelmat ovat kuitenkin vähenemässä arviomuistiossa mainittujen hovioikeus-ratkaisujen myötä. Kysymys ei sinänsä ole poikkeuksellisen tulkinnanvaraisesta lainsäädännöstä eikä hovioikeuskäytäntö näyttäisi myöskään olevan muodostumassa epäyhtenäiseksi.

Asianajajat sitoutuvat tapaohjeisiin ja valvontaan vapaaehtoisesti asianajajaliiton jäsenyyteen liittyen. Lupalakimiesten kohdalla tilanne on tässä suhteessa toinen. Heidän velvollisuutensa eivät pohjautu ammattikuntanormeihin, joihin olisi erityisen tahdonilmaisun kautta sitouduttu. Sen vuoksi asianajajakuntaa koskevaa normistoa ei tulisi automaattisesti säätää koskemaan myös lupalakimiehiä, jotka eivät toimi vastaavassa jäseneksi liittymiseen perustuvassa viitekehyksessä kuin asianajajat.

Itä-Suomen HO ja **Pohjois-Karjalan käo** kannattavat arviomuistiossa esitettyä.

Päijät-Hämeen käo toteaa, että sääntelyn pääasiallisena tarkoituksena on ollut oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantaminen oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutasoa nostamalla. Lupalaki-miesjärjestelmä edistää osaltaan sitä, että oikeudenkäynti johtaa oikeaan lopputulokseen oikeudenmukaisessa menettelyssä, nopeasti ja edullisesti. Ulkoprosessuaalisia oikeudellisia palveluja ei sen sijaan ole luvanvaraistettu, koska on katsottu, että lupalakimiehen velvollisuuksien ulottaminen lupalakimiehien kaikkeen toimintaan tai edes kaikkeen ammattitoimintaan on vaikeaa.

Jos lähtökohtana pidetään voimassa olevan lain tarkoitus, valvonnan laajentaminen ehdotetuin tavoin lupalakimiehien kaikkeen ammatilliseen toimintaan merkitsisi lupalakimiesjärjestelmän lähtökohtien ja tavoitteiden uudelleenarviointia.

Voidaan pitää johdonmukaisena, että valvonta lähtökohtaisesti kohdistuu suoraan samaan toimintaan kuin mihin lupa on myönnetty. Valvonnan laajentaminen ehdotetulla tavalla muuhun toimintaan ei vaikuttaisi olevan perusteltua.

Hämeenlinnan HaO toteaa, että lupalakimiesten toiminnan kattavaa valvontaa voidaan oikeusturvanäkökohdista pitää perusteltuna ja tavoiteltavana. Asianajajien valvontaa vastaavaa valvonnan tasoa tuskin kuitenkaan voidaan muun muassa resurssisyydestä saavuttaa. Resurssisyys vaikuttavat osaltaan myös siihen, että lupalakimiesten osalta valvonta painottunee jälkikäteiseen valvontaan, kun taas asianajajiin on mahdollista kohdistaa myös ennakollista valvontaa muun muassa toimistotarkastusten avulla. Arviomuistiossa esitetyistä syistä valvonta voitaneen lupalakimiesten osalta

tässä vaiheessa kohdistaa ainoastaan toimintaan, johon lupakin on myönnetty. Soveltamiskäytäntöä liittyen siihen, millainen toiminta valvonnan piiriin kuuluu, tulee kuitenkin seurata ja arvioida sen pohjalta mahdollisuuksia laajentaa valvontaa jatkossa.

EK katsoo, että valvontaa ei ole syytä laajentaa ja tehdä yhdenmukaisesti asianajajien kanssa. Nykytilanne valvonnan osalta on toimiva ja perusteiltaan riittävä.

Lakimiesliitolla ei ole huomautettavaa arviomuistion loppupäätelmiin.

Luottomiehet ei katso, että valvonnan laajentamiselle olisi erityisiä perusteita nykyisestä. Valvonta ulottuu nykyisellään luvanvaraiseen toimintaan, eikä sitä ole tarvetta laajentaa siitä, koskemaan myös kaikkea muuta lupalakimiehen suorittamaa työtä, jota tehdään luvanvaraisen työn lisäksi. Lain tavoitteena on, että asiamiehenä toimii ammattitaitoinen henkilö, joka noudattaa hänelle asetettuja vaatimuksia, millä huolehditaan lupalakimiehen asiakkaiden oikeusturvasta. Valvonta kattaa tämän jo tällä hetkellä.

SAK lausuu, että lupalakimiesjärjestelmän lähtökohtana ja tavoitteena on ollut nimenomaan oikeudenkäyntiasiamiehen työn laatutason nostaminen. Tämän vuoksi valvonnan tulee jatkossakin kohdistua tähän samaan toimintaan mihin lupa on myönnetty.

Kun esimerkiksi työsuhteessa olevalla lakimiehellä voi olla tehtäviä, jotka eivät ole rinnastettavissa oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan toimintaan, ei ole oikeusturvan kannaltaan tarkoituksenmukaista laajentaa valvonnan laajentamista kaikkeen lupalakimiesten toimintaan.

SPAY ei pidä valvonnan laajuuden tai valvonnan keinojen lisäämistä tarpeellisena. Ottaen huomioon lainsäädännön tarkoituksen, pidämme tarkoituksenmukaisena, että valvonta kohdistuu ainoastaan luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan tehtäviin nykyisen lain edellyttämällä tavalla, eli siihen toimintaan mihin lupa on myönnetty. Oikeusturvan kannalta seuraamusjärjestelmän on oltava mahdollisimman selkeä ja enustettava.

SPAY:n piirissä toimivat luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ovat lähes kaikki auktorisoituja teollisoikeusasiamiehiä, tavaramerkkiasiamiehiä tai mallioikeusasiamiehiä, ja myös tätä kautta valvonnan kohteena. Valvonnan laajentaminen tarkoittaisi, että SPAY:n jäsenet olisivat valvonnan kohteena kahden erillisen, mutta osittain päällekkäisen järjestelmän kautta. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista tai tarpeellista.

Mahdolliset kuluttajiin liittyvät ongelmat tulisi ratkaista muulla tavoin, esimerkiksi kuluttajalainsäädännön puitteissa.

On paikallaan välttää epämääräistä ja harhaanjohtavaa termiä lupalakimies, ja pitäytyä termissä luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, joka kuvaa paremmin mihin tehtävään lupa on saatu.

Huomioiden lain voimassaoloaika on nähdäksemme liian aikaista tehdä muutoksia olemassa olevaan järjestelmään. SPAY katsoo, että järjestelmän toimivuutta käytännössä tulisi seurata pidemmällä aikavälillä ja mikäli valvonnan lisäämiselle näyttää tulevaisuudessa olevan tilausta, voidaan valvontaa tarpeen mukaan lisätä.

Perimistoimistojen Liitto katsoo, että valvonnan laajentamiselle ei olisi erityisiä perusteita nykyisestä. Valvonta ulottuu nykyisellään luvanvaraiseen toimintaan, eikä sitä ole tarvetta laajentaa siitä, koskemaan myös kaikkea muuta lupalakimiehen suorittamaa työtä, jota tehdään luvanvaraisen työn lisäksi.

Tuomariliitto toteaa, että arviomuistiossa on hyvin pohdittu valvonnan laajentamisen hyötyjä ja haittoja. Tuomariliitto hyväksyy arviomuistiossa esitetyn.

Suomen Yrittäjät toteaa, että nykytilan voidaan katsoa olevan tältä osin riittävä. Siten Suomen Yrittäjät katsoo, että valvontaa ei tulisi laajentaa ja tehdä yhdenmukaiseksi asianajajien kanssa.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan.

Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy tässä arviomuistioon katsoen, ettei valvonnan laajentaminen ole perusteltua.

Nuoret Lakimiehet kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Valvonta tulee kohdistaa suoraan samaan toimintaan kuin mihin lupa on myönnetty.

3.2 Valvonnan keinot

OKA ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta ovat katsoneet, että valvonnan keinojen tulisi olla yhdenmukaiset asianajajien kanssa. Ongelmana pidetään sitä, että lakiasiaintoimistoihin ei ole mahdollista nykyisen lainsäädännön perusteella tehdä toimistotarkastuksia, joissa valvottaisiin toiminnan järjestämistä. Myös esimerkiksi sitä, onko lupalakimiehellä lupalakimieslain 8 §:n mukaisesti vastuuvakuutusta, ei käytännössä voida valvoa.

Arviomuistiossa on katsottu, että lupalakimiesten osalta ei ole perusteltua ottaa käyttöön vastaavia toimistotarkastuksia kuin asianajajien osalta, ellei lupalakimiesten velvollisuuksia ja valvontaa olennaisesti muuteta nykyisestä. Jatkossa olisi kuitenkin syytä harkita lain täydentämistä siten, että voitaisiin tehokkaasti valvoa velvollisuutta ottaa ja ylläpitää vastuuvakuutus (lupalakimieslain 8 §:n 2 mom.).

SM toteaa, että oikeudenkäynnin kustannusten nousun vaikutus oikeusturvan toteutumiseen lienee edelleen ajankohtainen huolenaihe. Lupalakimiehen toimintaan liittyy joka tapauksessa taloudellisia riskejä, joiden toteutuminen tulisi ohjata vakuutusjärjestelmän piiriin. Tällä perusteella oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle tulisi sallia tarkastusoikeus sen selvittämiseksi, onko lupalakimiehellä voimassa oleva vastuuvakuutus.

TEM toteaa, että koska lupalakimiesjärjestelmä poikkeaa asianajajien toiminnan järjestämisestä, ei liene perustetta säätää lupalakimiesten toiminnan valvonnastakaan samalla tavoin kuin asianajajien kohdalla.

EOAK toteaa, että arviomuistiossa on todettu, ettei sitä, onko lupalakimiehellä lain 8 §:n mukaisesti vastuuvakuutusta, käytännössä voida valvoa. Tältä osin hankkeen jatkovalmistelussa voitaisiin harkita lupalakimiehille asetettavaa velvollisuutta ilmoittaa heitä koskevaan julkiseen oikeudenkäyntiavustajaluetteluun tiedot ottamastaan vastuuvakuutuksesta samaan tapaan kuin tuomarit ilmoittavat omaan julkiseen rekisteriinsä sivutoimensa ja niitä koskevat tulot.

Julkisen rekisterin avulla niin asiakkaiden kuin valvontaelintenkin olisi helppo varmistua siitä, että lupalakimiehen vastuuvakuutus on voimassa - tai ainakin, että sitä koskeva tieto on annettu rekisteriin. Tarvittaessa rekisteriin voitaisiin kerätä muitakin asiakkaan tai valvontaelinten kannalta tarpeellisia tietoja. Näidenkin tietojen osalta lähtökohdan tulisi olla se, että lupalakimies itse ilmoittaa vaaditut tiedot rekisteriin eikä rekisteröintiä voida tehdä valmiiksi, mikäli vaadittuja tietoja puuttuu.

OKV/OKA kannattaa arviomuistion johtopäätöstä lain täydentämisestä siten, että lupalakimiehen velvollisuutta ottaa ja ylläpitää vastuuvakuutus voitaisiin jatkossa tehokkaasti valvoa. OKV/OKA katsoo aloitteessa esitetyin tavoin, että toiminnan järjestämisestä tulisi lisäksi voida valvoa myös toimistotarkastuksia tekemällä.

Arviomuistiossa tuodaan valvonnan laajentamisen kannalta ongelmallisena esille se, että lupalakimies voi harjoittaa toimintaa muutoinkin kuin lakiasiaintoimistossa ja olla työsuhteessa yhtiöön, jossa vastuunalaisina toimijoina on henkilöitä, jotka eivät ole lu-

palakimiehiä. OKA:n tietoon on muun muassa valvonta-asioiden kautta tullut, että lupalakimiehiä toimii ainakin sellaisissa turvapaikka-valituksia hoitavissa yrityksissä, joiden johdossa on muita kuin lupalakimiehiä ja että toiminnassa on ollut vakavia puutteita. Turvapaikka-asioiden käsittelyssä oikeussuojan tarve on erityisen korostunut ja pidän turvattomassa asemassa olevien asiakkaiden oikeusturvan kannalta ongelmallisena sitä, että toimistoihin ei voida kohdistaa tarkastuksia.

OKV/OKA pitää perusteltuna sitä, että kaikkiin oikeudellisia palveluja kuluttajille tarjoaviin toimistoihin tulee voida tehdä tarkastuksia toiminnan valvomiseksi.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että lupalakimiesten ja asianajajien valvonnan keinot eroavat nykyisin siltä osin, että lupalakimiesten osalta lakiasiaintoihin ei ole mahdollista tehdä toimistotarkastuksia. Toiminnan järjestämisen perusteiden valvomisen ei siten tule lupalakimiesten osalta samalla tavoin kysymykseen kuin asianajajien osalta.

Arviomuistiossa todetuin tavoin on sinänsä totta, että lupalakimiesten toimintaa ei ole lupajärjestelmällä organisoitu vastaavasti kuin asianajajien toimintaa eikä lupalakimiehiltä edellytetä vastaavanlaista ammatillista itsenäisyyttä. Pelkästään tällä perusteella ei kuitenkaan voida korkeimman hallinto-oikeuden käsityksen mukaan torjua oikeuskanslerin ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esille ottamien epäkohtien korjaamista.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että useassa käytännön tilanteessa lupalakimiesten toimintaan liittyvät ongelmat ja puutteet ovat keskittyneet samassa lakiasiaintomis-tossa työskenteleviin henkilöihin. Näissä tilanteissa on ollut vahvasti epäiltävissä, että lupalakimiesten toiminnassa tuomioistuimissa havaittujen puutteiden ja ongelmien keskeisenä taustasyynä ovat lakiasiaintomis-tossa noudatetut epäasialliset toimintatavat. Tällaisten toimistojen toiminnan jatkumiseen on käytännössä nykytilanteessa erittäin vaikea puuttua. Korkeimman hallinto-oikeuden havaintojen mukaan tällaiset toimintatavat ovat koskeneet esimerkiksi tiettyjen lakiasiaintomistojen harjoittamaa tulkkaus-kulujen laskutusta oikeusapua saaneiden asiakkaiden kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa.

Lupalakimiesten valvontaa tulisi tehostaa mahdollistamalla toiminnan järjestämisen puutteiden tarkastaminen. Toiminnan puutteiden tarkastaminen ei ole ristiriidassa sen kanssa, että lupalakimiesten toimintaa ei ole organisoitu asianajajia vastaavasti.

Helsingin HO toteaa, että oikeusapua tarvitseva kuluttaja tai muu taho ei yleensä pysty arvioimaan valitsemansa palvelun laatua. Hovioikeuden mielestä ei lupalaki-

mieslain tavoitteet huomioon ottaen ole perusteltua, että lupalakimiehiin voidaan kohdistaa vain jälkikäteistä valvontaa mutta asianajajat ovat laajan valvonnan alaisia muutenkin.

Hovioikeus puoltaa lupalakimieslain täydentämistä siten, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta saisi joka tapauksessa keinot valvoa vastuuvakuutusten ottamista ja ylläpitämistä.

Itä-Suomen HO kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

Rovaniemen HO toteaa, että ammattimaisesti toimintaa harjoittavalla on velvollisuus ottaa ja ylläpitää vastuuvakuutus, jonka noudattamiseen oikeudenkäyntiavustajalle tulee säätää keinot.

Turun HO toteaa, että kuten muistiossa todetaan, lupalakimiehille ei ole asetettu erityisiä velvollisuuksia toimintansa järjestämiseen. Hovioikeus puoltaa ehdotusta siitä, että lautakunnalle annettaisiin työvälineet, jolla vastuuvakuutuksen ottamisen ja ylläpitämisen voisi tehokkaasti valvoa.

Vaasan HO puoltaa muistiossa esitettyä. Valvontaa ja sen toteutumisen tehokkuutta sekä lupalakimiehiltä edellytettävien toimintamallien kehittämisen tarvetta on perusteltua seurata jatkossa.

Helsingin käo kannattaa sitä, että lupalakimiesten valvonnan keinojen tulisi olla yhdenmukaiset asianajajien kanssa.

Oulun käo yhtyy OKA:n ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kantaan siitä, että valvonnan keinojen tulisi olla yhdenmukaiset asianajajien kanssa. Järjestelmään tulisi tehdä tätä koskeva uudistus, vaikka se merkitsisikin lupalakimiesjärjestelmän eräiden perusteiden uudelleen arviointia.

Pirkanmaan käo katsoo, että lain täydentäminen vastuuvakuutuksen ottamisen ja ylläpitämisen valvomiseksi on ehdottoman kannatettavaa. Mahdollisesti myös sen selkeyttäminen, mitä tarkoitetaan ammattimaisella oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävien harjoittamisella voisi olla paikallaan tai sen miettiminen, pitäisikö vakuutus olla kaikilla niillä, jotka hoitavat toisten asioita, sillä yksittäisessäkin jutussa voi aiheutua huomattavaa vahinkoa päämiehelle avustajan ammattitaidottomuuden vuoksi.

Pohjois-Karjalan käo kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

Päijät-Hämeen käo toteaa, että lupalakimiesten toimintaa ei ole lupajärjestelmällä organisoitu vastaavasti kuin asianajajien toimintaa. Lupalakimiehellä ei edellytetä vastaavaa ammatillista itsenäisyyttä kuin asianajajalta. Lupalakimies voi harjoittaa elinkeinotoimintaa ja tarjota oikeudellisia palveluja myös muutoinkin kuin lakiasiantoisuudessa. Lupalakimies voi olla työsuhhteessa yhtiöön, jossa vastuunalaisina ja/tai pääasiallisina toimijoina on henkilöitä, jotka eivät ole lupalakimiehiä. Lupalakimiehiä eivät nykyisin koske vastaavat toimiston järjestämistä koskevat säännökset kuin asianajajia. Lupalakimiesten osalta ei siten ole perusteltua ottaa käyttöön vastaavia toimistotarkastuksia kuin asianajajien osalta, ellei lupalakimiesten velvollisuuksia ja valvontaa olennaisesti muuteta nykyisestä.

Jatkossa olisi kuitenkin syytä harkita lain täydentämistä siten, että voitaisiin tehokkaasti valvoa velvollisuutta ottaa ja ylläpitää vastuuvakuutus (lupalakimieslain 8 §:n 2 mom.).

Satakunnan käo toteaa, että esitys on kannatettava.

Vantaan käo katsoo, että valvonnan tulee olla mahdollisimman kattava ja vastata laajuudeltaan asianajajien valvontaa. Suurempien toimijoiden toimistot on voitava tarkastaa. On harkittava, tuleeko erityisesti näiden suurempien toimijoiden kohdalla tiukentaa toimiston järjestämistä koskevia säännöksiä.

Helsingin HaO yhtyy tältä osin oikeusministeriön arviomuistiossa esitettyyn.

VKSV toteaa, että valvonnalle tulisi olla tehokkaat keinot. Kun OKA ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta perustellen katsovat tehokkaiden valvonnan keinojen edellyttävän mm. mahdollisuutta toimistotarkastusten tekemiseen, tulisi tällainen mahdollisuus olla.

Vastuuvakuutus on olennainen tällaisessa toiminnassa. Tiedossa on, että ongelmien kasaantuessa ammattitoiminnassa usein aletaan laistamaan kustannuksia aiheuttavien velvoitteiden täyttämiseksi. Valvonnalla tulisi olla keinot tarkistaa, että vakuutusvelvollisuus on täytetty. Sen laiminlyöminen voi olla myös merkki muista merkittävistä ongelmista lakimiesammatin harjoittamisessa.

Helsingin OAtston mielestä valvonnan keinojen tulisi olla samat kuin asianajajilla.

Kymenlaakson OAtsto kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Myös mm. toimistotarkastukset tulee mahdollistaa kuten asianajajillakin.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta toteaa, että ammattimaisesti oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan toimintaa harjoittavalla luvan saaneella oikeudenkäyntiavustajalla on velvollisuus ottaa ja ylläpitää vastuuvakuutus. Vastuuvakuutuksen vähimmäismäärästä tulisi säätää esimerkiksi asetuksella ja asettaa se samalle tasolle kuin Asianajajaliiton ohjeissa (200 000 euroa).

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla tulee olla mahdollisuus velvoittaa luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja esittämään todistus vakuutuksen ottamisesta ja sen voimassaolosta. Riittävän vastuuvakuutuksen ottamisen laiminlyönti voi johtaa jo nykyisellään luvan peruuttamiseen, mutta lautakunnalla ei ole keinoja vakuutuksen ottamisen valvontaan. Vakuutuksen voimassaolon ylläpitäminen tulisi myös täsmentää lupalakimiehen velvollisuudeksi.

Arvioitaessa hakijan sopivuutta lupalakimiehen tehtäviin on käytännössä otettu huomioon myös hakijan mahdollinen ylivelkaantuneisuus (esim. KKO:2016:94). Hakemuslomakkeessa hakija velvoitetaan ilmoittamaan sopivuuteen vaikuttavista tekijöistä, jollaisia voivat olla ylivelkaisuus ja ulosottoperinnässä olevat velat. On ilmennyt tapauksia, joissa luvan hakijalla on ollut jo lupaa hakiessaan ulosottoperinnässä jopa satojen tuhansien eurojen velkoja, joista hän ei ole lupaa hakiessaan ilmoittanut. Jossakin määrin ulosottomiehet ovat omasta aloitteestaan ilmoittaneet lupalakimiesten ulosottoveloista, mutta suurien ulosottovelkojen ilmitulo jää kuitenkin sattumanvaraiseksi.

Asianajajien osalta aiheesta ei ole laintasoisia säännöksiä. Asianajajaliitto tekee kuitenkin säännönmukaisesti tiedusteluja ulosottoviranomaisille asianajajien mahdollisista ulosottoperinnässä olevista veloista. Hallituksen esityksessä (HE 318/2010 vp, s. 20) kuitenkin todetaan lupalakimiesten valvonnasta yleisellä tasolla, että heihin ei kohdistu vastaavaa aktiivista valvontaa kuin asianajajiin. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta esittää vielä harkittavaksi, että sille säädettäisiin vastaava valvontamahdollisuus tiedustella ulosottoviranomaisilta, onko lupalakimiehellä ulosottoperinnässä huomattava määrä velkaa, esimerkiksi yli 20 000 euroa.

EK toteaa, että valvonnan keinoja ei myöskään ole tarpeen laajentaa ja muuttaa. Lupalakimiesten toimintaa ei ole tarvetta organisoida vastaavasti kuin asianajajien toimintaa. Lupalakimiehen tulee voida olla myös jatkossa työsuhteessa yhtiöön, jossa vastuunalaisina tai pääasiallisina toimijoina on henkilöitä, jotka eivät ole lupalakimiehiä. Lisäksi on todettava, että valvontaa hoitavan toimielimen tulee olla korostuneesti riippumaton. Asianajajayhdistyksen yhteydessä toimiva valvontalautakunta ei ole tällainen elin, joka voisi valvoa kaikkia oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia.

Keskuskauppakamari pitää kannatettavana sitä, että vastuuvakuuttamisvelvollisuutta voitaisiin valvoa tehokkaammin.

Luottomiehet ja Perimistoimistojen Liitto kannattavat sitä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla olisi käytössä laajemmat valvontakeinot. Valvontakeinojen ei kuitenkaan tule olla välttämättä niin laajat kuin, mitä asianajajaliitolla on tällä hetkellä, erityisesti toimistotarkastuksen osalta. Lupalakimies voi harjoittaa lupaan liittyvän toiminnan lisäksi myös muuta ammattitoimintaa tai harjoittaa ammattiaan yksityisessä yrityksessä, ilman että pääsääntöisesti hoitaa oikeudenkäyntejä toimeksiannosta. Mikäli oikeudenkäyntiavustajalautakunnan oikeuksia laajennetaan koskemaan myös toimistotarkastuksia, tulee tällaista tarkastusta koskevat valtuudet olla tarkasta rajattu, jotta tarkastuksella ei haitata lupalakimiehen tai tämän työnantajan muuta tavanomaista työtä. Ensisijaisesti valvontakeinojen laajentaminen tulisi Luottomiesten ja Perimistoimistojen Liiton mielestä tapahtua laajempien tietojenantovelvollisuuksien kautta.

SAK kannattaa ehdotusta pitäytyä nykyisissä säännöksissä, koska lupalakimiesten toimintaan kuuluu usein muitakin kuin luvan edellyttämiä työtehtäviä eikä valvonta voi kohdistua kaikkeen lupalakimiesten toimintaan.

Asianajajaliitto kannattaa arviomuistiossa esitettyä, että lupalakimiehiltä edellytettäisiin vastuuvakuutusta ja sitä voitaisiin myös tehokkaasti valvoa. Asianajajaliitto katsoo, että myös lupalakimiesten toimistoihin tulisi voida suorittaa toimistotarkastuksia.

Valvontalautakunnalla on voimassa olevan lain mukaan oikeus määrätä kurinpidollinen seuraamus ammattimaisesti oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviä harjoittavalle luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle, mikäli tällä ei ole vastuuvakuutusta. Käytännössä tällainen ratkaisu edellyttäisi esimerkiksi vahinkoa kärsineen asiakkaan kantelua valvontalautakunnalle, koska voimassa olevan lain mukaan valvontalautakunta tai oikeudenkäyntiavustajalautakunta eivät voi määrätä luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan toimistoa tarkastettavaksi.

Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toimistojen tarkastamisoikeudelle on myös muita perusteita. Valvontalautakunnassa käsitellyissä asioissa on tullut useita kertoja esille se, että luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan laissa säädettyjen velvollisuuksien rikkominen on johtunut siitä, että luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan edustama toimisto on ollut puutteellisesti tai epäasianmukaisesti järjestetty. Toimistosta on esimerkiksi saattanut puuttua kokonaan asiakashallintajärjestelmä, jolloin esteellisyytarkistuksia ei ole voitu tehdä asianmukaisella tavalla. Laissa säädettyjen velvollisuuksien noudattamisen tehokas valvonta edellyttää sitä, että myös luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien edustamia toimistoja voidaan tarkastaa. Ongelmallista on kuitenkin se, että toisin kuin asianajajien osalta, on vaikea arvioida, kuka nämä tarkastukset suorittaisi. Valvontalautakunnalle tällainen tehtävä ei sovellu.

Lakimiesliitto kannatta lain täydentämistä siten, että velvollisuutta ottaa ja ylläpitää vastuuvakuutus voitaisiin valvoa tehokkaammin. Vastuuvakuutusvelvollisuuden täyttämisen ei edellytä, että luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on henkilökohtaisesti ottanut mainitun vakuutuksen. Riittävää on riittävän vakuutuksen voimassaolo vahinkojen varalta. Siten vakuutus voi esimerkiksi olla yhtiön tai työnantajan ottama. Kuten arviomuiستiossakin todetaan, voi luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja olla työsuhteessa yhtiöön, jossa vastuunalaisina toimijoina on henkilöitä, jotka eivät ole lupalakimiehiä, taikka edes lakimiehiä. Käytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on ollut työsuhteessa tällaiseen yritykseen, ja jossa yhtiö ei ole huolehtinut oikeudenkäyntiavustajien vakuuttamisesta riittävällä varallisuusvastuuvakuutuksella. On syntynyt epäselvyyttä siitä, kenen vastuulla vakuutuksen ottaminen ja ylläpitäminen viime kädessä on, ja kuka vastaa vakuutusvelvollisuuden laiminlyömisestä johtuvista seurauksista mahdollisen vahingon sattuessa. Lähtökohtaisesti toiminnan riittävän vakuuttamisen tulee kuulua työnantajan – ei työsuhteessa toimivan työntekijän – velvoitteisiin. Luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan ollessa työsuhteessa yhtiöön, jonka toimintaan liittyy oikeudenkäyntiasioiden hoitamista, pitäisi työnantajalta siten voida edellyttää riittävän vastuuvakuutuksen hankkimista ja ylläpitämistä. Työnantajan velvollisuutta vakuuttaa palveluksessaan olevat luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat tulisi täsmentää lainsäädännössä.

SPAY yhtyy muistiossa esitettyyn näkemykseen. Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toimintaa on tarkoituksella järjestetty eri tavoin kuin asianajajien toimintaa eikä heiltä edellytetä vastaavaa ammatillista itsenäisyyttä kuin asianajajilta. Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja voi toimia sellaisissa yhtiöissä, joiden vastuunalaisina ja/tai pääasiallisina toimijoina on tahoja, jotka eivät ole luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia. Esimerkiksi SPAY:n piirissä toimivat luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat toimivat yrityksissä, joissa vastuunalaisina ja/tai pääasiallisina toimijoina on luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien lisäksi esim. auktorisoituja patenttiasiamiehiä, tavaramerkkiasiamiehiä ja mallioikeusasiamiehiä. Näin ollen SPAY ei katso, että olisi perusteltua ottaa käyttöön vastaavia toimistotarkastuksia kuin asianajajien osalta. SPAY:n yleisten toimeksiantoehdojen mukaan edellytetään, että sen jäsenenä olevalla asiamiehellä on vastuuvakuutus.

Tuomariliitto pitää perusteltuna harkita lain täydentämistä siten, että voitaisiin tehokkaasti valvoa velvollisuutta ottaa ja ylläpitää vastuuvakuutus.

Suomen Yrittäjät toteaa, ettei ole tarpeen laajentaa valvonnan keinoja samanlaisiksi kuin asianajajilla. Ongelmaksi voi muodostua esimerkiksi tilanteet, joissa toimiston yksi juristi on lupalakimies ja toinen ei ole. Tällöin juristit eivät olisi tasavertaisessa asemassa, koska toiseen voi kohdistua valvontaa ja toiseen ei.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan.

Auktorisoidut Lakimiehet toteaa, että vakuuttamisvelvollisuuden noudattamista voidaan valvoa helposti esimerkiksi siten, että valvontamaksun maksamisen yhteydessä ilmoitettaisiin vastuuvakuutustunnus, jonka voimassaoloa valvottaisiin koneellisesti.

Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat voivat harjoittaa muutakin oikeudelliseksi luonnehdittavaa ammattitoimintaa kuin asianajoa eikä valvontalautakunnalle ole perusteltua säilyttää kaikkien ammattien valvontaa. Työskentelytavat ovat kehittyneet ja tilantarve on muuttunut. Tietovarastot ovat yleensä sähköisiä ja tapaamisiin on vuokrattavissa tiloja edullisesti lyhyelläkin varoitusaikalla. Tuomioistuimiinkin voidaan olla videoyhteydellä, mikä on mahdollista useimmilla älypuhelimilla. Toimistotilan tarve on vähentynyt. Toimistotarkastuksissa asianajajilta tarkastuksissa nykyisin selvitettäviä tietoja voidaan antaa pyynnöstä kirjallisesti. Valvonnan keinoja ei ole luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien kohdalla tarpeen laajentaa.

Nuoret Lakimiehet kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Nuoret Lakimiehet kannattaa myös lain selventämistä sen suhteen, kenellä on velvollisuus ottaa ja ylläpitää laissa mainittua vastuuvakuutusta ja miten sitä voidaan valvoa. Lähtökohtaisesti Nuoret Lakimiehet katsoo, että jollei ns. lupalakimies työllistä itse itseään, vastuu vakuuttamisesta kuuluu lupalakimiehen työnantajalle.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos ei pidä valvontakeinojen laajentamista perusteltuna, lukuun ottamatta velvollisuutta vastuuvakuutuksen ottamiseen ja tämän velvollisuuden noudattamisen valvontaa. Lupalakimiehet toimivat hyvin vaihtelevissa olosuhteissa, eikä kaikilta voida edellyttää samantasoista toimistojärjestelyä kuin asianajajilta.

Dosentti Ervo toteaa, että vastuuvakuutuksen olemassaolo ja sen valvonta on minimivaatimus.

4 Tietojenantovelvollisuus

4.1 Tietojenantovelvollisuuden rikkominen valvonta-asiassa

Apulaisoikeuskansleri on esittänyt, että lupalakimieslain 15 §:n 3 momentissa säädetyn tietojenantovelvollisuuden rikkominen rinnastettaisiin lain kurinpidollista seuraamusta koskevassa 13 §:ssä lain 8 §:ssä säädettyjen velvollisuuksien rikkomiseen. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on yhtynyt lisäkirjelmässään tähän esitykseen. Myös arviomuistiossa on katsottu, että lupalakimiehien tietojenanto- ja selvitysvelvollisuuden laiminlyönnistä johtuvista seuraamuksista valvontamenettelyssä voidaan pitää perusteltuna säättää vastaavasti kuin asianajajien osalta.

Esitystä kannattavat **SM, TEM, EOAK, OKV/OKA, Korkein hallinto-oikeus, Helsingin HO, Itä-Suomen HO, Rovaniemen HO, Turun HO, Vaasan HO, Helsingin käo, Oulun käo, Pirkanmaan käo, Pohjois-Karjalan käo, Päijät-Hämeen käräjäoikeus, Vantaan käo, Helsingin HaO, Hämeenlinnan HaO, VKSV, Helsingin OAtsto, Kymenlaakson OAtsto, oikeudenkäyntiavustajalautakunta, Julkiset oikeusavustajat ry, Keskuskauppakamari, Luottomiehet, SAK, SPAY, Perimistöimistöjen Liitto, Asianajajaliitto, Lakimiesliitto, Tuomariliitto, Nuoret Lakimiehet, Auktorisoidut Lakimiehet ja Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos.**

Esitettyä eivät kannata **EK, Suomen Yrittäjät ja Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry.**

EOAK kannattaa tietojenantovelvollisuuden rikkomisen sanktiointia. EOAK kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että sanktoidut velvollisuudet osallistua omaa toimintaa koskevien moitteiden tai epäilysten selvittämiseen voivat johtaa itseksiminointisuojaan kannalta ongelmallisiin tilanteisiin.

TEM kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Tietojenantovelvollisuuden tehokas toteuttaminen edellyttää, että velvollisuuden laiminlyönti on sanktioitu. Sanktion määräävästä tahosta ks. vastaus 4.1 (lausuntotiivistelmän kohta 5.1).

Korkein hallinto-oikeus yhtyy arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että lupalakimiehen kieltäytyminen antamasta valvonta- tai oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle tietoja asiastaan on omiaan vaarantamaan valvonnan tehokkuuden ja osaltaan

osoittamaan lupalakimiehen ilmeistä sopimattomuutta tehtävään. Mikäli oikeuskäytännön perusteella lupalakimiehen passiivisuutta valvonta-asiassa ei voida ottaa luvan peruuttamisen edellytyksiä harkittaessa huomioon, sen sallimisesta tulisi säätää laissa. Lupalakimiesten luvan peruuttamisen edellytykset tulisi täten saattaa asiallisesti vastaamaan asianajajien luvan peruuttamisen edellytyksiä.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta toteaa, että lupalakimiehen tietojenanto- ja selvitysvelvollisuus tulee selkeästi säätää lain 8 §:ssä velvollisuudeksi ja sen laiminlyöminen tulee voida johtaa kurinpidollisiin seuraamuksiin.

SAK pitää perusteltuna säätää lupalakimiesten tietojenanto- ja selvitysvelvollisuuden laiminlyönnistä johtuvista seuraamuksista valvontamenettelyssä vastaavasti kuin asianajajien osalta. Lisäksi SAK toteaa, että sen sijaan tapaohjeita tulkitsemalla ei voida laajentaa lupalakimiesten velvollisuuksia ja kurinpidollisten seuraamusten soveltamisalaa.

Asianajajaliitto toteaa, että valvontalautakunta on havainnut, että joissakin tapauksissa luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ovat jättäneet vastaamatta valvontalautakunnan yksilöityihin selvityspyyntöihin avoimesti ja totuudenmukaisesti. Vastauspyyntöihin ei ole vastattu lainkaan, esitettyihin kysymyksiin on vastattu vain osittain tai ”asian vierestä”, jolloin valvontalautakunta ratkaisee asian kantelijan tai ilmoituksen tekijän esittämän selvityksen perusteella. Tehokas valvonta edellyttää sitä, että luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain 15 §:n 3 momentissa säädetyn tiedonantovelvollisuuden rikkominen rinnastetaan lain 13 §:ssä lain 8 §:ssä säädettyjen velvollisuuksien rikkomiseen ja luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle voidaan valvontalautakunnassa ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa määrätä kurinpidollinen seuraamus tietojenanto- ja selvitysvelvollisuuden laiminlyönnistä.

Auktorisoidut Lakimiehet kannattaa ehdotettua muutosta. Yhdistys kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että asianajajien noudatettava hyvä asianajajatapa ei välttämättä ole täysin sama kuin oikeudenkäyntiavustajien noudatettava hyvä asianajotapa. Edellistä määrittävät Asianajajaliiton monet toimielimet ja se koskee muutakin kuin sitä, mitä luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien kohdalla valvotaan.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos katsoo, että tämä pitäisi ehdottomasti sanktioida. Kyseessä lienee sääntelyyn vahingossa jäänyt aukko. Valvonnan tehokkaan ja uskottavan järjestämisen kannalta on ehdottoman välttämätöntä, että valvontalautakunnalla on keinot saada päätöksentekoa varten kaikki saatavilla oleva informaatio. Nykyinen sääntely saattaa valvontalautakunnan toimiston valmistelutyön suorastaan naurunalaiseksi, jos lupalakimies ottaa sellaisen asenteen, ettei tietoja ja lausuntoa anna.

EK toteaa, että lupalakimiesten ja asianajajien toimintaa säännellään eri tavalla ja näiden eri lakimiestehtävien välillä on useita eroavaisuuksia niin työn järjestämisen kuin taustaorganisaation ja työsuhteen yksityiskohtien osalta. Sanktioimisen ulottaminen koskemaan lupalakimiehiä vastaavalla tavalla kuin asianajajia ei ole käytännön kaikissa tilanteissa ongelmaton asia eikä siksi kannatettava asia. EK katsoo, että nykytilan säilyttäminen on parempi vaihtoehto kuin sanktioiden ulottaminen myös lupalakimiehiin.

Suomen Yrittäjät pitää perusteltuna, että tältä osin nykytila säilytetään.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan.

Dosentti Ervo toteaa, että valvontamenettelyyn mukautumisesta ja totuudenmukaisesta tietojenantamisvelvollisuudesta säädettyä on pidettävä mielessä itsekriminointisuoja ja sen sisältämä kieltö aktiiviseen toimimisvelvollisuuteen syyllisyytensä selvittämiseksi. Missään tapauksessa tällaisen velvollisuuden alaisena annettuja tietoja ei saa käyttää näyttönä ao. henkilöä vastaan myöhemmin seuraavassa rikosprosessissa.

4.2 Tietojenanto oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on esittänyt, että sanktioitu velvoite tulisi säätää niiden tietojen ja selvitysten osalta, jotka oikeudenkäyntiavustajalautakunta pyytää lupahakemuksen ja valvonta-asioiden yhteydessä, samoin kuin niissä luvan peruuttamista koskevissa asioissa, joissa kyse on siitä, täyttääkö avustaja enää säädettyjä luvan myöntämisen edellytyksiä. Tähän ovat yhtyneet myös OKA ja apulaisoikeuskansleri. Myös arviomuistiossa on pidetty perusteltuna säätää velvollisuudesta antaa tietoja ja selvityksiä oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle ja tämän velvollisuuden laiminlyönnistä johtuvista seuraamuksista.

Lausunnonantajista tätä kannattavat **SM, TEM, EOAK, OKV/OKA, Korkein hallinto-oikeus, Helsingin HO, Itä-Suomen HO, Rovaniemen HO, Turun HO, Vaasan HO, Helsingin käo, Oulun käo, Pirkanmaan käo, Päijät-Hämeen käo, Satakunnan käo, Vantaan käo, Helsingin HaO, VKSV, Helsingin OAtsto, Kymenlaakson OAtsto, oikeudenkäyntiavustajalautakunta, Julkiset oikeusavustajat ry, Keskuskauppa-kamari, Luottomiehet, SAK, Asianajajaliitto, Lakimiesliitto, SPAY, Tuomariliitto,**

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry, Auktorisoidut Lakimiehet, Nuoret Lakimiehet ja Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos.

SM toteaa, että tietojenantovelvollisuuden laiminlyöntiin tulisi liittyä yksiselitteinen seuraamusjärjestelmä mahdollisine luvanperuuttamisineen. Seuraamusta ei voida pitää ammatinharjoittamisen vapauden kannalta liian ankarana, koska lupalakimieheksi ryhtyessä on mahdollisuus tehdä normaali harkinta ammatinharjoittamiseen liittyvistä taloudellisista riskeistä.

Vaasan HO toteaa lisäksi, että tehokas valvonta ja siten järjestelmän laadun ylläpitäminen puoltavat lupalakimiehille säädettävää tietojenantovelvollisuutta.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta korostaa, että edellä kohdassa 3.1 kerrottu velvollisuus tulee säätää erikseen koskemaan myös tietojenantoa oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle hakemus- ja valvonta-asioissa kuin myös lautakunnan viran puolesta vireille saattamisissa luvan peruuttamisasioissa.

EOAK viittaa siihen, mitä lausunnon kohdassa 3.1 (lausuntotiivistelmän kohta 4.1) on todennut.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että tulee olla velvollisuus antaa kaikki mahdolliset tiedot.

Luottomiehet ja **Perimistöimistöjen Liitto** kannattavat, että tietojenantovelvoite on sanktioitu sekä hakemusvaiheessa että valvonta-asioiden yhteydessä.

EK ei kannata ehdotusta. Perustelut osin kuin edellä (lausuntotiivistelmän kohta 4.1) ja myös siinä valossa, että kenelläkään ei tule olla velvollisuutta myötävaikuttaa oman syyllisyytensä selvittämiseen.

Suomen Yrittäjät katsoo, että valvonta-asioiden selvitystilanteessa kenenkään ei tulisi edesauttaa oman syyllisyytensä selvittämistä.

Dosentti Ervo viittaa edelliseen lausunnon kohtaan 3.1 (lausuntotiivistelmän kohta 4.1). Sama ongelma tässä. Lausunnon ilmaisu "valvonta ei voi toteutua, jos avustaja ei avoimesti ja totuudenmukaisesti vastaa esitettyihin moitteisiin" on itsekriminointisuojan näkökulmasta riskaabeli.

5 Valvonta-asian käsitteleminen oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa

5.1 Luopuminen valvonta-asioiden käsittelystä oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on ehdottanut lisäkirjelmässään arvioitavaksi, voidaanko valvonta-asioiden kaksinkertaisesta käsittelystä luopua ja kaikki lupalakimiehiä koskevat valvonta-asiat käsitellä ja ratkaista valvontalautakunnassa. Mikäli valvonta-asioiden käsittely siirrettäisiin kokonaisuudessaan valvontalautakuntaan, samassa yhteydessä tulisi arvioida uudelleen valvontalautakunnan kokoonpano. Arviomuistiossa on päädytty siihen, ettei järjestelmän purkamista voida pitää perusteltuna.

Lausunnot, joissa puolletaan kaksinkertaisen lautakuntakäsittelyn purkamista

Oulun käo katsoo, että kaksinkertaisesta käsittelystä tulisi luopua oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esittämällä tavalla, mikäli se on lainsäädännölliset näkökohdat huomioon ottaen mahdollista.

Pirkanmaan käo toteaa, että valvonta-asian kaksinkertainen käsitteleminen vaikuttaa turhalta ja aikaa vievältä. Samanlainen valta peruuttaa lupa kurinpidollisista syistä on jo nyt valvontalautakunnalla asianajajien erottamisen suhteen, aiheuttaen vielä kolmen vuoden karenssin myös lupalakimieheksi. Valvonta-asian käsittely hoituu tarkoituksenmukaisemmin valvontalautakunnassa eikä käsittely siellä vaarantaisi perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia niin kuin se ei vaarannu asianajajien kohdallakaan.

Mikäli siirtoa ei pidetä tarkoituksenmukaisena, olisiko paikallaan kuitenkin miettiä nyt kovin raskasta menettelyä jollakin uudella tavalla? Kaksi täysimittaista ja saman sisältöistä käsittelyä omine lausuntopyyntöineen ja lausuntokierroksineen ja kuulemistilaisuuksineen on varsin erilainen menettely kuin asianajajilla oleva yhden lautakunnan käsittelyn taktiikka. Ja varmasti lähes kaikista valitetaan myös hovioikeuteen, joten

siellä on vielä kolmas täysimittainen kierros. Voi vain kuvitella, miten aktiivisesti kantelija haluaa enää olla mukana kolmannella kierroksella.

Satakunnan käo toteaa, että esitystä tulisi vakavasti harkita; kahdessa instanssissa käsittely ei ole tarkoituksenmukaista.

Vantaan käo katsoo, että kahdenkertainen käsittely on työläs ja aikaa vievä. Yksinkertaistaminen ja nopeuttaminen on tärkeää ja toteuttamistapaa on tarpeen jatkovalmistella.

Helsingin HaO toteaa, että kurinpitomenettelyn keskeisenä tarkoituksena on suojella kuluttajaa ja varmistaa oikeudenkäyntipalvelujen laatu. Pitkittyvät kaksinkertaiset käsittelyt eivät toteuta tätä tarkoitusta parhaalla mahdollisella tavalla. Mahdollisuudet menettelyn keventämiseen on syytä selvittää jatkovalmistelussa.

Helsingin OAtsto katsoo, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esitys kaksinkertaisesta käsittelystä luopumisesta ja siten käsittelyajan lyhentämisestä vaikuttaa kannatettavalta.

Kymenlaakson OAtsto toteaa, että kaksinkertaisesta käsittelystä tulee luopua. Ei ole järkevää, että samaa asiaa käsitellään kahdessa eri lautakunnassa.

Luottomiehet kannattaa sinänsä ajatusta valvonta-asioiden kaksipuolaisesta käsittelystä luopumisesta. Siirtymällä yksivaiheiseen käsittelyyn nopeuttaa asioiden käsittelyä eikä luvansaaneiden valvonta-asioiden kohteiden oikeusturvan pitäisi heikentyä, koska ratkaisuihin on edelleen valitusmahdollisuus Helsingin hovioikeuteen. Valvontalautakunta voisi antaa oman suosituksensa ennen ratkaisun antamista.

SAK kannattaa ehdotusta.

Perimistöimistöjen Liitto kannattaa ajatusta valvonta-asioiden kaksipuolaisesta käsittelystä luopumisesta. Siirtymällä yksivaiheiseen käsittelyyn nopeutetaan asioiden käsittelyä eikä henkilöiden oikeusturvan pitäisi heikentyä, koska ratkaisuihin on edelleen valitusmahdollisuus Helsingin hovioikeuteen.

Tuomariliitto katsoo, että kaksinkertaisen lautakuntakäsittelyn purkamista tulisi selvittää. Tuomariliiton käsityksen mukaan selvitystyössä tulisi ennakkoluulottomasti ottaa tarkasteltavaksi myös se vaihtoehto, että valvonta-asiat uskottaisiin kaikilta osin nimenomaan oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle ja että valvontalautakunnan toimivaltuudet lupalakimiesten suhteen purettaisiin.

Dosentti Ervo toteaa, että ehdotus on hyväksyttävissä, koska tuomioistuimeen pääsy joka tapauksessa toteutuu EIS 6 artiklan vaatimalla tavalla. Näin ollen kaksinkertainen lautakuntamenettely voidaan purkaa. Kuulostaa omituiselta, että valvontalautakunnan tulisi kuulla oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa ratkaisuesityksestään ennen asian päättämistä. Ei tunnu prosessioikeudellisesti toimivalta ratkaisulta. Mitä tämä tarkoittaisi? Miten se toteutettaisiin? Olisiko kuuleminen tavalla tai toisella (ainakin käytännössä sitova)? Miten tällainen kuuleminen suhtautuu instanssijärjestykseen? Entä, miten asianajo ja oikeus tulla kuulluksi järjestetään kuultavan lautakunnan edessä? Muutoin on riski, että kuultava lautakunta ratkaisee jotakin, josta on prosessattu toisaalla (valvontalautakunnassa), mutta josta ei kuulemismenettelyssä tietenkään ole lainkaan prosessattu oikeudenkäyntiavustajalautakunnan edessä. Tämä ehdotus on täysi susi. Valittakoon jompi kumpi lautakunnissa, mutta ei tarta pä tarta. Olen ehdotuksen kanssa samaa mieltä siitä, että on johdonmukaista, että luvan päättämisestä ja peruuttamisesta päättää sama lautakunta. Eikö näin ollen olisi syytä hoitaa asia kokonaisuudessaan oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa suoraan? Silloin ei syntyisi ongelmaa julkisen vallan käytöstäkään.

Lausunnot, joissa ei puolleta järjestelmän purkamista oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esittämällä tavalla tai esitetään asiasta muita huomioita

TEM toteaa, että merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle, eikä valvontalautakunta ole viranomainen. Vaikka asioiden kaksinkertainen käsittely (sekä valvonta- että oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa) ei olekaan tarkoituksenmukaista, jo pelkästään perustuslaillisista syistä ainakaan sanktiointia koskevia asioita ei voida jättää valvontalautakunnan päätettäviksi. Ei myöskään voida pitää asianmukaisena, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan myöntämän luvan peruuttamisesta päättäisi valvontalautakunta.

EOAK toteaa, että nykyisen lain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä on todettu, että kun kyse on elinkeinoluvan kurinpidollisesta peruuttamisesta ja seuraamusmaksun määräämisestä tullaan "ainakin lähelle merkittävää julkisen vallan käyttöä", jota voidaan perustuslain 124 §:n mukaan uskoa vain viranomaiselle (HE 318/2010 vp s. 19).

EOAK on edellä mainitun hallituksen esityksen johdosta lakivaliokunnalle 26.1.2011 antamassani lausunnossa (Dnro 238/5/11) pitänyt perustuslain 124 §:n johdosta perusteltuna ja välttämättömänä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta olisi hallintoviranomainen, kun taas valvontalautakuntaa olisi pidettävä osana välillistä julkishallintoa.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa on jäsenenä yksi tuomari hovioikeuksista, yksi tuomari hallinto-oikeuksista tai erityistuomioistuimista, yksi tuomari käräjäoikeuksista, yksi luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja sekä yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Asianajajaliiton yhteydessä toimivaan valvontalautakuntaan kuuluvat puheenjohtaja ja yksitoista muuta jäsentä sekä heidän kunkin henkilökohtaiset varajäsenensä. Puheenjohtajan ja hänen varajäsenensä sekä kuuden muun jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajia. Kolmen jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkimuksen kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneita henkilöitä, jotka ovat perehtyneitä asianajotoimintaan sekä lisäksi tuomarin tehtäviin taikka oikeustieteen yliopistolliseen koulutukseen ja tutkimukseen. Kahden jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annettussa laissa tarkoitettuja luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia.

Perustuslain 124 §:n johdosta EOAK pitää edelleen perusteltuna sitä nykyisen lain säätämisen yhteydessä tehtyä valintaa, että nyt kysymyksessä olevat ratkaisut tehdään oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa, joka on hallintoviranomainen. Se, että esitys luvan peruuttamiseksi ja seuraamusmaksun määrittämiseksi tulee valvontalautakunnalta, joka ei ole viranomainen, ei ole ongelmallista perustuslain kannalta. Tilanne olisi kuitenkin toinen, mikäli päätösvalta siirrettäisiin oikeudenkäyntiavustajalautakunnalta kokonaan valvontalautakunnalle.

OKV/OKA toteaa, että tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat puoltavat kaksinkertaisesta lautakuntakäsittelystä luopumista. Käsittely pelkästään valvontalautakunnassa nopeuttaisi käsittelyä selvästi ja valvontalautakunnalla on myös käsittelyyn tarvittava asiantuntemus. Valvontalautakunta ei kuitenkaan ole viranomainen kuten oikeudenkäyntiavustajalautakunta on. Valvontalautakunnan jäsenet toimivat kuitenkin tuomarin vastuulla.

Lupalakimiesjärjestelmän myötä valvontalautakunta käyttää jo nyt elinkeinotoiminnan harjoittamisen kannalta merkittävää valtaa, kun sen päätöksestä erottaa asianajaja liiton jäsenyydestä seuraa, että asianajaja ei voi kolmeen vuoteen saada oikeudenkäyntiavustajan lupaa toimiakseen lupalakimiehenä.

Kaksinkertaisen lautakuntakäsittelyn poistamiseen liittyviä perustuslaillisia näkökohtia olisi arvioitava tarkemmin erityisesti merkittävän julkisen vallan käytön ja perustuslain 124 §:n kannalta, mikäli ehdotus saa kannatusta. Yhdistymisvapauden kannalta olisi

arvioitava sitä, voidaanko asianajajayhdistykseen kuulumattomien lupalakimiesten luvan menettämistä päättää asianajajayhdistyksen yhteydessä toimivassa valvontalautakunnassa.

Korkein hallinto-oikeus pitää valvonta-asioissa tehtävän täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun viivästyminen merkittävänä puutteena. Molemmissa lautakunnissa käsiteltäväksi säädetty valvonta-asiat ovat lähtökohtaisesti juuri niitä asioita, joita koskevien päätösten tehokas täytäntöönpano olisi asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten toteutumisen kannalta tärkeintä. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan aloite kaksinkertaisesta lautakuntakäsittelystä luopumisesta on lähtökohtaisesti kannatettava.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan aloite ei perustu siihen luonnollisempana pidettävään lähtökohtaan, että lautakunta itse käsitelisi ja ratkaisisi kaikki lupalakimiehiä koskevat valvonta-asiat, vaan siihen, että kaikki lupalakimiehiä koskevat valvonta-asiat käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin valvontalautakunnassa, mahdollisesti siten, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta antaisi osassa asioista valvontalautakunnalle lausunnon.

Asianajajaliiton yhteydessä toimiva valvontalautakunta hoitaa Suomen perustuslain 124 §:ssä säädettyä julkista hallintotehtävää. Vaikka asianajaja altistaakin itsensä automaattisesti lautakunnan valvonnan alaisuuteen liittoon kuulumalla, voidaan valvontalautakuntaa luonnehtia asianajajien osalta itsesääntelyelimeksi. Kun otetaan huomioon, ettei lupalakimiehillä ole organisatorista yhteyttä asianajajaliittoon, lupalakimiehiä koskevan valvonnan antamista merkittävimpäänkin seuraamusten osalta tällaiselle viranomaista vain muistuttavalle elimelle on arvioitava Suomen perustuslain 124 §:n kannalta eri lähtökohdista kuin asianajajien osalta. Kun luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annettua lakia koskeva hallituksen esitys HE 318/2010 vp ei ole ollut perustuslakivaliokunnan lausuttavana, korkein hallinto-oikeus ei kuitenkaan vastusta kysymyksen perusteellista selvittämistä asian mahdollisessa jatkovalmistelussa.

Rovaniemen HO pitää arviomuistiossa esitettyä kannanottoa perusteltuna.

Vaasan HO toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan lausunnossa ja lisäkirjelmässään esiin tuoduilla perusteilla kaksinkertaista käsittelyä ei ole sinänsä pidettävä tarkoituksenmukaisena. Arviomuistiossa esitetyt perustuslailliset syyt kuitenkin puoltavat kaksinkertaista lautakuntakäsittelyä ankarampien kurinpidollisten seuraamusten osalta.

Helsingin käo toteaa, että tällä hetkellä käytännössä ongelmia aiheuttaa se, että asioiden käsittely kestää liian kauan.

Päijät-Hämeen käo katsoo, että nykyistä lupa- ja valvontajärjestelmää voidaan puoltaa sillä, että on johdonmukaista, että luvan peruuttamisesta päättää sama taho kuin luvan myöntämisestä. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta päättää luvan peruuttamisesta myös silloin, kun lupa peruutetaan muun kuin kurinpidollisen seuraamuksen perusteella. Kaksinkertaista lautakuntakäsittelyä ankarimpien kurinpidollisten seuraamusten osalta puoltavat myös perustuslailliset syyt eikä järjestelmän purkamista siten voida pitää perusteltuna.

Hämeenlinnan HaO toteaa, että kaksinkertainen lautakuntakäsittely seuraamusmaksun määräämisen ja luvan peruuttamisen osalta on erityisesti lupalakimiehen oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen perusteltua. Näin ollen nykyinen menettely on syytä säilyttää.

VKSV toteaa, että ei ole tarkoituksenmukaista, että samaa asiaa käsitellään kahdessa eri lautakunnassa. Perustuslaillisten syiden vuoksi esitettyä muutosta ei kuitenkaan ainakaan esitetysti liene syytä tehdä.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta toteaa, että arviomuistiossa esitetyt näkökohdat ovat perusteltuja. Jotta kaksinkertaisen lautakuntamenettelyn yhteenlaskettuja käsittelyaikoja saataisiin kuitenkin joissakin tapauksissa lyhennettyä, yhtenä vaihtoehtona voitaisiin ajatella, että valvontalautakunnan kuulemiset voitaisiin videoida oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa varten. Näin voitaisiin välttää kaksinkertainen suullinen käsittely, jos lautakunta tai asianomainen ei pidä sitä tarpeellisena. Asianomaisella tulee kuitenkin aina olla mahdollisuus suullisessa käsittelyssä esittää näkemyksensä valvontalautakunnan ratkaisuesityksestä.

Julkiset oikeusavustajat ry yhtyy arviomuistion kantaan, eikä puolla oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esitystä asiassa. Kuten arviomuistiossa on todettu, järjestelmän purkamista ei voida pitää perusteltuna.

Keskuskauppakamari toteaa, että kahdenkertainen käsittely on melko raskas ja pitkäkestoinen prosessi. Toisaalta nykyjärjestelmässä on tarkoituksenmukaista se, että sama instanssi päättää sekä luvan myöntämisestä että sen peruuttamisesta. Menettelyn keventämistä voisi olla kuitenkin aiheellista selvittää.

Asianajajaliitto toteaa, että Valvontalautakunta on tuonut jo aikaisemmin muun muassa valvontakertomuksessa 2016 esille, että luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevien kanteluiden käsittelyä ensin valvontalautakunnassa ja sen jälkeen oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa on lainsäädäntömuutoksen yhteydessä tarkasteltava erityisen kriittisesti. Kaksinkertainen lautakuntakäsittely on resurssien tuhlaamista ja pitkittää mahdollisine muutoksenhakuineen valvonta-asian vireilläoloa kohtuuttomasti

erityisesti luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien asiakkaiden näkökulmasta. Valvontalautakunnan havaintojen mukaan yksittäisissä tapauksissa asiakkaidensa oikeusturvalle vakavaa vahinkoa aiheuttanut luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on saanut jatkaa toimintaansa huomattavan kauan ennen kuin hänen lupansa on lainvoimaisesti peruutettu.

Mitä tulee siihen kysymykseen, onko seuraamusmaksujen määrääminen ja luvan peruuttaminen perustuslain 124 §:n mukaista merkittävän julkisen vallan käyttöä ja voidaan näiden seuraamusten määrääminen luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille uskoa valvontalautakunnan tehtäväksi, Asianajajaliitto toteaa, että lupalakimieslakia säädettyä Asianajajaliiton valvonnan perustuslainmukaisuutta on pohdittu siitä näkökulmasta, miten Asianajajaliiton valvonta on sovellettavissa liiton ulkopuolisiin lakimiehiin, luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin. Tältä osin on katsottu, että luvan myöntäminen ja valvontamenettelyssä seuraamusmaksun määrääminen tai luvan peruuttaminen ovat sellaista merkittävää julkisen vallan käyttämistä, jota ei voida uskoa (Asianajajaliiton ulkopuolisiin lakimiehiin kohdistuvana) Suomen Asianajajaliiton tehtäväksi.

Asianajajaliitto katsoo, että tätä tulkintaa olisi syytä pohtia uudelleen, etenkin mikäli katsotaan tarkoituksenmukaisemmaksi, että kaksinkertaisesta asian käsittelystä luovutaan, kuten oikeudenkäyntiavustajalautakunta on esittänyt ja perustellut esityksensä. Asianajajien osalta on tietysti selvää, että seuraamusmaksun määrääminen ja erottaminen kuuluvat ja niiden tuleekin kuulua Asianajajaliitolle ottaen huomioon asianajajakunnan riippumaton asema valtiovallasta. Tämä on todettu myös hallituksen esityksessä, kun asianajajien valvontamenettelyä uudistettiin vuonna 2004.

Asianajajaliitto ei vastusta oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esitystä siitä, että myös ankarammat seuraamukset luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille määrättäisiin valvontalautakunnassa. Valvontalautakunta käsittelee jo nyt luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevat vakavammat tapaukset kirjallisesta valmistelusta ratkaisuun asti. Valvontalautakunta järjestää täysistunnossaan suullisen käsittelyn luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan henkilökohtaista kuulemistä varten sekä laatii kirjallisen, perustellun seuraamusmaksua tai luvan peruuttamista koskevan esityksensä oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle. Tähän nähden seuraamusmaksujen määrääminen ja luvan peruuttaminen eivät toisi valvontalautakunnalle erityistä lisätyötä. Asianajajaliitto puoltaa myös lautakunnan esitystä siitä, että lautakuntaa kuultaisiin ennen seuraamusmaksun määräämistä tai luvan peruuttamista koskevaa ratkaisua. Päätöksiltä voitaisiin edellyttää lainvoimaisuutta ennen niiden voimaan astumista, jolloin ankarampia seuraamuksia koskevat ratkaisut tulisivat punnittavaksi viime kädessä muutoksenhakutuomioistuimissa. Oikeusturvan takeena myös OKA valvoo valvontalauta-

kunnan toimintaa, seuraa tiiviisti valvontalautakunnan ratkaisukäytäntöä ja voi harkintansa mukaan hakea muutosta luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskeviin ratkaisuihin.

Vaihtoehtoisesti Asianajajaliitto esittää, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien suullisesta kuulemisesta valvontalautakunnassa sekä kirjallisen esityksen tekemisestä lautakunnalle luovuttaisiin kokonaan. Mikäli valvontalautakunnan puheenjohtaja tai kantelua valmisteleva jaosto arvioisi, että asiassa tulisi harkittavaksi kurinpidollisena seuraamuksena seuraamusmaksun määrääminen tai luvan peruuttaminen, asia siirrettäisiin suoraan oikeudenkäyntiavustajalautakunnan käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi.

SPAY katsoo, ettei ole syytä muuttaa nykyistä järjestelmää. SPAY:n käsityksen mukaan ankarampien seuraamusten määrääminen tulee kuulua viranomaiselle ja tämän vuoksi oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla tulee olla toimivalta päättää oikeudenkäyntiavustajien seuraamusmaksusta ja luvan peruuttamisesta. Tätä käsitystä puoltavat perustuslailliset syyt eikä järjestelmän purkamista tältä osin voida pitää perusteltuna. Mahdollisten perustuslailliset vaikutukset tulisi joka tapauksessa arvioida ennen kuin järjestelmää muutettaisiin.

Lakimiesliitto yhtyy arviomuiston näkemykseen siitä, että on johdonmukaista, että luvan peruuttamisesta päättää sama taho kuin luvan myöntämisestä.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan.

Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy arviomuistioon eikä pidä nykyisen järjestelmän purkamista perusteltuna.

Nuoret Lakimiehet kannattaa arviomuistiossa esitettyä ja puoltaa nykyistä lupa- ja valvontajärjestelmää.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos pitää perusteltuna nykyistä sääntelyä ennen kaikkea siksi, että luvan peruttaminen ja luvan myöntäminen tulee kuulua samalle valvontaelimelle. Nykyinen sääntely johtaa kyllä saman asian kaksinkertaiseen käsittelyyn mutta järjestelmän selkeys on tässä merkittävämpi tekijä kuin kustannusnäkökohdat.

5.2 Tuomarin vastuulla toimiminen

OKA ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta ovat esittäneet, että myös oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten osalta tulisi säätää, että he toimivat valvonta-asioissa tuomarin vastuulla. Arviomuistiossa on todettu, ettei oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten vastuusta säätäminen ehdotetuvin tavoin näyttäisi muuttavan asiallisesti nykytilannetta. Ehdotuksen valossa ei siten ole selvää, mitä lisäarvoa tuomarin vastuusta säätäminen toisi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten vastuuseen valvonta-asioissa.

TEM katsoo, ettei liene tarvetta säätää oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten toimimisesta tuomarin vastuulla, kun heihin jo nykyisin sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta ja vahingonkorvausvastuuta koskevia säännöksiä.

EOAK toteaa, että arviomuistiossa on tuotu esiin, ettei oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ehdottama maininta ”tuomarin vastuulla toimimisesta” muuttaisi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten nykyistä rikos- tai siviilioikeudellista vastuuta.

Kyseistä ilmaisua käytetään lainsäädännössä kuitenkin suhteellisen usein erilaisia lautakuntia (sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta, työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta, tapaturma-asioden muutoksenhakulautakunta, puutavaran mittauslautakunta ym.) koskevissa säännöksissä. Vaikuttaa siltä, että ilmaisu on säännönmukaisesti otettu lakiin, kun on haluttu korostaa tietyn tehtävän riippumatonta ja itsenäistä luonnetta. Tässä yhteydessä ei ole välttämättä tarkemmin arvioitu sitä, onko ilmaisulla lautakunnan jäsenen oikeudellisen vastuun kannalta välitöntä lisäarvoa.

Asian jatkovalmistelussa olisi vielä EOAK:n mielestä syytä pohtia ja selvittää, mikä oikeudellinen merkitys sanotulla ilmaisulla on tai voi olla. Voisiko se vaikuttaa esimerkiksi sovellettaviin esteellisyysperusteisiin tai syyteoikeuden järjestelyyn?

Helsingin HO pitää perusteltuna, että myös oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

Vaasan HO toteaa, ettei sillä ole erityistä lausuttavaa tältä osin. Jatkovalmistelussa voitaneen kuitenkin selvittää, mikä vaikutus viittaussäännöksellä tuomioistuinkiin olisi säännöksen soveltamiseen.

Vantaan käo toteaa, että tuomarin vastuusta säätämiseksi ei liene perusteita, koska oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenet julkisen vallan käyttäjinä vastaavat jo nyt

toimistaan rikoslain ja vahingonkorvauslain virkamiesoikeudellisten säännösten mukaisesti eikä tuomarin vastuusta säättämisen ole selvitty tuovan jäsenten vastuuseen valvonta-asioissa lisäarvoa.

Pirkanmaan käo toteaa, että lautakunnan kaikki jäsenet ovat sivutoimisia. Jäsenenä ja varajäsenenä ovat myös yksityissektorilta olevat lupalakimiesten edustajat. Mikäli lautakunnan sivutoimisten jäsenten vastuu muodostuu sitä kautta, että he toimivat viranomaisessa, niin muutokselle ei liene tarvetta.

Oulun käo ja **Päijät-Hämeen käo** ja **Helsingin HaO** puoltavat arviomuistiossa esitettyä.

Hämeenlinnan HaO kannattaa säädösmuutosta, jonka mukaan oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenet toimisivat jatkossa valvonta-asioissa tuomarin vastuulla. Valvonta-asiassa on viime kädessä kysymys lupalakimiehen elinkeinon harjoittamiseen merkittävällä tavalla vaikuttavasta päätöksenteosta. Näiden asioiden merkitys ja laatu huomioon ottaen tuomarin statuksella toimiminen on perusteltua. Vertailun ja yhdenmukaisuuden vuoksi todettakoon, että vastaava status on myös muun muassa opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan jäsenillä.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta toteaa, että se on esittänyt lisäystä lakiin, jotta tuomarin vastuu olisi sen jäsenten osalta kirjattu lakiin vastaavasti kuin valvontalautakunnan jäsenten osalta. Lisäys ei ole oikeudenkäyntiavustajalautakunnan toiminnan kannalta ratkaiseva, mutta yhdenmukaistaisi vastuun lautakunnissa. Virkamiehen vastuu ja tuomarin vastuu eivät ole samansisältöisiä.

EK toteaa, ettei se myöskään näe, mitä lisäarvoa tuomarin vastuusta säättäminen toisi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten vastuuseen.

Julkiset oikeusavustajat ry ei katso tarpeelliseksi säätää erikseen siitä, että lautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

SAK lausuu, että vaikkakaan ehdotuksessa ei esitetä tuomarin vastuun säättämisestä oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten vastuusta valvonta-asioissa niin yhdenmukaisuussyistä tuomarin vastuun ulottaminen myös lupalakimiesten asioita käsittelevään elimeen saattaisi olla perusteltua. Emme näe OKA:n ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esityksessä huonoja puolia.

Asianajajaliitto toteaa, että lautakunnan jäsenten yhdenmukaisen aseman varmistamiseksi se kannattaa, että selvyiden vuoksi myös lautakunnan jäsenten toimimisesta tuomarin vastuulla säädettäisiin erikseen.

Lakimiesliitolla ei ole huomautettavaa arviomuistion loppupäätelmiin.

Luottomiehet ja **Perimistöimistöjen Liitto** toteavat, että mikäli ratkaisu siirtyy yksipolttaiseen menettelyyn, ne kannattavat, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenet toimivat jatkossa tuomarin vastuulla.

SPAY ei näe tarpeellisena säätää, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten tulisi toimia valvonta-asioissa tuomarin vastuulla, koska oikeudenkäyntiavustajalautakunta on valtion viranomaisen ja sen jäsenet toimivat tehtävää suorittaessaan virkavastuulla.

Tuomariliitto katsoo samoin kuin arviomuistiossa, ettei oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenen vastuusta valvonta-asioissa ole tarpeen erikseen säätää.

Suomen Yrittäjät kannattaa esitystä.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry toteaa, ettei tarvetta säätämiseen. Luotetaan jäsenten toimintaan.

Auktorisoidut Lakimiehet toteaa, että se yhtyy arviomuistioon tässä ja kannattaa ehdotettua muutosta.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos ei näe perusteita nykyisen sääntelyn muuttamiselle. Tuomareille on säädetty samat virkarikospykälät kuin muillekin virkamiehille. Esitetty lainmuutos ei vaikuttaisi sen paremmin rikosvastuuseen kuin vahingonkorvausvastuuseenkaan. Lain muuttaminen on siten täysin tarpeetonta.

Dosentti Ervo toteaa olevansa sinänsä samaa mieltä turhan ja päällekkäisen sääntelyn epäkohdista, mutta tuomarin vastuulla toimiminen selkeyttää sääntelyä ja tuo siihen lisää ponnekkautta. Se voi olla myös auktoriteettikysymys (joko hyvässä tai pahassa).

6 Lupahakemuksen hylkäämistä tai luvan peruuttamista koskevan asian käsittely

6.1 Muutoksenhakuasian käsittelyn säätämisestä kiireelliseksi

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on katsonut aloitteessaan, että asioissa, joissa oikeudenkäyntiavustajalautakunta hylkää lupahakemuksen tai se päättää peruuttaa avustajan luvan, muutoksenhakuasian käsitteleminen eri oikeusasteissa olisi perusteltua säätää kiireelliseksi. Arviomuistiossa ei ole nähty erityisiä syitä sille, miksi lupalakimiesten elinkeinolupaa koskevat valitusasiat tulisi säätää kiireellisiksi muista vastaavista valitusasioista poiketen. Ei ole myöskään nähtävissä perusteita sille, että lupalakimiehien osalta sääntely tältä osin eroaisi asianajajia koskevasta sääntelystä. Voimassa olevan lupalakimieslain 13 §:n 8 momentin mukaan oikeudenkäyntiavustajalautakunta voi määrätä luvan peruuttamista koskeva päätös noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta.

Muutoksenhakuasian käsittelyn säätämistä kiireelliseksi puoltavat **Helsingin käo, Kymenlaakson OAtsto, SAK, Asianajajaliitto, Suomen Yrittäjät ja Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry.**

Helsingin käo toteaa, että tällä hetkellä muutoksenhakuasioiden käsittely kestää liian kauan, mistä aiheutuu ongelmia käytännössä. **Kymenlaakson OAtsto** toteaa, että muutoksenhaun käsitteleminen kiireellisenä parantaisi osaltaan myös asiakkaiden oikeusturvaa. Ja **Suomen Yrittäjät** katsoo, että pitkä käsittelyprosessi voi vaikuttaa vahingollisesti lakimiehen elinkeinon.

Asianajajaliitto katsoo, että myös asianajajalakia voitaisiin muuttaa siten, että ainakin asianajajan erottamista koskeva asia voitaisiin käsitellä muutoksenhakuasteessa kiireellisenä. Esimerkiksi Asianajajaliiton hallituksen jäsenasiassa tekemää erottamispäätöstä ei voida määrätä noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta toisin kuin valvontalautakunnan ratkaisua. Esimerkiksi ylivelkaantumisen johdosta erotettu asianajaja voi jatkaa muutoksenhakuajana asiakkaidensa toimeksiantojen ja asiakasvareiden hoitamista, kunnes päätös on lainvoimainen.

Asian käsittelyn kiireellisyyttä puoltaa asianajajien ja lupalakimiesten osalta myös se, että erottamispäätöksen viipymisellä voi olla myös vaikutusta asianajajan ja lupalakimiehen hoitamiin oikeudenkäyntiasioihin. Olisi jo prosessiekonomisista syistä ja oikeudenkäynnin turvaamiseksi tärkeää saada mahdollisimman pian lainvoimainen ratkaisu siitä, voiko Asianajajaliitosta erotettu asianajaja tai lupalakimies, jonka lupa on peruutettu, jatkaa toimintaansa asiakkaansa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana.

Asianajajaliitto katsoo, että muutoksenhaun kiireelliseksi säätämisessä on huomioitava erityisesti ja ensisijaisesti asiakkaan oikeusturva. On huomattava, että koko lupalakimiesjärjestelmän säätämisen pääasiallisena tarkoituksena on ollut asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantaminen. Asiakkaan oikeusturva on elinkeinovapautta painavampi suojaava oikeushyvä. Luvan peruuttamiseen johtava lautakunta- ja tuomioistuinkäsittely voi kestää yli kaksi vuotta, jonka aikana avustaja ehtii hoitaa useita asiakkaita ja oikeudenkäyntejä. Pahimmillaan kysymys on hoitamatta jäävistä tai huonosti hoidetuista oikeudenkäynneistä, joilla on yksittäiselle asiakkaalle suuri intressi. Näissä aiheutettua mahdollista vahinkoa ei voi aina edes jälkikäteen korjata. Arviomuistiossa on painotettu elinkeinovapautta, joka ei edes vaarannu asian kiireellisestä käsittelystä.

Pirkanmaan käo toteaa, että moninkertainen käsittely lautakuntatasolla ja yli vuoden käsittelyaika hovioikeudessa sekä valitusluvan hakeminen korkeimmasta oikeudesta johtavat siihen, että luvan peruuttamista koskevat asiat lainvoimaistuvat hitaasti. Näin ollen luvan peruuttamisen ansainnut oikeudenkäyntiasiamies ja -avustaja saa toimia vielä vuosia luvan peruuttamisen jälkeen. Peruuttamistoimi kohdistuu silloin väärään ajankohtaan, kun se astuu voimaan vasta vuosien kuluttua virheelliseksi arvioituista toimista tai menettelystä.

Kynnys määrätä peruutus heti noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta on hyvin korkealla muun ohella siitä syystä, että ennakkoratkaisuja on vielä kovin vähän ja mikäli lakia nyt muutetaan, niin tulee jälleen uusia tulkintamahdollisuuksia. Riski valtion vahingonkorvausvelvollisuudesta on suuri, jos päätöstä on heti noudatettava ja hovioikeus aikanaan onkin asiasta toista mieltä.

Kaikkien tahojen etu olisi se, että lopullinen ratkaisu asiassa saataisiin joutuisammin kuin nykyisin.

Vantaan käo toteaa, että käsittelyn nopeuttaminen on tärkeää ja toteuttamistapaa on tarpeen jatkovalmistella. Mikäli muutoksenhakuasia säädetään kiireelliseksi, niin se tulee ulottaa koskemaan myös asianajajia.

VKSV toteaa, ettei sillä ole erityistä lausuttavaa kiireellisyyssasiaan. Valvontakäytännössä ei tulisi olla liian varovainen sen suhteen, että luvan peruuttamista koskeva päätös määrätään noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta. Kysymys on ammatin harjoittamisen oikeudesta, mutta myös kansalaisten oikeudesta saada oikeusturvaa. Se ei tosiasiallisesti toteudu, jos lupaviranomaisen toimesta vain yleisistä varovaisuussyistä sallitaan tehtävään soveltumattoman henkilön hoitaa lupalakimiehen tehtäviä.

Puolestaan **TEM, EOAK, OKV/OKA, Helsingin HO, Rovaniemen HO, Turun HO, Vaasan HO, Oulun käo, Päijät-Hämeen käo, Helsingin HaO, Hämeenlinnan HaO, oikeudenkäyntiavustajalautakunta, EK, Julkiset Oikeusavustajat ry, Keskuskauppakamari, Lakimiesliitto, SPAY, Tuomariliitto, Auktorisoidut Lakimiehet, Nuoret Lakimiehet** ja **Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos** suhtautuvat kielteisesti tai varauksellisesti esitykseen säätää luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien elinkeinolupaa koskevia asioita kiireellisinä käsiteltäviksi.

TEM toteaa, että muutoksenhakuasioiden säätämistä kiireellisesti käsiteltäväksi tulisi välttää, vaikka elinkeinolupa-asioissa tuomioistuimen ratkaisu olisikin saatava joutuisasti. Tästä tulisi kuitenkin huolehtia muilla keinoin kuin kiireelliseksi säätämällä. Täytäntöönpanomääräyksillä voidaan osaltaan huolehtia tilanteesta ennen kuin asiassa on annettu lainvoimainen päätös.

EOAK toteaa, että arviomuistiossa on suhtauduttu torjuvasti oikeudenkäyntiavustajalautakunnan aloitteeseen siitä, että lautakunnan hylätessä lupahakemuksen tai päätäessä peruuttaa avustajan luvan, muutoksenhakuasian käsitteleminen eri oikeusasteissa säädettäisiin kiireelliseksi.

Kuten edellä on todettu, kysymykset luvan myöntämisestä tai peruuttamisesta liittyvät perustuslaissa turvattuun elinkeinovapauteen. Tämä seikka puoltaisi valituksen kiireellistä käsittelyä. Lähes kaikkiin muihinkin hovioikeuksissa käsiteltäviin juttuihin liittyy kuitenkin perusoikeusnäkökohtia. Sakoissa ja korvauksissa on kysymys omaisuusuojasta, vankeudessa vapaudesta jne.

Kun kaikkia perusoikeusliitännäisiä asioita ei voida säätää kiireellisiksi, lienee vaikea asettaa lupalakimiehiä koskevia kysymyksiä erityisasemaan.

OKV/OKA ei pidä säännöstä välttämättömänä siitä syystä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voi harkintansa mukaan määrätä, että luvan peruuttamista koskevaa päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Säännöstä on tähän mennessä sovellettu vain joitakin kertoja tapauksissa, joissa lupalakimies on tuomittu vakavista talousrikoksista.

Helsingin HO pyrkii käsittelemään valvonta-asiat asiat viivytyksettä ja joutuisasti. Tarvetta asioiden kiireelliseksi säätämiseksi ei ole. Hovioikeus toteaa, että käsiteltävät asiat kattavat laadultaan hyvin erityyppisiä kysymyksiä. Ne voivat toisinaan olla laadultaan hyvinkin vaativia ja niissä on yleensä kysymys oikeudenkäyntiavustajan keskeisistä oikeussuojaintresseistä. Nämä seikat voivat vaikuttaa asian käsittelyn keston.

Rovaniemen HO:n ja **oikeudenkäyntiavustajalautakunnan** näkemyksen mukaan on riittävää, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan on mahdollista määrätä päätös noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta.

Turun HO toteaa, että ajan myötä yhä useampi asia on säädetty käsiteltäväksi kiireellisenä. Hovioikeus pitää tärkeämpänä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta voi peruuttamistapauksessa määrätä päätöksen noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta. Viimeksi mainituissa tapauksissa lupalakimiehen oikeus ammatinharjoittamiseen puoltaa valitusasian käsittelemistä kiireellisenä.

Vaasan HO puoltaa arviomuistiossa esitettyä. Yksittäistapauksellisesta tärkeydestä huolimatta ei voida katsoa, että lupalakimiesten luvan peruuttaminen olisi sellainen muihin kiireellisesti käsiteltäviksi säädettyihin asioihin verrattavissa oleva erityinen asiaryhmä.

Nuoret Lakimiehet kannattaa arviomuistiossa esitettyä, mutta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että koska kyse on sekä lupalakimiesten että monien muiden ammattiryhmien elinkeinon harjoittamisesta, oleellista olisi turvata oikeuslaitoksen resurssit siinä määrin, ettei minkään asiaryhmän käsittelyssä asian luonne huomioon ottaen kuluisi kohtuuttoman pitkää aikaa.

6.2 Luvan peruuttamisesta ennen lainvoimaista rikostuomiota

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on esittänyt lisäkijelmässään arvioitavaksi mahdollisuutta peruuttaa lupa määräaikaaisesti vastaavasti kuten vi-rantoimituksesta pidätettäessä. Määräaikaista peruuttamista voitaisiin käyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa lupalakimies on tuomittu törkeästä talousrikoksesta rangaistukseen, mutta tuomio ei ole saanut lainvoimaa. Arviomuistiossa on päädytty katsomaan, ettei luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan elinkeinoluvan peruuttaminen ennen tuomion lainvoimaisuutta ole perusteltua.

TEM toteaa, että elinkeinovapauden näkökulmasta olisi ongelmallista, jos lupa voitaisiin peruuttaa ennen lainvoimaisen ratkaisun antamista. Ks. myös lausunnon kohdassa 5.1 (lausuntotiivistelmän kohdassa 6.1) täytäntöönpanomääräyksistä todettu. Täytäntöönpanomääräyksillä asia olisi ratkaistavissa ilman tarvetta luvan määräaikaan peruuttamiseen.

EOAK toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta on esittänyt arvioitavaksi mahdollisuutta peruuttaa lupa määräaikaisesti esimerkiksi tilanteessa, jossa lupalakimies on tuomittu rangaistukseen, mutta tuomio ei ole saanut lainvoimaa. Arviomuistiossa on päädytty siihen, ettei säännöstä luvan väliaikaisesta peruuttamisesta ehdoteta säädettäväksi. EOAK:n mielestä tätä mahdollisuutta tulisi vielä harkita erityisen törkeiden tapausten varalta. Sääntelyn tulisi kuitenkin olla yhdenmukainen asianajajien kanssa.

OKV/OKA toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ehdotus liittyy tilanteeseen, jossa lupalakimies on tuomittu esimerkiksi törkeästä talousrikoksesta rangaistukseen, mutta tuomio ei ole saanut valituksen vuoksi lainvoimaa. Käytännössä oikeudenkäyntiavustajalautakunta odottaa, että tuomio saa lainvoiman ennen kuin se ryhtyy sen perusteella toimiin luvan peruuttamiseksi. Vastaavanlaisissa tilanteissa valvontalautakunta ei ratkaise asianajajaa koskevaa valvonta-asiaa ennen kuin tuomio saa lainvoiman.

OKV/OKA katsoo, että tilannetta tulisi arvioida lupalakimiesten ja asianajajien osalta samalla tavalla. OKV/OKA pitää ehdotusta lupalakimiehen luvan väliaikaisesta peruuttamisesta ennen lainvoimaista tuomiota syyttömyysolettaman ja lupalakimiehen oikeusturvan kannalta ongelmallisena. Väliaikaisesta peruuttamisesta voi aiheutua myöhemmin korvattavaksi tulevaa taloudellista vahinkoa, mikäli rikostuomiosta tehty valitus menestyy.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että luvan peruuttamisen edellytyksiä on arvioitava toisaalta lupalakimiesten oikeusturvaa ja toisaalta oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvaa punnitsemalla. Luvan peruuttamisen täytäntöönpano vasta lainvoimaisen ratkaisun perusteella antaa lupalakimiehille mahdollisuuden muutosta korkeimpaan oikeuteen asti hakemalla merkittävästi viivyttaa luvan peruuttamista.

Arviomuistion mukaan luvan peruuttamiselle ennen lainvoimaista ratkaisua ei voida nähdä olevan yhtä painavia perusteita kuin esimerkiksi terveydenhuollon ammattihenkilöiden osalta. Korkein hallinto-oikeus korostaa, että Suomen perustuslain 21 §:ssä säädetään jokaisen oikeusturvasta ja perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Esimerkiksi korkeimmassa hallinto-oikeudessa merkittävän suuruudessa ulkomaalaisasioiden asiaryhmässä asianosaiset ovat poikkeuksellisen riippuvaisia asiamiestensä asianmukai-

sesta toiminnasta. Kun otetaan huomioon nämä ja muut korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävät asianosaisten oikeusturvan kannalta usein merkittävät asiat, havaittuun epäasianmukaiseen ja moitittavaan toimintaan on voitava puuttua riittävän nopeasti ilman, että tällainen toiminta voi jatkua joskus useidenkin vuosien ajan. Kysymys on myös luottamuksesta tuomioistuinlaitoksen toimintaan ja koetun oikeudenmukaisuuden toteutumisesta.

Tästä näkökulmasta lupalakimiesten oikeusturvaa on arviomuistiossa perusteettomasti korostettu heidän asiakkaidensa oikeusturvan kustannuksella. Tuomioistuinten prosessin johdon kannalta on myös hankalaa sallia tilanne, jossa lupa on peruutettu mutta peruutus päätös ei ole saanut lainvoimaa, ja kysymyksessä on erityisen haavoittuvassa asemassa olevan päämiehen asia. Myös tilanne, jossa asia palautetaan hallintoviranomaiselle uudelleen käsiteltäväksi ja asian laadun vuoksi avustajan määräs joudutaan pitämään voimassa myös asiaa hallintoviranomaisessa uudelleen käsiteltäessä (oikeusapulaki 13 §), voi olla tässä suhteessa ongelmallinen.

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:ssä säädetyn esiintymiskiellon määräämisessä on hallintotuomioistuimissa havaittu käytännön ongelmia. Korkein hallinto-oikeus pitää ensisijaisena keinona epäselvyyksiin puuttumisessa valvonta-asioiden tehokasta käsittelyä erillisessä menettelyssä.

Arviomuistiossa ei ole arvioitu kattavasti kaikkia vaihtoehtoisia menettelytapoja, joilla valvonta-asioiden tehokasta täytäntöönpanoa voitaisiin lainsäädännön keinoin edistää. Korkein hallinto-oikeus kannattaa sen tarkempaa arvioimista, voitaisiinko valvonta-asiassa annettu ratkaisu säätää täytäntöönpanokelpoiseksi ainakin heti hovioikeuden tuomion jälkeen tai jopa niin, että lautakunnan päätös olisi täytäntöönpanovissa, ellei hovioikeus toisin määrää. Muutosten tekemättä jättämistä ei tulisi perustella asianajajia koskevalla voimassa olevalla lainsäädännöllä, ellei tarkemmin selvitetä, onko sitäkin syytä muuttaa. Korkein hallinto-oikeus kiinnittää toisaalta huomiota luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain 13 §:n 8 momenttiin, jota soveltamalla oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi itsekin vaikuttaa täytäntöönpanon ajankohtaan. Pelkästään asioiden mahdollista säätämistä Helsingin hovioikeudessa kiireellisenä ratkaistavaksi ei voida pitää riittävän tehokkaana keinona.

Helsingin HO näkee jossain määrin ongelmallisena luvan peruuttamisen määräaikaistikaan ennen rikostuomion lainvoimaisuutta. Luvan määräaikaistella peruuttamisella voi käytännössä olla pidempiaikaisia heijastusvaikutuksia oikeudenkäyntiavustajan toimintamahdollisuuksiin. Siksi tällaiseen mahdollisuuteen tulisi suhtautua pidättyvästi. Joissakin tapauksissa tuomio voi kuitenkin olla sen laatuinen, että luottamus oikeudenhoitoon voi vakavasti vaarantua, jos oikeudenkäyntiavustaja voi jatkaa toimintaansa lainvoimaa vailla olevan rikostuomion jälkeen. Harkinnan mukaan lupa pitäisi

myös voida peruuttaa esimerkiksi tapauksessa, jossa korkein oikeus on myöntänyt rikosasiassa valitusluvan niin rajoitetusti, että syyksilukeminen ei voi muuttua tai voi muuttua vain vähäisessä määrin.

Tuomioistuin voi oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n nojalla määrätä oikeudenkäyntiasiamiehen juttukohtaisesti esiintymiskieltoon, jos tuomion voidaan katsoa osoittavan oikeudenkäyntiasiamiehen olevan epärehellinen tai muutoin toimeensa sopimaton. Tällaista päätöstä noudatetaan pykälän 3 momentin mukaan heti valituksesta huolimatta. Näin on joissain tapauksissa meneteltykin. Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n mukaan tuomioistuin voi myös, jos siihen on syytä, kieltää oikeudenkäyntiavustajalta oikeuden toimia siinä tuomioistuimessa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana enintään kolmen vuoden ajaksi. Hovioikeuden näkemyksen mukaan säännöksen tarpeellisuutta ja suhdetta lupalakimieslain mukaiseen valvontaan tulisi arvioida pohdittaessa määräaikaisen peruuttamisen mahdollisuutta.

Itä-Suomen HO katsoo, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esittämistä syistä lupa tulisi olla mahdollista peruuttaa määräaikaisesti. Tätä menettelyä tulisi käyttää vain räikeissä tapauksissa. Menettelyn tulisi olla samanlainen lupalakimiesten ja asianajajien osalta.

Rovaniemen HO, **Oulun käö** ja **Nuoret Lakimiehet** kannattavat arviomuistiossa esitettyä.

Turun HO toteaa, että tällä kysymyksenasettelulla on yhtymäkohtia luvanhakijan rehellisyyttä koskevan aikaisemmin esitetyn kysymyksen kanssa. Oikeudenhoidon uskottavuuden kanssa ei ole sopusoinnussa sellainen menettely, että luvan peruuttamismenettely käynnistetään vasta sen jälkeen, kun rikostuomio on tullut lainvoimaiseksi. Ainakin luvan peruuttamismenettely tulisi voida käynnistää heti käräjäoikeuden antaman tuomion jälkeen, vaikka päätös luvan peruuttamisesta voidaan tehdä vasta lainvoimaisen tuomion jälkeen. Tässä yhteydessä myös luvan määräaikaisella peruuttamisella olisi käyttöalansa. Turun HO ei näe ongelmalliseksi, että menettely tältä osin eroaisi asianajajia koskevasta menettelystä.

Vaasan HO puoltaa arviomuistiossa esitettyä. Lupalakimiehen oikeusturvan ja henkilön elinkeinonharjoittamisen vapauden vuoksi ei ole perusteltua mahdollistaa luvan peruuttamista määräaikaisesti ennen lainvoimaista tuomiota. Asiallisen toiminnan ja asiakkaiden oikeusturvan takaamiseksi on riittävää, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla on mahdollisuus peruuttaa luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan lupa tois-
taiseksi.

Pirkanmaan käö toteaa, että yleisissä rikosasioissa tuomiot ovat täytäntöönpanokelpoisia jo hovioikeuden antaman ratkaisun jälkeen. Vaikka lainvoimaisuus on selkeä ja tarkkarajainen ajankohta, niin toisinaan sen saavuttamien vaan kestää liian kauan. Todettakoon esimerkkinä, että tälläkin hetkellä eräs lupalakimies on tuomittu jo yli 1,5 vuotta sitten käräjäoikeudessa noin 5 vuoden vankeusrangaistukseen epärehellisyyttä osoittavista rikoksista. Asiaa ei ole saatu käsiteltyä hovioikeudessa, koska osa vastaajista on kateissa. Rikosasian lainvoimaistuminen ei siten tapahtune vielä vuosiin. Tämä on tietysti jo rangaistuksen pituuden vuoksi ääriesimerkki ja mahdollistaa muiden seuraamusten käytön.

Määräaikaiselle peruuttamiselle voisi olla käyttöä myös esimerkiksi tapauksissa, joissa lupalakimies syyllistyisi toistuvasti vähäisempiin, mutta merkityksellisiin rikoksiin, jotka osoittavat hänen olevan sopimaton avustajan tehtäviin.

Joskus myös lupalakimiehellä itselläänkin saattaisi olla toive peruutuksesta ennen lainvoimaistumista (mikäli aika luetaan hyväksi karenssia vähentäen), vaikka hän haluaisikin rikosasiassaan valittaa tuomiosta.

VKSV toteaa, että voimassaolevan lain mukaan on mahdollista, että luvan peruuttamista koskeva päätös määrätään noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta. Soveltamalla tätä säännöstä ei esitetty muutos liene välttämättä tarpeen. Toisaalta, varsinaista estettäköön säätää tällaisesta määräaikaisen luvan peruuttamisen mahdollisuudesta ei liene. Valvontakäytännössä on havaittu konkreettinen tarve tälle mahdollisuudelle, joten valvonnan tehokkaaksi toimimiseksi sen säätäminen on tarpeellista.

Riippumatta lakiteknisestä ratkaisusta, ainakin selvissä ja räikeissä tapauksissa, tulisi olla mahdollista estää lupalakimiehenä toimiminen jo ennen lainvoimaisia ratkaisuja. Lupalakimiehen oikeusturva on vain yksi tässä punninnassa huomioon otettava seikka. Sen vastapainona on kaikkien niiden henkilöiden oikeusturva, joiden oikeudellisia asioita ilmeisen kelvoton lupalakimies voi hoitaa mahdollisesti vuosia, esimerkiksi viivyttämällä oman asiansa käsittelyä.

Helsingin käö pitää muistiossa tehtyä johtopäätöstä perusteltuna.

Pohjois-Karjalan käö katsoo, että luvan peruuttaminen määräaikaisesti tulisi olla mahdollista oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esittämistä syistä. Myös tämän menettelyn tulisi olla yhdenvertainen lupalakimiesten ja asianajajien kohdalla.

Päijät-Hämeen käö toteaa, että lupalakimiehien elinkeinoluvan peruuttamiselle ennen tuomioin lainvoimaisuutta ei voida nähdä olevan yhtä painavia perusteita kuin terveydenhuollon ammattihenkilöiden osalta. Lisäksi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan

nykyinen menettely vastaa vallitsevaa käytäntöä Asianajajaliiton jäsenyydestä päätetäessä. Ei voitane pitää tarkoituksenmukaisena, että lupalakimiehiä ja asianajajia koskeva menettely eroaisivat tältä osin toisistaan. Voidaan myös todeta, että lupalakimiehen oikeusturvan kannalta on perusteltua edellyttää tuomion lainvoimaisuutta.

Satakunnan käo katsoo, että esitys on perusteltu.

Vantaan käo toteaa, että lupalakimiehen oikeusturva edellyttäneen tuomion lainvoimaisuutta. Ei liene perusteltua, että lupalakimiehiä ja asianajajia koskevat menettelyt eroavat toisistaan tältä osin.

Helsingin HaO yhtyy tältä osin oikeusministeriön arviomuistiossa esitettyyn. Sääntely on syytä pitää yhtenäisenä asianajajia koskevan sääntelyn kanssa.

Hämeenlinnan Hao ja **SAK** katsovat, että siltä osin kuin kysymys on mahdollisuudesta peruuttaa lupalakimiehen lupa ennen lainvoimaista rikostuomiota ei erityisesti lupalakimiehen oikeusturva huomioon ottaen ole perusteltua luopua vallitsevasta käytännöstä eikä poiketa asianajajien osalta noudatettavasta menettelystä.

Kymenlaakson OAtsto katsoo, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esittämillä perusteilla lupa tulisi olla mahdollista peruuttaa määräaikaisesti, koska itse prosessi saattaa kestää pitkään. Menettelyn tulisi olla siis yhdenmukainen lupalakimiesten ja asianajajien osalta.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta katsoo, että lautakunnalla tulisi kuitenkin olla mahdollisuus peruuttaa lupa jo ennen rikostuomion lainvoimaistumista hovioikeuden annettua syyksi lukevan tuomionsa. Tämä vastaisi sitä, että myös muissa muutoshakuasioissa hovioikeuden lainvoimaa vailla oleva tuomio on täytäntöönpanokelpoinen. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan näkemyksen mukaan asiakkaiden oikeusturva tulisi asettaa tässä punninnassa ensisijaiseksi. Jotta sääntely olisi yhdenmukainen asianajajien kanssa, vastaava muutos olisi tarpeellista tehdä myös asianajajalakiin.

EK katsoo, että lähtökohtaisesti luvan peruuttamisen tulisi voida olla mahdollista ainoastaan lainvoimaisen tuomion perusteella. Tämä on prosessin kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta keskeinen kysymys. Määräaikainen luvan peruuttaminen ennen tuomion lainvoimaisuutta voisi kenties tulla kyseeseen erittäin painavien perusteluiden kautta joissain törkeinä pidettävissä tapauksissa. Mutta lähtökohtaisesti EK ei kannata luvan peruuttamisen mahdollisuutta ennen lainvoimaista tuomiota.

Julkiset oikeusavustajat ry ei näe tarvetta muutokselle luvan peruuttamisen osalta.

Keskuskauppakamari ei näe myöskään tätä tarpeellisena. On tarkoituksenmukaista, että menettely on yhteneväinen asianajajiin kohdistuvan menettelyn kanssa.

Luottomiehet ja **Perimistöimistöjen Liitto** eivät kannata esitystä, että lupalakimiehen lupa peruutettaisiin vireillä olevan oikeudenkäynnin johdosta, mikäli lainvoimaista tuomiota ei ole annettu. Toisenlainen tilanne voisi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin lupalakimiehen kohdalta ja aiheuttaa huomattavaa taloudellista ja muuta haittaa etenkin silloin, kun lainvoimainen tuomio olisi lopulta vapauttava.

SPAY ei näe muutosta tarpeellisena. Luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan oikeusturvan kannalta on perusteltua edellyttää tuomion lainvoimaisuutta.

Asianajajaliitto katsoo, ettei lupalakimiesten tai asianajajien osalta ole perusteltua rajoittaa heidän toimintaansa ennen asian lainvoimaista ratkaisua. Tätä edellyttää asianajajan ja lupalakimiehen oikeusturva. Mikäli asian käsittely olisi kiireellinen, kuten kohdassa lausunnon kohdassa 5.1 (lausuntotiivistelmän kohta 6.1) on esitetty, saataisiin lainvoimainen ratkaisu asiassa nopeasti.

Lakimiesliitolla ei ole huomautettavaa arviomuistion loppupäätelmiin.

Tuomariliitto hyväksyy arviomuistiossa esitetyn, että lupa voitaisiin peruuttaa vasta lainvoimaisen tuomion perusteella. Tuomariliitto toteaa lisäksi, että tuomioistuimilla on mahdollisuus puuttua muun muassa epärehelliseksi taikka muutoin sopimattomaksi osoittautuvien oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toimintaan myös oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:ssä tarkoitetun esiintymiskiellon kautta. Tällaisen kiellon edellytykseksi ei ole asetettu esimerkiksi rikostuomion lainvoimaisuutta. Kieltopäätöstä on pykälän 3 momentin nojalla noudatettava heti valituksesta huolimatta.

Suomen Yrittäjät kannattaa esitystä, jonka mukaan lupa voitaisiin peruuttaa törkeissä ja vakavissa tilanteissa väliaikaisesti, ennen kuin asiasta saadaan lainvoimainen päätös. Suomen Yrittäjät suhtautuu kuitenkin kielteisesti luvan peruuttamiseen väliaikaisesti muunlaisissa tilanteissa.

Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy arviomuistioon eikä pidä muutosta perusteltuna.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, ettei mahdollisuudesta tule säätää. Sotii syyttömyysolettamaa vastaan. Jokainen on katsottava syyttömäksi, ennen kuin on lainvoimaisella tuomiolla tuomittu.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos toteaa, että asianajajia koskeva sääntely ei ole käytännössä aiheuttanut ongelmia. Pikemminkin on niin, että monessa tapauksessa tuomio on muuttunut hovioikeudessa (syyte on hylätty) ja näissä tapauksissa on ollut erittäin hyvä asia se, ettei sanktioita valvonnassa ole voitu määrätä ennen tuomion lainvoimaiseksi tulemistä. Lupalakimiehen oikeusturva edellyttää, ettei hänen elinkeinon harjoittamisen oikeuteensa puututa ennen rikostuomion lainvoimaisuutta. Väliaikainen luvan peruttaminen voisi merkitä tosiasiallisesti lupalakimiehen ammatin loppumista, vaikka syyte usean vuoden kestäneen oikeusprosessin päätteeksi viimein HO:ssa tai peräti KKO:ssa hylättäisiin.

7 Palkkioriiitojen käsittely

OKA on esittänyt, että on aiheellista harkita, tulisiko lupalakimiehien palkkioita koskevia asioita olla mahdollista käsitellä valvontalautakunnassa vastaavasti kuin asianajajien palkkioita. Arviomuistiossa on päädytty siihen, että nykyistä mahdollisuutta saattaa palkkioriiita kuluttajariitalautakunnan tai käräjäoikeuden käsiteltäväksi voitaneen pitää riittävänä.

EOAK toteaa, että oikeusasiamiehen valvontatoiminnassa on käynyt ilmi, että kuluttajariitalautakunnalla on ollut jatkuvasti vaikeuksia selvittää lautakunnan kasvaneista juttumääristä kohtuullisessa käsittelyajassa. Tämä seikka ja lisäksi se, että palkkiolaskutuksen kohtuullisuuden arviointi ei kuulu kuluttajariitalautakunnan toiminnan ydinalueisiin, puoltaisivat palkkioriiitojen käsittelyä valvontalautakunnassa. EOAK:n käsityksen mukaan oikeuskanslerin ehdotusta olisi syytä hankkeen jatkovalmistelussa edelleen pohtia.

OKV/OKA toteaa, että OKA:lle on kanneltu lupalakimiesten kohtuuttomasta laskutuksesta. Kysymys palkkion suuruudesta on asiakkaan kannalta erittäin olennainen kysymys ja asiakkaan kannalta todennäköisesti merkityksellisempi kuin sellainen lupalakimiehen menettely, joka johtaa valvonta-asiassa huomautukseen. Tällä hetkellä esimerkiksi asianajaja-pesänjakajan palkkiota koskeva erimielisyys voidaan käsitellä palkkioriiita-asiana ja lupalakimies-pesänjakajan palkkiota koskevaa erimielisyyttä ei.

Arviomuistion mukaan, jos lähtökohtana pidetään voimassa olevaa lupalakimiesjärjestelmää, saatettaisiin joutua rajanvetoa tekemään sen suhteen, mitkä palkkiolaskun toimenpiteet kohdistuvat oikeudenkäyntiasiaan. Huomautan, että tätä rajanvetoa joudutaan voimassa olevassa lupalakimiesjärjestelmässä joka tapauksessa tekemään valvonta-asioita käsiteltäessä. Palkkioiden arviointia auttaa se, että palkkiolaskut on eriteltävä toimenpiteittäin.

Arviomuistiossa myös pidetään riittävänä sitä, että palkkioriiita voidaan saattaa kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi ja todetaan, että sekä kuluttajariitalautakunnan että valvontalautakunnan ratkaisut ovat suosituksia. On huomattava, että valvontalautakunnan palkkioriiita-asiassa antaman suosituksen tosiasiallista velvoittavuutta lisää se, että asianajaja on velvollinen ilmoittamaan valvontalautakunnalle, onko hän noudattanut palkkioriiita-asiassa annettua suositusta ja mikäli ei ole, tämä voi käynnistää uuden valvonta-asian, joka voi johtaa kurinpitoseuraamukseen. Koska palkkioriiita-asioiden yhteydessä lähes poikkeuksetta käsiteltävä on myös samaan asiakokonaisuuteen liittyvä valvonta-asia, järjestelmän tehokkuuden kannalta ei voida pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että asiakokonaisuutta käsiteltäisiin kahdessa lautakunnassa, valvonta-

asiaa valvontalautakunnassa ja palkkioerimielisyyttä kuluttajariitalautakunnassa. Valvontalautakunnalla lienee paras asiantuntemus arvioida avustajien palkkioiden kohtuullisuutta ja toimenpiteisiin tarvittavaa aikaa.

Kun voimassa olevassa lupalakimieslaissa on säädetty, että lupalakimiehen tulee hoitaa saamansa tehtävät tarpeettomia kustannuksia aiheuttamatta, valvontalautakunta voi arvioida sitä, onko lupalakimies suorittanut tarpeettomia toimenpiteitä ja siten aiheuttanut tarpeettomia kustannuksia. Sitä valvontalautakunta ei kuitenkaan voi arvioida, onko toimenpiteisiin käytetty tarpeettomasti aikaa eikä ainakaan sitä, onko laskutus ollut kohtuuton ja pitäisikö sitä alentaa. Tällainen tilanne on ollut esillä esimerkiksi valvonta-asiassa dnro 02717. Säännöksen soveltamisala jää lupalakimiehen asiakkaan kannalta epäselväksi.

Turun HO yhtyy arviomuistiossa esitettyyn, että mahdollisuus saattaa palkkioriiita kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi on riittävä. Muiden kuin kuluttajien osalta lupalakimiehen asiakkaalla on käytettävissä laskun riitauttaminen käräjäoikeudessa, ellei neuvotteluteitse saavuteta yksimielisyyttä.

Vaasan HO puoltaa arviomuistiossa esitettyä. Kuluttajan kannalta voidaan pitää puutteena sitä, ettei palkkioriiitoja voida viedä valvontalautakunnan käsiteltäväksi ja tämän aiheuttavan jonkin verran yksittäistapauksellisia epäselvyyksiä. Ottaen kuitenkin huomioon lupalakimieslain sisältö ja tarkoitus mahdollisuus viedä palkkioriiita-asia kuluttajariitalautakunnan ratkaistavaksi voidaan pitää riittävänä.

Oulun käo toteaa, että tätä kysymystä olisi syytä pohtia seikkaperäisemmin. Valvontalautakunnalla on osaamista oikeudenkäyntikulukustannusten arvioimiseen. Palkkioriiita-asioiden keskittämällä yhteen instanssiin voisi olla muitakin positiivisia vaikutuksia.

Pirkanmaan käräjäoikeus ja **Tuomariliitto** katsovat, että palkkioriiitojen käsittely jatkossakin kuluttajariitalautakunnassa voidaan pitää riittävänä. Myös **TEM:n** näkemyksen mukaan tämä saattaisi olla riittävää.

Päijät-Hämeen käon mukaan nykyistä mahdollisuutta saattaa palkkioriiita kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi voitaneen pitää riittävänä. Niin kuluttajariitalautakunnan kuin valvontalautakunnan palkkioriidassa antamat ratkaisut ovat suosituksia.

Vantaan käo katsoo, että mikäli lupalakimiesten valvonta saadaan yhteneväksi asianajajien kanssa, niin palkkioriiitojen käsittely tulisi järjestää myös vastaavalla tavalla.

Helsingin HaO viittaa tältä osin oikeusministeriön arviomuistioon, mutta huomauttaa, että sikäli kun valvonta ulotettaisiin koskemaan kaikkea oikeudellisten palvelujen tarjoamista, voisi olla perusteltua voida saattaa myös luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan palkkiota koskevat riidat valvontalautakunnan käsiteltäviksi.

Helsingin OAtsto pitää arviomuistiossa palkkioriitojen käsittelytavasta esitettyä perusteltuna.

EK ei katso, että systeemiä tulisi muuttaa siten, että valvontalautakuntaan tulisi saattaa palkkioriita-asiat lupalakimiesten kaikesta ammatillisesta toiminnasta. EK:n mielestä kuluttajariitalautakunta tässä ratkaisevana instanssina lupalakimiesten palkkioriitojen osalta toimii hyvin ja tarvetta esitetyn kaltaiselle muutokselle ei ole.

Finanssiala ry (jäljempänä FA) kannattaa OM:n näkemystä, joka on yhdenmukainen oikeusturvavakuutusten osalta nykyisin noudatettavan toimintatavan kanssa. Vakuutus korvaa vain kohtuulliset ja tarpeelliset asianajokulut ja jos lasku on vakuutusyhtiöstä selvästi kohtuuton, tekee yhtiö vähennyksen itse. Vakuutusyhtiö voi siis pääosin tehdä laskutuksen oikaisua tehokkaasti omatoimisestikin. Riitoja asiamiesten palkkiosta on ollut verrattain vähän.

Julkiset oikeusavustajat ry ei pidä nykytilannetta palkkioriitojen osalta päämiesten näkökulmasta täysin tyydyttävänä. Riittävänä voitaneen kuitenkin pitää, että mahdollinen palkkioriita on saatettavissa kuluttajariitalautakunnan ratkaistavaksi. Lupalakimiehen tulisi informoida päämiestään tästä mahdollisuudesta, samoin kuin asianajajalla ja julkisella oikeusavustajalla on velvollisuus informoida päämiestään mahdollisuudesta saattaa palkkioriita valvontalautakunnan ratkaistavaksi.

Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan muistiossa esitetyillä perusteilla palkkioriidan käsittely jatkossakin kuluttajariitalautakunnassa tai käräjäoikeudessa voisi olla riittävää.

SAK kannattaa ehdotusta tältä osin.

Asianajajaliitto toteaa, että mikäli lupalakimiesten valvontaa ei laajenneta samalle tasolle kuin asianajajien osalta, tulisivat mahdollisesti hyvinkin sekavat palkkioriita-asiat työllistämään valvontalautakuntaa kohtuuttomasti, varsinkin kun lupalakimiehillä ei ole vastaavia säännöksiä palkkioperusteista kuin mitä asianajajilla on.

Asianajajaliitto vastustaa lupalakimiesten palkkioriita-asioiden käsittelyä valvontalautakunnassa, mikäli lupalakimiesten valvontaa ei samalla laajenneta ja samoja velvollisuuksia myös palkkion määräytymisen ja laskutuksen osalta säädetä koskemaan

myös lupalakimiehiä. Lupalakimiesten asiakkaalla on mahdollisuus saattaa palkkioriiita-asia käräjäoikeuden tai kuluttajariitalautakunnan tutkittavaksi.

Lakimiesliitolla ei ole huomautettavaa arviomuistion loppupäätelmiin.

SPAY katsoo, että muutokset eivät ole tarpeen. Palkkioriiita-asioita ei tulisi käsitellä valvontalautakunnassa. Erillisiä palkkioperusteita koskevia ohjeita tai määräyksiä ei ole. Lisäksi on odotettavissa, että voisi ilmetä ongelmia, jos on epäselvää mitkä toimenpiteet kuuluvat oikeudenkäyntiasiaan ja mitkä asiat eivät kuulu (ja jäävät näin ollen valvontalautakunnan toimivallan ulkopuolelle).

Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien asiakkailla on aina mahdollisuus saattaa palkkioriiita-asia käräjäoikeuden tai kuluttajariitalautakunnan tutkittavaksi, jolloin palkkioriiita voidaan käsitellä kokonaisuudessaan arvioimatta erikseen sitä, mitä toimenpiteitä palkkioriiitaan sisältyy.

Suomen Yrittäjät katsoo, että palkkioriidat tulisi jatkossakin käsitellä kuluttajariitalautakunnassa tai käräjäoikeudessa.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan.

Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy arviomuistioon eikä pidä muutosta perusteltuna.

Nuoret Lakimiehet kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos katsoo, että nykyinen sääntely on riittävä. Muistiossa esitetyt perustelut nykytilan puolesta ovat vakuuttavat.

Dosentti Ervo toteaa, että tuplasysteemi (lupalakimiehet ja asianajajat) tuottaa ylimääräistä päänvaivaa ja kaikenlaisia anomalioita lainsäädäntöön. Pitäisikö avoimesti keskustella asianajajakapakosta? Tämä tuli mieleen palkkioriiitaproblematiikasta luukiessa. Toistaiseksi kuluttajariitalautakunta riittääköön lupalakimiesten palkkioriiitojen ratkaisemiseen. Näitä suosituksia yleensä noudatetaan ja menettely on halpa ja helppo. Erittäin kuluttajaystävällistä. Kuluttajat myös tuntevat ao. palvelun hyvin. Totta, että olisi epäjohdonmukaista, jos palkkioriiita-asiat koskisivat myös sellaista toimintaa, jota lupalakimiesten osalta ei muutoin valvota. Tässä juuri näkyy kaksinkertaisen systeemin hankaluus. Toisaalta lupalakimiehet tulisi rinnastaa asianajajiin ja edellyttää samantasoista sääntelyä. Toisaalta lupalakimiehet ovat selvästi alemmassa luokassa eivätkä kaikki vaatimukset koske heitä, mutta jonkintasoista laadun varmistusta heitäkin luvan muodossa edellytetään. Epälooginen ja maallikolle hankala systeemi.

8 Oikeuskanslerin tehtävistä ja toimivallasta

8.1 Oikeuskanslerin oikeudesta vaatia toimenpiteitä

TEM, EOAK, OKV/OKA, Helsingin HO, Itä-Suomen HO, Rovaniemen HO, Vaasan HO, Oulun käo, Pirkanmaan käo, Pohjois-Karjalan käo, Päijät-Hämeen käo, Satakunnan käo, Helsingin HaO, VKSV, Helsingin OAtsto, Kymenlaakson OAtsto, EK, Julkiset oikeusavustajat ry, Keskuskauppakamari, Luottomiehet, SAK, Asianajajaliitto, Lakimiesliitto, Perimistöimistöjen Liitto, Tuomariliitto, Suomen Yrittäjät, Auktorisoidut Lakimiehet, Nuoret Lakimiehet, Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos ja dosentti Ervo kannattavat, että lakia täydennettäisiin siten, että OKA:lla olisi oikeus vaatia oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa ryhtymään toimenpiteisiin luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa kohtaan, jos OKA katsoo, ettei henkilö täytä luvan myöntämisen edellytyksiä.

Vantaan käräjäoikeus katsoo, että lienee perusteltua, että OKA:lla olisi ehdotetulla tavalla oikeus vaatia oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa ryhtymään toimenpiteisiin lupalakimiestä kohtaan.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla ei mitään esitystä vastaan. Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy arviomuistioon eikä vastusta muutosta. TEM:n näkemyksen mukaan tällainen säännös saattaisi olla hyödyllinen.

SPAY katsoo, ettei OKA:n toimivaltaa ole tarpeen lisätä.

8.2 Oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeudesta

OKA:n muutoksenhakuoikeus lupalakimieslain 20 §:n 1 momentin 1 kohdan tilanteissa, joissa lupalakimies itse hakee lupansa peruuttamista, voitaisiin poistaa tarpeettomana. Arviomuistiossa on OKA:n ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esitysten mukaisesti katsottu, että voitaisiin pitää taroituksenmukaisena OKA:n muutoksenhakuoikeuden laajentamista siten,

että OKA:lla olisi muutoksenhakuoikeus ainakin hovioikeuden ratkaisuun luvan myöntämisestä. Samalla tulisi arvioida, pitäisikö OKA:lla olla mahdollisuus saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi myös oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ratkaisu luvan myöntämisestä.

Helsingin HO, Itä-Suomen HO, Vaasan HO, Oulun kärjäoikeus, Helsingin käo, Pohjois-Karjalan käo, Satakunnan käo, Kymenlaakson OAtsto, EK, Julkiset oikeusavustajat ry, SAK, Tuomariliitto, Suomen Yrittäjät, Vara- ja Oikeusnotaari-liitto ry ja Nuoret Lakimiehet kannattavat esitettyä.

EOAK puoltaa OKA:n ehdotusta.

OKV/OKA yhtyy arviomuiston johtopäätökseen siitä, että oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeutta on tarkoituksenmukaista laajentaa siten, että oikeuskanslerilla olisi muutoksenhakuoikeus hovioikeuden ratkaisuun luvan myöntämisestä.

Laillisuusvalvonnan näkökulmasta ei sen sijaan näyttäisi olevan tarvetta oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeuden laajentamiselle oikeudenkäyntiavustajalautakunnan myönteisiin lupapäätöksiin. Käytännössä tällainen muutoksenhakuoikeuden laajentaminen merkitsisi sitä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kaikki lupapäätökset tulisi arvioida oikeuskanslerinvirastossa. Tältä osin riittävää voisi olla, että oikeuskanslerille säädettäisiin oikeus vaatia oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa ryhtymään toimenpiteisiin lupalakimiestä kohtaan, jos oikeuskansleri katsoo, ettei henkilö täytä luvan myöntämisen edellytyksiä. Tosiasiallista merkitystä oikeusturvan kannalta voisi olla lähinnä niiden oikeudenkäyntilautakunnan ratkaisemien asioiden osalta, joissa oikeudenkäyntiavustajalautakunnan arvioitavana on ollut selvityksiä hakijan sopivuudesta oikeudenkäyntiavustajan tehtävään, kuten tämän ammattitaitoa koskevia selvityksiä, mikäli tätä voidaan tulevaisuudessa lupaharkinnan yhteydessä arvioida.

TEM toteaa, että oikeuskäytännön saamiseksi myös myönteisistä lupapäätöksistä olisi tarpeen, että OKA:lla olisi tällaisessa tapauksessa muutoksenhakuoikeus.

Rovaniemen HO:n näkemyksen mukaan OKA:lla tulee olla oikeus hakea muutosta kaikkiin oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ja hovioikeuden luparatkaisuihin.

Turun HO kannattaa oikeuskanslerin ja oikeidenkäyntiavustajalautakunnan ehdotusta siitä, että oikeuskanslerilla tulisi olla muutoksenhakuoikeus hovioikeuden ratkaisuun myöntää lupa hakijalle, jonka osalta lautakunta on hylännyt hakemuksen. Arviomuistiossa esitetty ajatus siitä, että oikeuskanslerille annettaisiin muutoksenhakuoikeus myös niissä tilanteissa, jossa lautakunta on myöntänyt luvan, on lähinnä teoreettinen. Oikeuskanslerinvirastolla ei liene resursseja käydä myönnettyjä lupia tarkemmin läpi.

Oikeuskanslerinviraston muutoksenhakuoikeudella tapauksissa, jossa lupalakimies itse on hakenut lupansa peruttamista ei käytännössä ole merkitystä.

Pirkanmaan käo toteaa, että OKA:n muutoksenhakuoikeus tilanteessa, jossa lupalakimies itse hakee lupansa peruuttamista, on perusteltua poistaa.

OKA:n muutoksenhakuoikeus tilanteessa, jossa hovioikeus on myöntänyt luvan oikeudenkäyntiavustajalautakunnan hylättyä hakemuksen, on perusteltua säätää. Muutoin ei muodostu lainkaan korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä, koska luvansaanut oikeudenkäyntiavustaja ei hae hänelle myönteiseen ratkaisuun muutosta.

OKA:n muutoksenhakuoikeus tilanteessa, jossa oikeudenkäyntiavustajalautakunta on myöntänyt luvan, voisi rajoittua erityistä harkintaa vaatineisiin tapauksiin. Suurin osa hakemuksista ja niiden perusteella myönnettävistä luvista on ongelmattomia ja niiden kaikkien toimittaminen ja tiedoksianto oikeuskanslerille lienee turhaa. Sinänsä erityistä harkintaa vaatineista esimerkiksi juuri sopivuus – tai rehellisyysarviointista voisi olla hyväkin olla tasapuolisuuden vuoksi valitusoikeus oikeuskanslerilla, koska myönteisen ratkaisun saava ei valita siitä hovioikeuteen.

Päijät-Hämeen käo toteaa, että ottaen huomioon lupalakimieslain tavoitteet asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamisesta voitaisiin pitää tarkoituksenmukaisena OKA:n muutoksenhakuoikeuden laajentamista siten, että OKA:lla olisi muutoksenhakuoikeus ainakin hovioikeuden ratkaisuun luvan myöntämisestä.

Vantaan käo katsoo, että lupalakimieslain tavoitteet asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamisesta puoltanevat oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeuden laajentamista siten, että oikeuskanslerilla olisi muutoksenhakuoikeus ainakin hovioikeuden ratkaisuun luvan myöntämisestä. Oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeus voitaneen tarpeettomana poistaa niissä lupalakimieslain 20 §:n 1 momentin 1 kohdan tilanteissa, joissa lupalakimies itse hakee lupansa peruuttamista.

Helsingin HaO toteaa, että ottaen huomioon sen, että järjestelmän tarkoituksena on ollut oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan parantaminen, yleisenä laillisuusvalvojana toimivan OKA:n muutoksenhakuoikeuden laajentaminen olisi perusteltua.

VKSV katsoo, että OKA:lla tulisi olla mahdollisimman laaja valitusoikeus. Sillä tulisi olla muutoksenhakuoikeus hovioikeuden ratkaisuun luvan myöntämisestä sekä mahdollisuus saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi ratkaisu luvan myöntämisestä. Ei ole järkevää syytä sille, miksi näin ei olisi.

Helsingin OAAtsto kannattaa OKA:n muutoksenhakuoikeuden laajentamista.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on esittänyt, että oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeus poistettaisiin tarpeettomana niissä tapauksissa, joissa luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja hakee itse lupansa peruuttamista. Arviomuistiossa on puollettu kyseistä muutosta. Lautakunta on edelleen esityksensä kannalla.

Lisäksi oikeudenkäyntiavustajalautakunta puoltaa oikeuskanslerin esitystä siitä, että oikeuskanslerille lisättäisiin muutoksenhakuoikeus kaikkiin luvan myöntämistä koskeviin ratkaisuihin. Lautakunnan näkemyksen mukaan on perusteltua, että oikeuskanslerilla olisi muutoksenhakuoikeus kaikkiin lautakunnan tai Helsingin hovioikeuden tekemiin luparatkaisuihin, olivatpa ne myönteisiä tai kielteisiä.

Keskuskauppakamari kannattaa muistiossa esitettyä, että oikeuskanslerilla olisi muutoksenhakuoikeus hovioikeuden ratkaisuun luvan myöntämisestä. Kannatettava on myös esitys siitä, että muutoksenhakuoikeus poistettaisiin niistä tilanteista, joissa lupalakimies hakee itse lupansa peruuttamista.

Luottomiehet ja **Perimistöimistöjen Liitto** kannattavat esitystä, että OKA:lla olisi oikeus valittaa lupa-asiassa annetusta ratkaisusta.

Asianajajaliitto kannattaa OKA:n ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan esityksiä oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeudesta.

Lakimiesliitolla ei ole huomautettavaa arviomuistion loppupäätelmiin.

SPAY pitää perusteltuna, että OKA:n muutoksenhakuoikeus poistetaan tilanteessa, jossa lupalakimies itse hakee lupansa peruuttamista. Muilta osin SPAY katsoo, ettei toimivaltaa ole tarpeen lisätä.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry ehdottaa täyttä oikeutta vaatia toimenpiteitä.

Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy arviomuistioon eikä vastusta muutosta.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos toteaa, että OKA:lla tulisi olla muutoksenhakuoikeus sekä hovioikeuden tuomioon että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätöksestä. OKA:n turhana pitämä muutoksenhakuoikeus olisi syytä poistaa (tapaukset, joissa lupalakimies itse hakee luvan peruuttamista).

Dosentti Ervo kannattaa lämpimästi ehdotusta. Hän toteaa, että vaikuttaa hyvältä.

9 Julkisen oikeudenkäyntiavustajaluettelon sisältö ja muoto

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on esittänyt harkittavaksi, tulisiko lautakunnan internet-sivuilla julkaista julkinen, aakkosellinen luettelo kaikista lupalakimiehistä ja tulisiko mainittua lain 23 §:ää muuttaa niin, että julkisessa luettelossa voitaisiin julkaista myös lupalakimiehien yhteystietoja.

Arviomuistiossa on katsottu, että lautakunnan internet-sivuilla julkaistavaan luetteloon voitaisiin lisätä hakukriteeriksi paikkakunta. Lisäksi tulisi mahdollistaa aakkosellisen luettelon haku kokonaisuudessaan ilman hakukriteerejä. Yhteystietoja ei kuitenkaan tulisi lisätä luetteloon. Samalla internet-sivulla kerrottaisiin, että kaikki oikeudenkäynneissä toimimaan oikeutetut avustajat eivät ole luettelossa vaan käytettävissä ovat myös asianajajien ja julkisten oikeusavustajien tarjoamat palvelut. Sivulle olisi mahdollista tuoda suorat linkitykset muita palveluntarjoajia koskeville sivustoille.

Arviomuistiossa esitettyä kannattavat **Itä-Suomen HO, Helsingin käo, Oulun käo, Pohjois-Karjalan käo, Satakunnan käo, SAK, Lakimiesliitto, Suomen Yrittäjät, Nuoret Lakimiehet** ja **Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos**.

EOAK kannattaa oikeudenkäyntiavustajaluettelon sisällön ja muodon kehittämistä.

OKV/OKA toteaa, että näyttäisi tarkoituksenmukaiselta, että oikeudenkäyntiavustajaluettelosta ilmenisi lupalakimiehen kotipaikkakunta. Asiaa tulisi jatkossa arvioida EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kannalta.

TEM esittää harkittavaksi vastaavan tyyppistä säännöstä tietojen julkaisemisesta internetissä kuin on eräiden muiden alojen lainsäädännössä, esim. matkapalveluyhdistelmien tarjoajista annetun lain (921/2017) 16 §:ssä, eli että julkisuuslaista poiketen rekisterin henkilötietoja saa tietyin rajoituksin mm. saattaa yleisesti saataville sähköisen tietoverkon kautta.

Rovaniemen HO kannattaa sitä, että kaikista lupalakimiehistä julkaistaan lautakunnan internet-sivuilla aakkosellinen luettelo.

Vaasan HO kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Hakukriteerien lisääminen julkiseen oikeudenkäyntiavustajaluetteloon edesauttaa myös viranomaisen mahdollisuuksia tarkastaa joustavasti henkilön tiedot.

Pirkanmaan käo toteaa, että arviomuistiossa on todettu, että luettelo ei nyky muodossaan auta avustajan löytämisessä eikä siten palvele kansalaisia tarkoituksenmukaisella tavalla. Tämän johdosta on syytä esittää kysymys, että minkä muun ammattiryhmän julkisesta luetteloinnista valtio vastaa? Eihän esimerkiksi lääkäreistäkään julkaista valtion toimesta luetteloa, josta sopivan lääkärin voisi löytää. Miksi lupalaki miesten löytämien tulisi olla erityissäätelyn kohteena? Lisäksi läheskään kaikki luettelossa olevat henkilöt eivät toimi aktiivisesti oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajina vaan pitävät luvan voimassa esimerkiksi työtehtäviensä vuoksi tai satunnaisten asioiden hoitamista varten tai työnhakua varten. He eivät välttämättä halua toimeksiantoihin liittyvä yhteydenottoja. Kuten muidenkin ammattiryhmien, niin myös lupalakimiesten tulee itse vastata markkinoinnistaan ja siitä, että asiakkaat löytävät heidät.

Rekisteristä on tällä hetkellä helposti selvitettävissä luvan voimassaolo nimihauilla.

Päijät-Hämeen käo toteaa, että sekä tuomioistuinten että oikeudenkäyntiavustajapalveluja tarvitsevien asiakkaiden kannalta on tärkeää, että tieto siitä, kenellä on voimassa oleva lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen, on helposti saatavilla. Luettelon tulisi myös kattaa kaikki lupalakimiehet. Nyky muodossaan oikeudenkäyntiavustajaluettelosta voi ainoastaan tarkistaa tietyn avustajan luvan voimassaolon. Tästä syystä lautakunnan internet-sivuilla julkaistavaan luetteloon tulisi lisätä hakukriteeriksi paikkakunta. Lisäksi tulisi mahdollistaa aakkosellisen luettelon haku kokonaisuudessaan ilman hakukriteerejä. Näillä muutoksilla avustajaa hakevan henkilön olisi helppo tarkastaa ja löytää omalla paikkakunnallaan palveluja tarjoavat lupalakimiehet. Yhteystietoja ei kuitenkaan tulisi lisätä luetteloon. Näin ensinnäkin siitä syystä, että kaikki lupalakimiehet eivät halua yhteystietojaan julkaistavan, jolloin lupa tietojen julkaisemiseen tulisi saada jokaiselta erikseen, ja toiseksi koska oikeudenkäyntiavustajalautakunnan resurssien ei voida katsoa riittävän yhteystietojen ajan tasalla pitämiseen.

Vantaan käo katsoo, että lautakunnan internet-sivuilla julkaistava julkinen, aakkosellinen luettelo kaikista lupalakimiehistä palvelisi sekä tuomioistuimen etua että yksittäistä kansalaista. Luettelo voisi sisältää lupalakimiehien nimet ja paikkakunnan. Luettelo olisi mahdollista saada ilman hakukriteereiden käyttämistä, mutta lupalakimies olisi löydettävissä myös hakukriteereitä käyttäen. Arviolausunnossa esitetystä syystä luettelo ei sisältäisi yhteystietoja. Kun luettelo palvelisi tuomioistuimia sen tarkistamisessa, onko avustajaksi ilmoittautunut henkilö lupalakimies, mutta myös yksittäistä kansalaista tämän etsiessä avustajaa, luettelon yhteydessä tulisi väärinkäsitysten

välttämiseksi selvästi ilmetä, että lupalakimiesten lisäksi on olemassa muitakin avustajanpalveluita tarjoavia vaihtoehtoja. Linkitykset muita avustajanpalveluita tarjoavien tahojen, oikeusaputoimistojen ja asianajajien, sivustoille palvelisivat avustajaa etsivää kansalaista.

Helsingin HaO:n käsityksen mukaan kaikki lupalakimiehet kattavalle luettelolle on tarvetta, koska lupalakimiesten yhteystietoja kysytään hallinto-oikeudestakin. Asianajajien ja oikeusaputoimistojen tiedot on helppo löytää internetistä, mutta lupalakimiehille ei ole kehittynyt vastaavaa kattavaa tietopalvelua. Aakkosellinen, ilman tiettyjä hakuehtoja käytettävissä oleva luettelo, josta ilmenisivät avustajien nimet ja toimipaiikat, auttaisi kuluttajaa oikeudenkäyntiavustajan löytämisessä. Helsingin HaO yhtyy tältä osin oikeusministeriön arviomuistiossa esitettyyn.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on esittänyt, että lautakunnan internet-sivuilla voitaisiin julkaista aakkosellinen luettelo kaikista luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista. Arviomuistiossa on puollettu esitystä. Lautakunta on edelleen esityksensä kannalla.

Lautakunta puoltaa myös arviomuistion esitystä siitä, että nettisivuille lisättäisiin hakukriteeriksi paikkakunta. Tieto paikkakunnasta määräytyisi luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan oman ilmoituksen perusteella. Tarkoituksena olisi, että avustaja ilmoittaisi sen paikkakunnan, jolla hän pääasiallisesti harjoittaa toimintaansa. Koska avustajat harjoittavat toimintaansa tyypillisesti laajalla alueella, heillä tulisi olla mahdollisuus ilmoittaa useampi paikkakunta. Määrä olisi kuitenkin perusteltua rajata kahden paikkakuntaan, jotta luettelo ei paisuisi tarpeettomasti ja sen tarkoitus alueellisten toimijoiden löytämisen helpottamisesta toteutuisi. Paikkakuntatiedon ilmoittaminen olisi vapaaehtoista, halutessaan luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja voisi jättää sen kokonaan ilmoittamatta.

Paikkakuntatiedon ilmoittamisesta ja sen valintaperusteesta kerrottaisiin hakemuslomakkeella. Luvan myöntämisen jälkeen luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja vastaisi tietojen päivittämisestä lautakunnalle, mikäli hän vaihtaa toimintapaikkakuntaansa.

Lautakunta on samaa mieltä siitä, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien yhteystietoja ei tulisi julkaista julkisessa luettelossa.

EK katsoo, että aakkosellisen luettelon mahdollistaminen vaikuttaisi asianmukaiselta, mutta yhteystietojen lisäämiseen tulisi vaatia asianomaisen henkilön lupa.

Keskuskauppakamari pitää kannatettavana sitä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan verkkosivuilta löytyisi kattava luettelo kaikista lupalakimiehistä ja tästä luettelosta voisi myös etsiä lupalakimiehiä tietyillä hakukriteereillä (esimerkiksi paikkakunta ja pelkkä sukunimi). Mikäli hakukriteerejä ei ole, on luettelosta käytännöstä mahdollonta etsiä lupalakimiestä, jos sellaista tarvitsee. Luettelosta voi ainoastaan tarkistaa, onko tietyn niminen henkilö lupalakimies.

Asianajajaliitto toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta on esittänyt harkittavaksi, tulisiko lautakunnan internet-sivuilla julkaista julkinen, aakkosellinen luettelo kaikista lupalakimiehistä ja tulisiko lupalakimieslain 23 §:ää muuttaa siten, että julkisessa luettelossa voitaisiin julkaista myös lupalakimiesten yhteystietoja. Tämänhetkisen luettelon hakutoiminnot ovat erittäin huonot eikä luettelo nyky muodossaan auta avustajan löytämisessä eikä palvele kansalaisia tarkoituksenmukaisella tavalla.

Arviomuistion mukaan tietoa lupalakimiehistä on saatavilla myös esimerkiksi lupalakimiesten yhdistyksen ylläpitämällä jäsensivuilla. Tältä osin on todettava, että yhdistyksen jäsenmäärä on niin pieni, ettei sen sivuilla ole millään tavalla kattavaa luetteloa lupalakimiesten yhteystiedoista.

Lupalakimiehet eivät ole yhdenmukainen ryhmä: joukossa on asianajotoimistojen palveluksessa olevia lakimiehiä, oikeudellisten palveluiden tarjontaa ammattimaisesti ja päätoimisesti harjoittavia lakimiehiä, mutta myös jo eläkkeelle jääneitä lakimiehiä, jotka pitävät lupansa voimassa voidakseen hoitaa esimerkiksi tuttaviansa yksittäisiä lakiasioita oikeudessa. Jotta luettelo palvelisi niitä, jotka etsivät itselleen oikeudellista avustajaa, tulisi luettelossa mahdollisuuksien mukaan olla eroteltuina ne lupalakimiehet, jotka tarjoavat oikeudellisia palveluitaan ammattimaisesti kaikille. Tämä palvelisi asiakkaita, jotka etsivät itselleen avustajaa.

Tällä hetkellä tietoa lupalakimiehistä on erittäin vaikea löytää – erityisesti heidän yhteystietojaan. Asianajajaliiton valvontalautakunnalla tulisi olla suora yhteys kehitettävään oikeudenkäyntiavustajaluetteloon ja siellä lupalakimiesten yhteystietoihin.

Oikeudenkäyntiavustajaluettelon sisältämiä lupalakimiesten yhteystietoja tulisi myös päivittää säännöllisesti.

Asianajajaliitto kannattaa arviomuistiossa tehtyä esitystä siitä, että samalla kun luetteloa kehitetään, samalla internetsivustolla kerrottaisiin myös muista oikeudellisten palveluiden tarjoajista, kuten asianajajista ja että sivustolta olisi linkki myös Asianajajaliiton kotisivuille.

SPAY puoltaa luettelon julkaisemista oikeudenkäyntiavustajalautakunnan internetsivuilla, mikäli henkilö ei ole kieltänyt tietojensa luovuttamista. Nykyinen luettelo toimii varsin huonosti eikä auta avustajan löytämisessä. Muistion mukaan esimerkiksi luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien yhdistyksen sivuilla on luettelo yhdistyksen jäsenistä. Kaikki luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat eivät kuitenkaan kuulu kyseiseen yhdistykseen. Luettelon tulisi sisältää oikeudenkäyntiavustajien nimet sekä mahdollisesti yhteystiedot. Esimerkiksi Teollisoikeusasiamieslautakunta julkaisee aakkosellisen luettelon auktorisoiduista patenttiasiamiehistä, tavaramerkkiasiamiehistä ja mallioikeusasiamiehistä. SPAY:n käsityksen mukaan tämä järjestelmä on toiminut hyvin.

Tuomariliitto pitää esitystä perusteltuna. Siinä tapauksessa, että arviomuistion kohdassa 2.3.2 ja lausunnon kohdassa 1.2.b (lausuntotiivistelmän kohta 2.2.2) tarkoitettua tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta harkittaisiin, lupalakimiehistä tulisi olla saatavilla tarkasti yksilöidyt tiedot eikä vain nimen ja paikkakunnan tarkkuudella.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan.

Auktorisoidut Lakimiehet yhtyy arviomuistioon eikä vastusta muutosta. Yhdistys pitää elinkeinonharjoittajien järjestäytymisvapauden kannalta tärkeänä, että tällä yhdistyksellä ja mahdollisesti myös muilla alan toimijoilla olisi mahdollisuus saada oikeusministeriöltä keskitetysti yhteystiedot niistä luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista, jotka eivät ole kieltäneet tietojensa luovuttamista markkinointitarkoituksiin. Luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille tulisi antaa mahdollisuus ilmoittaa julkiseen luetteloon sähköposti ja puhelinnumero kaikkien saataville.

Dosentti Ervo toteaa, että luetteloista ei juuri ole hyötyä, jos yhteystietoja ei ole näkyvissä. Miksi olla lupalakimies, jos ei halua antaa sellaisia yhteystietoja, johon asiakas voi soittaa tai laittaa sähköpostia? Jos tätä pidetään mainostamisena, olisi parasta, että listaa ei ollenkaan julkistettaisi, vaan tiedon saisi ottamalla yhteyttä ao. viranomaiseen, jos alkaa epäilyttää.

10 Valvontamaksun kirjanpidollinen tilitystapa

TEM toteaa, että suoriteperiaate on kirjanpitolain (1336/1997; KPL) 3:3.1:n 6 kohdan mukaisesti tilinpäätöksen perusta. Siten suoriteperiaatteen tulisin olla tässäkin yhteydessä lähtökohtana ottaen vielä huomioon, että myös valtion kirjanpito on pääsääntöisesti suoriteperusteinen. Työ- ja elinkeinoministeriö kuitenkin katsoo, että tilityspe-
ruste on tässä yhteydessä ensisijaisesti tarkoituksenmukaisuuskysymys; suoriteperusteesta poiketaan esimerkiksi KPL 3:4.2:ssa, joka sallii mikrokokoisille säätiöille ja yhdistyksille maksuperusteisenkin tilinpäätöksen. Siten TEM pitää mahdollisena arviomuistion sivulla 33 ehdotettua kompromissia, jonka mukaan tilitys tehtäisiin laskutettujen valvontamaksujen tulokertymän perusteella huomioiden saamiset, joita ei ole saatu perittyä. Huomautamme kuitenkin, että käsite ”poisto” ei ole tässä yhteydessä asianmukainen, sillä se tilinpäätösterminologiassa tarkoittaa käyttöomaisuudesta ja muista pitkävaikutteisista taseen aktiivaeristä tehtävää suunnitelman mukaista vähennyserää eli kuluksikirjausta (KPL 5:5.1). Näin ollen arviomuistion säännösehdotusta voitaisiin jatkovalmistelussa tarkentaa kuulumaan seuraavasti: ”Suomen Asianajajaliitolle tilitetään 2/3 valvontamaksuista, joka sisältää suoriteperusteisesti kirjatut valvontamaksujen tuotot vähennyttynä saamisilla, joita ei ole saatu perittyä.”

Pirkanmaan käö toteaa, että mikäli esitys yksinkertaistaa tilitysten tekemistä luotettavalla tavalla, niin se on kannatettava.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta toteaa, että se on esittänyt kyseistä muutosta, jota arviomuistiossa on puollettu. Lautakunta on edelleen esityksensä kannalla.

Tileistä poistoja on ollut vuosina 2013–2017 yhteensä 2 856 euroa. Tileistä poistoja on tehty sen johdosta, että luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on menehtynyt edellisen vuoden puolella, mutta tieto siitä on tullut lautakunnalle vasta seuraavana vuonna, jolloin kyseisen vuoden valvontamaksu on jo ehditty laskuttaa. Lisäksi tileistä poistoja on tehty niissä muutamissa tapauksissa, joissa lautakunta on hyväksynyt luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan valvontamaksua koskeneen oikaisuvaatimuksen. Tileistä poistot on jo nyt huomioitu vähennyksinä asianajajayhdistykselle tehtävissä tilityksissä.

Tällä hetkellä lautakunnan perimiä hakemus- ja valvontamaksuja on ulosottoperinnässä noin 19 000 euroa. Tämä määrä on kertynyt vuosina 2013–2017. Lautakunnan perimät maksut ovat suoraan ulosottokelpoisia. Tyypillistä on, että ulosottoperintään päätyvät niiden avustajien hakemusmaksut, joiden lupahakemus on hylätty sekä nii-

den avustajien valvontamaksut, joiden lupa on jo peruutettu kurinpidollisena seuraamuksena tai esimerkiksi maksamattomien maksujen johdosta. Todennäköistä on, että suurinta osaa näistä maksuista ei saada koskaan perittyä.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan näkemyksen mukaan kyse on kuitenkin vähäisestä määrästä verrattuna siihen määrään, joka asianajajayhdistykselle vuosittain tilitetään (423 156 euroa vuonna 2017). Lisäksi tulee ottaa huomioon, että valvontalautakunta käsittelee myös niiden luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien asioita, jotka ovat jättäneet valvontamaksujaan maksamatta. On siis perusteltua, että valvontalautakunnalle tilitetään 2/3 laskutetuista eikä vain maksetuista valvontamaksuista.

SAK lausuu lupamaksun osalta, että valvontamaksua on nostettu reippaasti sitten järjestelmän käyttöön ottamisen. Vuosimaksu on tällä hetkellä 360 euroa. Maksu peritään myös kultakin vuodelta kokonaisuudessaan riippumatta siitä saako luvan esimerkiksi vasta joulukuussa ko. vuonna. Maksun suuruuden tulisi määräytyä järjestelmän todellisten kulujen mukaan, jonka läpinäkyvyys tulisi käydä ilmi tilitys- ja maksuerittelytavasta. SAK ei ota kantaa miten tämä tulisi toteuttaa, mutta oikeudenkäyntikulujen hillitsemiseksi on hyvä, että lupalakimiesten määrä ei perusteettomasti vähenny yksinomaan vuosittain nousevan valvontamaksun takia.

Asianajajaliitto toteaa, että oikeudenkäyntiavustajalautakunta suorittaa Asianajajaliitolle vuosittain 2/3 maksetuista valvontamaksuista. Tilitys hoidetaan oikeusministeriön talousyksikössä, joka laatii lautakunnalle tilitysraportin. Käytännössä on havaittu, että tilitettävä määrä on selvitettävissä vain useiden laskutoimitusten jälkeen ja niiden oikeellisuutta ei voida lautakunnassa tarkastaa tai se on erittäin hankalaa. Tämä johtuu siitä, että valtionhallinnon yhteinen Kieku-järjestelmä ei toimi tältä osin maksuperusteisesti.

Lautakunta on saattanut arvioitavaksi, tulisiko lautakunnan Asianajajaliitolle suorittamien valvontamaksujen osalta siirtyä laskutusperusteiseen tilitystapaan. Lautakunnan mukaan järjestelmän tuottaman laskelman tulisi olla selkeä, luotettava ja helposti tarkastettavissa. Toisaalta harkinnassa tulisi ottaa huomioon, että kaikkia laskutettuja valvontamaksuja ei välttämättä koskaan saada perittyä. Tämä saattaisi edellyttää, että lautakunta voisi periä Asianajajaliitolta takaisin maksamattomat valvontamaksut (voitaisiin toteuttaa tuloista tehtävällä vähennyksellä). Poistojen määrä on ollut vuosina 2013–2016 yhteensä 2 498 euroa. Suoriteperusteisuuden etuna on, että tilitykset saadaan kirjanpitoon samalle vuodelle.

Arviomuistiossa todetaan, että valtion kirjanpidossa vastikkeelliset tulot kirjataan yleensä suoriteperusteisesti, joten valvontamaksujen seuraaminen maksuperusteisesti ei ole tarkoituksenmukaista. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan Asianajajaliitolle suorittamien valvontamaksujen tilitystapaa voitaisiin sen vuoksi muuttaa siten,

että tilitys tehtäisiin laskutettujen valvontamaksujen tulokertymän perusteella huomioiden tileistä tehtävät poistot eli saamiset, joita ei ole saatu perittyä. Arviomuistiossa esitetään muutettavaksi säännöstä siten, että ”Suomen Asianajajaliitolle tilitetään 2/3 valvontamaksuista, joka sisältää suoriteperusteisesti kirjatut valvontamaksujen tuotot vähennettyinä tileistä poistoilla”.

Asianajajaliitto ensinnäkin kannattaa lautakunnan esitystä siirtyä laskutusperusteiseen tilitystapaan. Asianajajaliitto yhtyy lisäksi lautakunnan näkemykseen, että järjestelmän tuottaman laskelman tulisi olla selkeä, luotettava ja helposti tarkastettava. Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että tilityksen perusteena olevan laskelman saaminen edellyttää kohtuuttoman paljon lautakunnan työtä.

Mitä tulee arviomuistiossa esitettyyn, että Asianajajaliitolle tilitetyistä maksuista vähennettäisiin ne summat, joita ei ole saatu perittyä, Asianajajaliitto toteaa seuraavaa.

Asianajajaliitto vastustaa esitystä. Asianajajaliitolle tilitettävillä valvontamaksuilla on tarkoitus kattaa valvontalautakunnan ja valvontayksikön kuluja, jotka aiheutuvat siitä, että Asianajajaliitto valvoo myös lupalakimiehiä. Asianajajaliiton valvonta kohdistuu ja valvontalautakunnan ja valvontayksikön työpanosta käytetään myös niihin lupalakimiehiin, jotka jättävät valvontamaksunsa maksamatta. Asianajajaliitto ei itse laskuta valvontamaksua lupalakimiehiltä eikä sillä myöskään ole mahdollisuutta ryhtyä perintätoimiin maksamattomien valvontamaksujen osalta. Mikäli maksamattomat valvontamaksut vain vähennettäisiin Asianajajaliitolle tilitettävästä summasta, se ei myöskään kannustaisi ministeriötä perimään maksamattomia valvontamaksuja. Tällainen menettelytapa olisi Asianajajaliiton kannalta epäoikeudenmukainen. Menettelytapa olisi epäoikeudenmukainen myös niiden luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien osalta, jotka maksavat valvontamaksun.

Lakimiesliitolla ei ole huomautettavaa arviomuistion loppupäätelmiin.

Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että lupamaksut pidetään kohtuullisella tasolla. Muilta osin Suomen Yrittäjillä ei ole lausuttavaa.

SPAY:llä ei ole varsinaisesti lausuttavaa valvontamaksujen kirjanpitoavasta. Esitys voitaneen SPAY:n näkemyksen mukaan hyväksyä, jos se yksinkertaistaa maksujen käsittelyä ja tilitystä sekä alentaa hallinnollisia kustannuksia.

SPAY toivoo kuitenkin, että valvontamaksua, jota pidämme suhteettoman korkeana, voidaan alentaa jatkossa. Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien vuosittain maksettava valvontamaksu oli 360 € vuonna 2018, kun auktorisoitujen teollisoikeusasiamiesten valvontamaksu oli 250 €. Näin ollen SPAY:n piirissä toimivat luvan saaneet

oikeudenkäyntiavustajat maksavat pääsääntöisesti kaksi erillistä vuosittaista valvontamaksua, eli yhteensä 610 €.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry katsoo, että sääntely tulee säilyttää ennallaan.

Auktorisoidut Lakimiehet kiinnittää huomiota siihen, että vuotuisten lupamaksujen kertymä on ilmeisesti huomattavan paljon enemmän kuin järjestelmästä aiheutuvat kustannukset. Yhdistys katsoo, että lupamaksua tulee alentaa kolmasosalla 240 euroon.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos katsoo, että ehdotettu muutos olisi kirjainpidollisesti perusteltu. Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos kannattaa sitä, että tilitys olisi suoriteperusteinen.

11 Muita huomioita lain muutostarpeista

OKV/OKA toteaa vielä lopuksi, että OKA:lla on laillisuusvalvojana näköala niin oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa kuin valvontalautakunnassa ja Helsingin hovioikeudessa sekä eräissä tapauksissa korkeimmassa oikeudessa käsiteltäviin lupalakimiehiä ja asianajajia koskeviin asioihin. OKA:lle myös kannellaan lupalakimiesten ja asianajajien sekä valvonta- ja oikeudenkäyntiavustajalautakuntien menettelystä. Laillisuusvalvonnan myötä oikeuskanslerilla on kokonaisnäkemys järjestelmän toimivuudesta. Kun laillisuusvalvonnassa on havaittu, että lupalakimieslakiin jääneiden aukkojen vuoksi eräisiin ongelmatilanteisiin ei ole pystytty nykyisessä järjestelmässä ja voimassa olevan lainsäädännön perusteella puuttumaan riittävän tehokkaasti, pidän havaittujen puutteiden korjaamista oikeusturvasyistä perusteltuna. OKV/OKA toteaa myös, että valvontahavaintojen valossa oikeudellisia palveluja koskevat käytännön tilanteet ovat erityisiä ja poikkeavat tavanomaisista kuluttajapalveluista. Tämän vuoksi riittävä erillislainsäädäntö ja oma valvontajärjestelmä ovat tarpeen.

Korkein oikeus toteaa, että oikeudenkäyntiasiamiehillä ja -avustajilla on oikeusvaltiossa keskeinen merkitys oikeusturvan ja oikeudenhoidon toteuttamisessa. Kuten arviomuistion sivulla 2 on todettu, lupalakimieslain säätämisen päätavoitteena on ollut oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantaminen oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla. Korkein oikeus toteaa, että edellä esitetyt tavoitteet koskevat kaikkia oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia. Arviomuistiossa on käsitelty vain lupalakimieslain muutostarpeita, minkä vuoksi tässä lausunnossa asiaa käsitellään vain luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien kannalta.

Korkein oikeus toteaa, että luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat usein hoitavat tehtäviään moitteettomasti. Kaikkien avustajien työn laatu ei kuitenkaan ole noussut asianmukaisen oikeudenhoidon kannalta riittävälle tasolle. Korkein oikeus on lainkäyttötyönsä yhteydessä tehnyt havaintoja siitä, että osa luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista hoitaa päämiestensä oikeudenkäyntiasioita tavalla, joka osoittaa riittämättömää perehtyneisyyttä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään ja velvollisuuksiin oikeudenhoidossa taikka ainakin puutteellista kykyä tai halua hoitaa kulloinkin kyseessä olevaa asiaa sellaisella tavalla, jota oikeudenkäynnissä asiamiehenä tai avustajana toimivalta voidaan edellyttää. Korkeimman oikeuden käsiteltäväksi on esimerkiksi saatettu sellaisia luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien laatimia valituslupahakemuksia ja ylimääräisiä muutoksenhakemuksia, jotka ovat selvästi perusteettomia. Hakemuksen sisällöstä on usein pääteltävissä, että avustaja ei ole asianmukai-

sesti perehtynyt valitusluvan myöntämisen tai ylimääräisen muutoksenhaun edellytyksiin taikka ei muusta syystä ole ottanut niitä asianmukaisesti huomioon hakemusta laatiessaan.

Edellä mainitun vuoksi on myönteistä, että lupalakimieslain uudistustarpeita on pyritty arviomuistiossa kartoittamaan. Korkein oikeus pitää tärkeänä, että lain uudistamista jatketaan arviomuistion ja siitä saatavan lausuntopalautteen pohjalta. Korkein oikeus katsoo, että uudistustyössä tulee keskeisenä tavoitteena olla luvan myöntämisen ja luvan peruuttamisen edellytyksiä koskevien säännösten kehittäminen tavalla, joka edistää oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laadun nostamista ja varmistamista sekä siten lupalakimiesjärjestelmän päätavoitteen toteutumista.

Korkein oikeus ei pidä aiheellisena ottaa tässä vaiheessa yksityiskohtaisesti kantaa arviomuistiossa käsiteltyihin yksittäisiin kysymyksiin.

Korkein hallinto-oikeus keskittyy lausunnossaan erityisesti kysymyksiin, jotka se on itse todennut käytännössä ongelmallisiksi. Korkein hallinto-oikeus on viime vuosina tehnyt asianajajaliiton valvontalautakunnalle useita valvontailmoituksia, joista suurin osa on koskenut lupalakimiesten menettelyä. Valvontailmoitusten perusteena olevilla menettelyillä on ollut välitön vaikutus asianosaisten oikeusturvan toteutumiseen. Korkein hallinto-oikeus on esimerkiksi vuoden 2017 alusta alkaen laskettuna useilla kymmenillä päätöksillään palauttanut turvapaikanhakijoille menetetyt määräajan valituksen tekemiseen hallinto-oikeuteen tilanteessa, jossa valitus oli myöhästynyt lupalakimiehen menettelystä johdosta (ks. esimerkiksi vuosikirjaratkaisut KHO 2016:205 ja KHO 2016:206).

Lausunnon edellä todetusta rajauksesta huolimatta korkein hallinto-oikeus toteaa yleisellä tasolla, että oikeuskanslerin aloitteesta ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kirjelmässä on tuotu esille useita muitakin puutteita ja epäkohtia, joiden korjaamista on pidettävä kannatettavana.

Helsingin HO:n käsityksen mukaan jatkovalmistelussa olisi tarpeen tarkastella asianajajia ja luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevaa lainsäädäntöä kokonaisuutena nyt, kun lupalakimiesjärjestelmästä on kokemuksia jo viiden vuoden ajalta. Arvioitavaksi tulisi, missä laajuudessa kahden rinnakkaisen järjestelmän ylläpitäminen on ylipäänsä tarkoituksenmukaista, kun kummankin tavoite on sama, huolehtiminen asiakkaan oikeusturvasta. Arviomuistiotakin käy epäsuorasti ilmi kokonaisvaltaisen tarkastelun tarve, kun joitakin muutoksia on perusteltu sillä, että ei ole aihetta säätää eri tavoin kuin asianajajista ja joiltakin osin taas päinvastoin (esimerkiksi kelpoisuusehtoja ehdotetaan yhdenmukaistettaviksi, mutta valvonnan laajuutta ja keinoja ei).

Jatkovalmistelussa voitaisiin selvittää myös muun muassa avustajien kouluttautumiselvollisuutta ja koulutuksen toteuttamista niin, että avustajan ammattitaidon kehittymistä voitaisiin myös kontrolloida. Tähän liittyen mietittäväksi tulisi myös tuomioistuinten rooli tilanteissa, joissa sen tietoon tulee avustajan ammattitaidon toiminta, jonka ei kuitenkaan pitäisi johtaa kurinpidolliseen seuraamukseen. Joka tapauksessa lupalakimieslain uudistaminen on monin osin tarpeen, mutta ensin voitaisiin tehdä kii-reellisinä pidettäviä tarkistuksia, kuten oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeutta, valvontamenettelyä sekä mahdollisesti myös oikeudenkäyntiavustajan kelpoisuusehtojen tarkistamista koskevat muutokset.

Helsingin HaO tuo esiin, että lupalakimiesjärjestelmä ei valitettavasti ole johtanut erityiseen laatutason paranemiseen ainakaan hallinto-oikeuksissa toimivien avustajien kohdalla. Asiamiesten perehtyminen hallinto-oikeusprosessiin on usein puutteellista ja tehtävien hoitamisessa on esiintynyt suorastaan päämiesten oikeusturvaa vaarantaneitakin laiminlyöntejä. Jatkossa olisi syytä harkita, tulisiko arvioitaessa riittävää perehtyneisyyttä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviin kiinnittää erikseen huomiota myös perehtyneisyyteen hallintolainkäyttöön ja hallinto-oikeuden tehtäväalaan.

Kymenlaakson OAtsto toteaa, että vireillä oleva hanke on omiaan parantamaan asiakkaiden oikeusturvaa.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (jäljempänä KKV) toteaa, että lähtökohtaisesti luvan edellyttäminen oikeudenkäyntiavustajana toimimiselle merkitsee alalle tulon estettä tai vähintään sen vaikeuttamista sekä oikeudenkäyntiavustajapalvelun tarjoamisen rajoittamista. Siten on tärkeää, ettei suhteellisuusperiaatteen mukaisesti sääntelyllä aseteta alalle tulolle tai palvelun tarjoamiselle pidemmälle meneviä rajoitteita, kuin mitä sääntelyn tavoitteiden saavuttaminen edellyttää. Näin ollen KKV:n näkemyksen mukaan lupaedellytysten tulisi olla, kuten arviomuistiossa viitatussa perustuslakivaliokunnan mielipiteessä todetaan, pääsääntöisesti laillisuusharkintaa. Edelleen, lakisääteisten luvan myöntämisen edellytysten ei tulisi muodostaa tosiasiallisesti ylitsepääsemätöntä tai kohtuutonta rajoitusta alalle pääsulle tai palveluiden tarjoamisen vapaudelle.

KKV pitää lain tavoitteita oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantamisesta oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutasoa nostamalla lähtökohtaisesti hyväksyttävänä. Kuitenkin, kuten arviomuistiossakin todetaan useaan otteeseen, tasapaino lain tavoitteiden ja kilpailunäkökohtien välillä on huomioitava sääntelyn uudistusta arvioitaessa. KKV kannattaa arviomuistioon liittyviä alalle tuloa helpottavia sekä palveluntarjonnan monimuotoisuutta edistäviä uudistuksia, kuten tavoitetta edistää nuorten lakimiesten työllistymistä oikeudenkäyntiavustajaksi yliopiston antamalla valmiuksilla.

KKV toteaa lisäksi, että muutostarpeiden arviointi ei koske lupajärjestelmän laajentamista koskemaan oikeudenkäyntiavustajana toimimista muissa kuin lastensuojelua koskevissa hallintoasioiden tuomioistuinkäsittelyssä taikka kilpailu-, hankinta- tai markkinaoikeudellisten asioiden käsittelyssä markkinaoikeudessa. Kyseisissä asioissa asiamiehen ja avustajan kelpoisuutta sääntelisi siten edelleen hallintolainkäyttölain (586/1996) 20 §. Arviomuistiossa esitetty ei siten vaikuta asianosaisten asemaan ja näiden asiamiesten laatutason tai asianosaisten oikeusturvan tämän hetkiseen tilaan valtaosassa KKV:n tuomioistuinprosesseja, joita ovat yllä mainitut markkinaoikeudessa käsiteltävät asiat.

FA kannattaa (luvan myöntämisen edellytysten osalta) esityksiä, joilla tuetaan alalle pääsyä ja ylläpidetään kilpailua. Alalle pääsyn vaikeutuminen voi johtaa kilpailun vähenemiseen ja oikeudenkäyntien kustannusten kohoamiseen. FA:n jäsenistön näkökulmasta kustannusten kohoaminen loisi painetta oikeusturvavakuutuksen vakuutusmäärien korottamiseen sekä lisäksi korvausmenoa, jotka puolestaan johtaisivat oikeusturvavakuutusten vakuutusmaksujen nousuun.

Nykysääntelyn mukaan yrityksen palveluksessa oleva lakimies voi toimia työnantajansa avustajana tai asiamiehenä. On kuitenkin huomioitava, että monessa konsernissa ja muussa taloudellisessa yhteenliittymässä lakiasiainpalvelut on keskitetty esimerkiksi palveluyhtiöön, jolla ei ole ulkoisia asiakkaita eikä siten oikeudenkäyntejäkään. Tällöin ulkoiset asiakkaat ovat sopimussuhteessa konsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän tuote- ja palveluyhtiöihin.

FA:n näkemyksen mukaan olisi syytä harkita, voisiko oikeudenkäyntiavustajia- ja asiamiehiä koskevan sääntelyn muut kelpoisuusehdot täyttävän henkilön oikeutta toimia asiamiehenä tai avustajana laajentaa koskemaan työnantajakonsernin tai muun taloudellisen yhteenliittymän kaikkia yhtiöitä. Käytännön ongelmat sopimattomuudessa tai osaamattomuudessa eivät FA:n käsityksen mukaan ole liittyneet tällaisten isojen yhtiöryhmien avustajien tai asiamiesten toimintaan.

Julkiset oikeusavustajat ry toteaa, että lupalakimiesjärjestelmän yhtenä tavoitteena on ollut kilpailun lisääminen ja tätä kautta oikeudenkäyntikulujen pysyminen kohtuullisena. Julkiset oikeusavustajat ry haluaa tässä yhteydessä esittää kantanaan, ettei tätä tavoitetta sen käsitys mukaan ole saavutettu. Yhdistyksen käsityksen mukaan järjestelmä ei ole johtanut oikeudenkäyntikulujen alentumiseen.

SAK lausuu, että SAK:n tiedossa on lupalakimies -nimeä koskeva riita Suomen Asianajajaliiton ja Auktorisoidut lakimiehet yhdistyksen välillä. Kyseinen riita ei ole omiaan ainakaan parantamaan lupalakimiesten toimintaedellytyksiä eikä lisäämään kansalaisten luottamusta ko. luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien palvelujen käyttämiseen.

SPAY toteaa, että nimike luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on haastava ja pitkä, mutta kertoo mihin asiaan lupa on saatu. Arviomuistiossakin käytetty epävirallinen nimike ”lupalakimies” on sen sijaan harhaanjohtava ja sen vakiinnuttamista kielenkäyttöön ei pitäisi edistää ja eikä sitä pitäisi käyttää ainakaan virallisissa yhteyksissä. Jatkossa voisi ehkä harkita, voisiko virallinen nimike olla esimerkiksi auktorisoitu oikeudenkäyntiavustaja.

Useissa eri laeissa on viittauksia asianajajiin, esimerkiksi hallintolainkäyttölain 20 §. Lakien sisältöjä tulisi näiltä osin muokata siten, että tekstiin lisätään asianajajan lisäksi luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja kaikilta niiltä osin kuin luvan saaneet voivat asiassa toimia samalla tavoin kuin asianajaja. Nykyisen tulkinnan mukaan luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia ei asianmukaisesti rinnasteta asianajajiin eri lakien tarkoittamissa yhteyksissä.

Teollisoikeuksien alalla toimivina asiamiehinä pidämme kiireellisenä ja välttämättömänä, että Euroopan Unionin tuomioistuimen perussäännöstä ja Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksestä tehdyt suomenkieliset käännökset korjataan siltä osin, kun niissä virheellisesti mainitaan, että asianosaisten edustajana voi toimia edellä mainituissa tuomioistuimissa ainoastaan asianajaja, vaikka englanninkielisessä versiossa vaatimuksena on ”a lawyer authorised to practice before a court of a Member State...”. Näin ollen luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on ehdottomasti mainittava suomenkielisessä käännöksessä.

Johtuen luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toiminnan luonteesta ja nimenomaisesti asetetusta erillisyydestä Asianajaliittoon, pidämme tarpeellisena, että kaikilla laissa asetetut edellytykset ja käytännöt tulisi ajan kuluessa poistaa Asianajaliiton alaisuudesta tai yhteydestä, mikäli erillisjärjestelmä säilytetään.

Mikäli työryhmä perustetaan työstämään esitystä luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevan lainsäädännön muuttamiseksi, olisi toivottavaa, että työryhmän jäsenenä on myös SPAY:n piirissä toimivien luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien edustaja, jotta toimintaamme liittyvät erityispiirteet voidaan ottaa huomioon.

Asianajaliitto haluaa lopuksi vielä todeta, että vaikka arviomuistiossa todetaan, että lupalakimieslain sääntelyn pääasiallisena tarkoituksena on ollut oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeushoidon edellytysten parantaminen, korostuu muistiossa yllättävänkin usein elinkeinovapaus ja kilpailunäkökohdat. Nämä ovat toki tärkeitä asioita, mutta kuluttaja- ja yritysasiakkaiden oikeusturvanäkökulmat tulisi asettaa tärkeimmiksi kriteereiksi silloin, kun säännellään oikeudellisten palveluiden tarjoajien kelpoisuus- ja pätevyysvaatimuksia, toimintaa ja toiminnan valvontaa. Samaa ovat korostaneet valtioneuvoston oikeuskansleri ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta omissa aloitteissaan oikeusministeriölle.

Asianajajaliitto katsoo, että oikeusministeriön tulee perustaa työryhmä laatimaan esitys lupalakimieslain muuttamiseksi. Asianajajaliitto katsoo, että työryhmässä tulee olla myös asianajajakunnan edustaja ja Asianajajaliitto nimeää mielellään jäsenen työryhmään.

Lakimiesliitto esittää, että lupalakimieslain tarkistamisen yhteydessä säädettäisiin oikeudesta käyttää nimikkeitä lakimies ja juristi. Lakimies-nimikkeellä on vakiintunut merkityssisältö, joka Suomessa tarkoittaa oikeustieteen maisterin (OTM) tai tätä edeltäneen oikeustieteen kandidaatin (OTK) tutkinnon suorittanutta henkilöä.

Lakimieskunta on huolissaan siitä, että eräät tahot ovat ryhtyneet näkyvästi käyttämään lakimies- ja juristi-nimikkeitä ilman mainittua tutkintoa ja siten kelpoisuutta lakimiesammattien harjoittamiseen. Oikeuskäytännössä lakimiehenä esiintyminen ilman lakimieskoulutusta on kielletty harhaanjohtavana.

Asia on periaatteellisesti ja käytännöllisesti merkityksellinen. Lakimieskunta muodostaa suomalaisen oikeusvaltion peruspilarin ja sen asema kansalaisten oikeusturvan takaajana on ratkaisevan keskeinen. Monimutkaistuvassa maailmassa kansalaisten on voitava luottaa lakimieskunnan korkeaan osaamiseen. Suurelle yleisölle ei saa syntyä epävarmuutta lakimieskuntaa tai lakimiehenä esiintyvän yksittäisen henkilön osaamista kohtaan.

Lupalakimiehiä koskeva sääntely turvaa oikeudellisen palvelun laatua oikeudenkäyntimenettelyssä. Asianajajien osalta sääntely on laajempaa ja ulottuu myös oikeudenkäyntimenettelyiden ulkopuolelle. Suuri osa lakimiehistä kuitenkin tarjoaa oikeudellisia palveluita tai toimii yksityisten ja julkisten organisaatioiden tehtävissä varsinaisten oikeudenkäyntimenettelyiden ulkopuolella olematta lupalakimies tai asianajaja.

Lakimies-nimikkeen suojaaminen edistäisi oikeusturvaperusoikeuden toteutumista nimenomaan oikeudenkäyntimenettelyiden ulkopuolisissa asioissa, kun lakimies-nimikkeeseen varmuudella kytkeytyisi aina myös lakimieskoulutus. Sääntely suojaisi suuren yleisön luottamusta myös selkeyttämällä oikeudellisen alan nimikkeistöä ja ennaltaehkäisemällä nimikkeen käyttämiseen liittyviä väärinkäytösyrityksiä.

Vertailun vuoksi lukuisten muiden alojen nimikkeistä on säädetty yleisön luottamuksen suojaamiseksi. Esimerkiksi oikeudesta asianajajan, KHT-tilintarkastajan, papin, lääkärin, hammaslääkärin, erikoislääkärin, erikoishammaslääkärin, proviisorin, psykologin, puheterapeutin, sosiaalityöntekijän ja sosionomin nimikkeen käyttämiseen on säädetty erikseen. Myös kiinteistövälittäjän nimike on suojattu.

Lakimiesliitto ehdottaa, että oikeus lakimies- ja juristi-nimikkeen käyttämiseen kytkettäisiin lailla, jo nyt vallitsevan käytännön mukaisesti oikeustieteen maisterin (OTM), tätä edeltäneen oikeustieteen kandidaatin (OTK) taikka sellaisen ulkomaisen oikeustieteellisen tutkinnon suorittamiseen, joka on rinnastettu suomalaiseen tutkintoon.

Nuoret Lakimiehet kannattaa Lakimiesliiton esittämää lakimies- ja juristi-nimikkeiden suojaamista koskevaa lakialoitetta. **Nuoret Lakimiehet** on vastaavalla tavalla huolissaan näiden nimikkeiden harhaanjohtavasta käyttämisestä.

STTK katsoo, että arviomuistiossa esitetyt muutosehdotukset ovat lähtökohtaisesti perusteltuja ja kannatettavia. Erityisesti STTK haluaa kiinnittää huomiota siihen, että luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille ei ole syytä asettaa ankarampia vaatimuksia tai valvontaa kuin asianajajille. Lisäksi STTK pitää tärkeänä, että työmarkkinajärjestöjen lakimiesten pitäisi voida toimia poikkeussäännön mukaisesti myös rikosasioissa silloin, kun epäilty rikos liittyy työ- tai virkasuhteeseen.

Vara- ja Oikeusnotaariliitto ry esittää, että koska jo oikeusnotaarin tutkinnossa suoritetaan prosessioikeuden opinnot, niin myös oikeusnotaari voisi saada luvan toimia oikeudessa sellaisissa riita-asioissa, joissa sovinto on sallittu ja rikosasioissa, joissa lain mukainen enimmäisrangaistus on sakkorangaistus.

Auktorisoidut Lakimiehet esittää seuraava:

1. Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien nimi

Yhdistyksen mielestä lain ja ammatinharjoittajien nimitys laissa ovat epäonnistuneita. Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on epäkäytännöllisen pitkä ja kuluttajille käsittämätön ilmaus. Käyttökieleen on jäämässä harhaanjohtava ja halventava nimitys lupalakimies. Vierasta kieltä käyttävät eivät osaa hakea heidän palveluitaan. Yhdistyksen nimestä ja sen osan sisältävästä tavaramerkistä on vireillä riita Asianajajaliiton ja tämän yhdistyksen välillä tuomioistuimessa. Lain ja luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan nimitystä tulisi harkita muutettavan.

2. Hallintolainkäyttölain (586/1996) 20 §:ää tulisi muuttaa lisäämällä luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja asianajajan rinnalle 1 momenttiin seuraavasti:

20 §

Asiamies ja avustaja

Asianosainen saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Asiamiehenä tai avustajana saa toimia asianajaja, luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja tai muu rehellinen ja muuten siihen toimeen sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Asiamiehenä tai avustajana ei kuitenkaan saa toimia se,

joka on osallistunut asian käsittelyyn viranomaisessa tai on ollut siinä vastapuolen asiamiehenä tai avustajana.

3. Hallintolain (434/2003) 12 § tulisi muuttaa lisäämällä luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja asianajajan rinnalle 1 momenttiin seuraavasti:

12 §

Asiamies ja avustaja

Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä. Valtakirja on viranomaisen määräyksestä yksilöitävä, jos toimivallasta tai toimivallan laajuudesta on epäselvyyttä. Asianajajan, luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan ja julkisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos viranomaisen niin määrää.

4. Oikeusapulain (257/2002) 8 § tulisi muuttaa siten, ettei luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan määräämiselle rikoksesta epäillyn avustajaksi vaadittaisi erityisiä syitä.

5. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 2 § tulisi muuttaa siten, ettei luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan määräämiselle rikoksesta epäillyn avustajaksi vaadittaisi erityisiä syitä.

6. Pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 8 § 1 momentti tulisi muuttaa siten, että luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja mainitaan kelpolliseksi etsintävaltuutetun tehtävään.

8 §

Etsintävaltuutetun kelpoisuusvaatimukset

Etsintävaltuutetuksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja, luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, julkinen oikeusavustaja tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut muu henkilö, joka asiantuntemuksensa ja käytännön kokemuksensa perusteella on etsinnän kohde huomioon ottaen sopiva toimimaan etsintävaltuutettuna kyseessä olevassa tapauksessa. Etsintävaltuutetuksi ei saa määrätä henkilöä, joka on epäiltynä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, joka on omiaan vähentämään hänen luotettavuuttaan etsintävaltuutetun tehtävässä.

7. Pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 45 §:n 1 momentti tulisi muuttaa siten, että myös luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja mainitaan kelvolliseksi julkisen asiamiehen tehtävään.

45 §

Julkisen asiamiehen kelpoisuusvaatimukset

Julkiseksi asiamieheksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja, luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja tai julkinen oikeusavustaja.

8. Perintätoimen luvanvaraisuudesta annetun lain (517/1999) 1 §:n 3 momentin 4 kohtaan tulisi asianajajan rinnalle lisätä luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, jolta ei myöskään vaadittaisi erillistä toimilupaa perintätoimen harjoittamiseen.

9. Luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia on noin 1600 ja asianajajia noin 2 000. Oikeudenkäyntiavustajia toimii asianajotoimistoissa ja lakiasiaintoimistoissa. Oikeudenkäyntiavustajien määrää tulisi valvontalautakunnassa lisätä vastaamaan voimasuhteita. Asianajotoimistoissa työskentelevät oikeudenkäyntiavustajat toimivat työnantajensa asianajajien valvonnassa. Yhdistys pitää perusteltuna rajoittaa asianajotoimistoissa palvelevien oikeudenkäyntiavustajien määrää valvontalautakunnassa, koska heitä ei voida pitää riippumattomina Asianajajaliiton jäsenten näkemyksistä. Kun asianajajat eivät voi olla luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia eivätkä viimeksi mainitut asianajajia, niin olisi perusteltua, että valvonnasta ja valvontalautakunnasta säädetäisiin erikseen eikä asianajajista annetussa laissa. Asianajajista annetun lain 7 a § tulisi ainakin muuttaa. Säännös voisi kuulua esimerkiksi seuraavasti (muutokset alleiviivattuina):

7 a § (sellaisena kuin se on muutettuna lailla 17.6.2011/716)

Valvontalautakuntaan kuuluvat puheenjohtaja ja yksitoista kolmetoista muuta jäsentä sekä heidän kunkin henkilökohtaiset varajäsenensä. Puheenjohtajan ja hänen varajäsenensä sekä kuuden muun jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajia. Kolmen jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneita henkilöitä, jotka ovat perehtyneitä asianajotoimintaan sekä lisäksi tuomarin tehtäviin taikka oikeustieteen yliopistolliseen koulutukseen ja tutkimukseen. Kahden Neljän jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettuja luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia, jotka eivät ole asianajotoimiston palveluksessa. Valvontalautakunnan jäsenten ja varajäsenten toimikausi on kolme vuotta.

10. Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja saa Suomessa harjoittaa lakimiehen ammattia siten, että hän voi itsenäisesti antaa lakiasiain palveluita ja edustaa päämiehiä yleisissä tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa. Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien tulisi voida esiintyä myös EU-tuomioistuimessa ja heidät tulisi ilmoittaa lakimiehen ammatin harjoittamiseen oikeutetuiksi. Nykyisin Suomi on ilmoittanut, että lakimiehen ammattia harjoitetaan täällä ainoastaan nimikkeillä asianajaja, advokat.

Lopuksi: Luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia ja asianajajia vertaillaan keskenään. Keskustelussa korostetaan usein eroa, joka hyväksymisen edellytyksissä on. Luvan saaneita pyritään käsittelemään ikään kuin heillä olisi jatkuvasti vain vuoden työkokemus tai asianajajatutkinto takanaan kun taas asianajajilla olisi usean vuoden työkokemus ja asianajajatutkinto takanaan.

Yhdistyksen jäsenillä on pääosin vuosien kokemus oikeudenkäynneissä avustamisesta ja lakipalveluiden tarjoamisesta. Lupajärjestelmän käyttöön ottamisesta on kulu- nut jo neljä vuotta. Luvan saaneiden jäsentemme vuosien mittainen työkokemus on tähän mennessä lisääntynyt jo neljällä vuodella.

Emme voi kuulua Asianajajaliittoon eivätkä asianajajat voi kuulua yhdistykseemme. Asianajajaliitto ei voi valvoa etujamme. Asianajajaliitto on päin vastoin yhdistyksemme perustamisesta alkaen pyrkinyt mielestämme rampauttamaan toimintaamme mielestämme aiheettomilla oikeudenkäynneillään.

Luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille tulisi mielestämme järjestää asianajajaliitosta riippumaton julkisoikeudellinen yhdistys yhteistoimintaa ja edunvalvontaa varten. Se olisi riittävän vahva tuki ammatinharjoittamisen itsenäisyydelle. Lupamaksuista tulisi kohdistaa osa sellaisen yhdistyksen toimintaan.

Tästä yhdistyksestä voitaisiin muodostaa sellainen julkisoikeudellinen yhdistys.

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta pitää tarpeellisena selvittää luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain muutostarpeita sekä puuttua lupalakimiesjärjestelmässä havaittuihin puutteisiin. Tiedekunta ei kuitenkaan yhdy arvio- muistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että lupalakimiesjärjestelmä olisi heikentänyt tiedekunnastamme valmistuvien lakimiesten työllistymistä. Suuri osa asianajotehtäviin suuntautuvista nuorista lakimiehistä työskentelee jo opiskeluaikanaan pääkaupunki- seudun asianajotoimistoissa. Havaintomme mukaan asianajotoimistot myös hyvin usein maksavat asianajajatutkinnosta aiheutuvat kustannukset. Kantamme myös on, että Suomen Asianajajaliiton järjestämää asianajajatutkintoa tarvitaan, eikä sen asemaa tule heikentää lupalakimiesten kelpoisuuteen ja luvan saannin edellytyksiin mahdollisesti tehtävillä muutoksilla.

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos toteaa, että tässä vaiheessa vaikuttaa siltä, että kaikki ajateltavissa olevat muutostarpeet on muistiossa käsitelty.

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7105 (PDF)
ISBN 978-952-259-707-6 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi